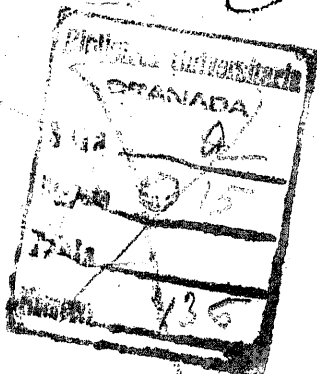

27 a. S

38

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA	
Sala:	15
Estante:	435
Numero:	343

158087

Comp. de Hys de Granada. A. B. B. B.
 H. DRVSII *Auctoris demerati.*
 V S C U L A, R-5437

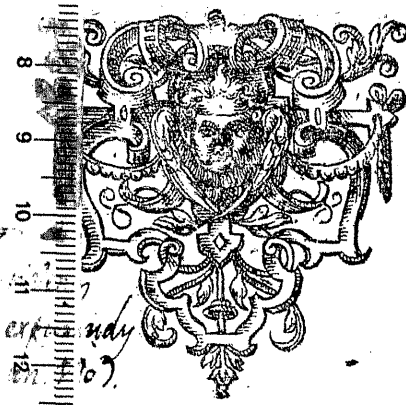
Grammaticam spectant,
 O M N I A,

lumen compacta; quorum catalo-
 sequens pagina indicabit.

Auctoris demerati.

Expurgado conforme al indice del año de 1632. y por el de 1640.

D. del Marmol

pe-
umen
uum
ra-
is

FRANKERUS,
 EXCVDEBAT
 DIUS RADAEUS,

radinum Frisiae Typographus.
 1609.

2 400 40

Del Off. de la Comp. de Hig. de Granada. N. B. B. E.

IOH. DRVSII *Auctoris d. d. d. d.*

OPVSCULA, R-5437

quæ ad Grammaticam spectant,

OMNIA,

in unum volumen compacta; quorum catalogum sequens pagina indicabit.

Auctoris d. d. d. d.

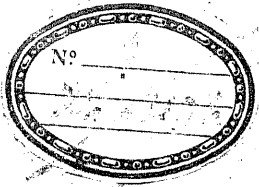
*Ex p. p. p. p. confirmat
indica del año de 1632.
y por el de 1640*

De del Marmol

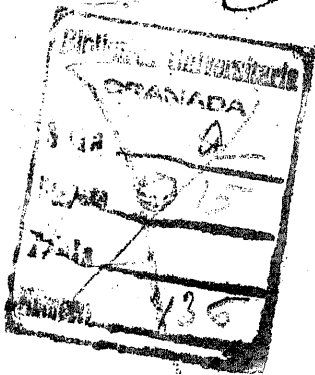
*Nil inveni
denno expurgandi
x^o exp. an. No?*

po
umen
uum
Frã
is

27 a. S

38

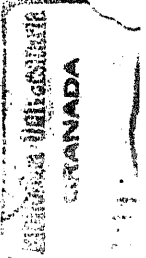

BIBLIOTECA HOSPITAL DE GRANADA
Sala: _____
Estante: _____
Numero: 343

FRANKERES,
EXCVDEBAT
AEGIDIUS RADAEUS,

Ordinum Frisia Typographus.

1609.

In hoc volumine continentur.

1. De recta lectione lingua sancta: ubi de accentibus Ebraeorum & varia lectiones Iudaeorum orientalium & occidentalium.
2. De particulis Chaldaicis, Syriacis, Thalmudicis & Rabbinicis.
3. De litteris וכל סושה libri duo: quorum prior punctuatur posterior sensa illarum explicat. Accessit ad hanc paginam Praefatio, de mutatione vocalium. Alphabetum Ebraicum vetus; in quo de lectione veteri, quam nota vocalium abessent.

IADA
 2
 16
 1

~~Reverendissime Domine~~
~~seniorum~~

~~D. N. R. N. R. V. E. N. I. S. I. M. I. D. N. O. S. O. V. I. C. I.~~
~~desiderio~~
~~Virg. Iulian. prof. s. b. d. m. n. c. d. o. c. a. n. o.~~
~~Civitat. p.~~

Qvod olim promisi, Reverende domine, id nunc ecce presto cum foenore. Mitto en. opuscula mea, quæ ad Grammaticã spectant, oia in unũ volumen compacta. Quum

omnia dico, excipio notas meas ad Grammaticen Clenardi, quas ideo reliquis non adjunxi quia nuper admodum recusæ fuerunt in Batavia. Primus liber agit de recta lectione linguæ sanctæ, in quo de accentibus Ebraeorum & variæ lectiones orientalium & occidentalium Iudæorum, quas descripsi ex Bibliis Ve-

netis ~~quæ in folio folium complicant~~. Secundus liber explicit sententiarum particularum non tantum Chaldaicarum & Syriacarum, sed etiam Rabbinicarum ac Thalmudicarum, &c. Hi duo libri nunquam antea editi fuerunt. prior conscriptus fuit ante plurimos annos, quum e Germania quidam *דאריסטוֹפֶדֶס* (ex eo genere hominū, qui omnem scientiam Ebraismi hauriunt ex nūpera quadam Grammatica, ultraquam nihil sapiunt) huc venisset ejusque scriptio occasionē nobis dedisset. Historia nota est cum aliis multis honestis ac doctis juvenibus, tum imprimis M. Isahaco Grōbeccio viro ut omnibus virtutibus, ita humanitatis & doctrinæ laudibus instructissimo; quem eruditio simul & virtus ad summos honores evertunt. Tertius agit de litteris servilibus, quas appellant *מסה וכלב*; quem prius semel atque iterum excusum, hac tertia editione

editione duplo, aut eo plus, majorem atque auctiorem fecimus. Quod R. tuæ acceptum referent, quicumque fructum aliquē ex ejus lectione percipiēt. Quartus titulum habet ALPHABETVM VETVS, ante multos annos evulgatus: in quo de vi ac potestate litterarum Ebraicarum; tum etiā de prisca lectione antiquorum, quæ nunc penitus ignoratur. Opus per necessarium iis qui vetustas editiones antiquosque patres & Hieronymum cum cura legunt versantque. Nam absque eo fieri nequit ut menda in nominibus Ebraicis commissa, quæ sane plurima sunt, aut deprehendant aut corrigant. Omitto alia quæ simul nova nunc damus vulgamusque, ut de mutatione vocalium, & si quæ præterea in his libris continentur; quæ laudare aut cōmendare non est meum. Alii hoc facient, si qui erunt quibus hæc nostra placebunt: aut si nemo erit, tamen

men R. tuæ, spero, non displicebit hic
meus labor, præsertim cum ab animo
grato tuique studiosissimo profectus sit:
cui nihil prius, nihil antiquius, quam re
ipsa ostendere quæ in alterum me, hoc
est in filium meum Iohannem, beneficia
contulisti, ea manere pectori alte infixæ;
quæ nulla unquam dies obliterabit, nul-
la delebit oblivio. Quod si tibi persuade-
ris, non fallam opinionem tuam. Interim
accipe hoc levidense munus a cliente tui
nominis observantissimo, qui de hoc pa-
trocinio tuo non tantum gaudet, sed eti-
am sibi gratulatur, beatumque se ducit
quod in tuam domum unquam venerit,
quam ultro ei obtulisti cum cõmodis &
incrementis: quæ nõ tam ab ipsa re quam
ab animo tuo æstimãtur. Sic est profecto.
Ut multum refert cui beneficias, ita non
parum referre puto a quo beneficiũ ac-
cipias. Nam quæ ab homine munifico
profi-

proficiscuntur, gratiora sunt. Scitum il-
lud, *Hilarem datorem amat Deus*. Qua-
lem te semper fuisse & adhuc esse uno
ore prædicant, qui te norunt, omnes: sic
adeo ut fama benignitatis tuæ mare traje-
cerit & ad nos usq; pervenerit. Quocir-
ca dignus es, si quis alius, in quem ma-
gnus rex amplissima quæque conferat.
Sic enim certe de quam plurimis bene-
merebitur. Nã plurimi sunt, qui ex libe-
ralitate tua se sustētant vivūtq;. Sapien-
tissimus mortalium Salomo, quondã a Deo
petiisse fertur, ut daret divitias non ho-
minibus avaris, sed iis tantum qui animo
liberali sunt. Nam tales recte utuntur di-
vitiis, cum avari earum usum penitus i-
gnorent. Hoc primum: deinde qui viro
liberali aliquid dat, multis dat: qui ava-
ro, uni tantum dat aut potius nulli. Nam
avarus tam deest quod habet, quam quod
non habet. Pro clausula Deũ opt. max.

oro

oro precorque ut votis tuis aspiret, cœptaque secundet, & regi vestro ejusque consiliariis eam mentem indet, ut quod Salomo in prece sua petiit, idem in suo regno exequi quam facile possunt, tam libenter velint. Quod si fiet, omnes boni gaudebunt, & ego imprimis lætabor, læraque posteritas nomen eorum celebrabit &

cantabit seclis inenarrabilibus.

Bene vale. Salvebunt a me omnes qui mei memoriam isthic cum benevolentia colunt. Franekeræ Frisonum anno Christiano 1609. Mense Februario

Tuæ R. studiosissimus

IOHANNES DRVSIVS

I. DRVSII
De recta Lectione linguæ sanctæ.

CAPUT I.

Quid Lectio. Significatio punctorum duplex. Divisio in reges & servos. Cur vocales reges appellentur.

LECTIO, de qua nunc agimus, est recta & legitima consonantium expressio per puncta. Puncta voco, quæ Ebraeis נִקּוּן dicuntur, in quibus & lineæ. Apices quidam vocant & alii notas, unde notæ vocalium. Est autem duplex hujus vocabuli significatio. Vna latior & generalior, ut cum accentus puncta vocantur: alia angustior & specialior. In hac significatione acceptum nomen punctorum dividimus in reges & servos. Reges dicimus * quæ cum littera consonante una aut pluribus, syllabam constituunt. Sunt autem decem, quas vocales appellant, ac tribuunt in quinque magnas ac totidem parvas, ut ex subjecta descriptione perspicere potest,

Alii, que recipiunt accentum ac centus. eodem ferme recidit Nā omnes vocales accentus admittunt.

Vocales.

<i>Breves.</i>		<i>Longæ.</i>	
Patach	Ⲛ	Camets	Ⲛ
Segol	Ⲛ	Tiere	Ⲛ
Chirec minus	Ⲛ	Chirec majus	Ⲛ
Camets chatuph	Ⲛ	Holem	Ⲛ vel Ⲛ
Kibbuts	Ⲛ	Schurce	Ⲛ

A

Apices quidā vocant) hoc vocabulo usus fuit Hieronymus alio significato. Nam apices appellat quibus litteræ similes olim discerniebantur, cum dicit, *res et daletb apice tantum differre.* Hoc sensu capies il'ud ^{Math. 5. 8.} Euangelii, *neque iota neque apex.* Nam profecto errant, qui de punctis vocalibus enarrant.

Quas vocales appellant) improprie. Nam vocalis est littera per se sonans. Puncta Ebræorum nec litteræ sunt, nec per se quippiam sonant. Cur ergo vocales? Quia vocalium loco usurpantur, quia per vocales a nobis exprimuntur, quia deniq; id sunt in lingua Ebræa, quod vocales (*πὲρ φωνήεντα* vocat Aristot.) in linguis Græca & Latina. Has Ebræi מונוטון appellant, id est, motiones. Nam movent consonantes: imo litteris sunt quod anima corporibus. Vt enim corpora non moventur sine animabus, sic nec illæ absque vocalibus.

CAPUT 2.

Superior diviso confirmata. alia tres adducta. una ex iis refutata.

R. Iudæ
principis
gramma-
ticorum
& Aben-
ezra.

Dixi puncta regia esse decem, & est hæc sententia quorundam * Grammaticorum, nisi quod septem tantum recenseant. Verum cum puncta serva (*servilia vulgo*) secundum eosdem sint quinque, existimo sub hoc numero ac nomine omnes vocales compre-

comprehendisse. Qui hoc, inquires? Dicam. Ex illis septem tres sunt quæ duplicem habent sonum vel potestatem, videlicet camets, hirec & schurec. Cùm ergo septem puncta regia esse dicunt, re non dissentiunt ab iis qui decem esse tradunt. Nam tria illa duplicata efficiunt sex. Adde quatuor reliqua, habes decem, quæ sunt, Camets productum, camets correptum, tsere, hirec magnum, hirec parvum, holem, schurec magnum, schurec parvum (Kibbuts hodie) patach & segol. Subjiciam tabulam, ut res tanto melius intelligi possit.

Tabula septem vocalium.

1. Camets	⌈ Productum ⌋ Corruptum
2. Tsere	
3. Chirec	⌈ Magnum ⌋ Parvum
4. Holem	
5. Schurec	⌈ Magnum ⌋ Parvum
6. Patach	
7. Segol.	

Sed hæc ab aliis aliter exponuntur. Partim Grammaticorum veterum distribuunt vocales, quas מונוטון. i. motiones vocant, in quinque reges, ac totidem servos. Reges appellant vocales magnas: servos vocales parvas. Reges ideo, ut Moses Kimchi

scribit, quia semper comitem habent unam ex litteris quiescentibus, vel latentem vel expressam. Recentiores quidam vocales partiuntur in regias, medias & tenues. Regias interpretantur quinque longas: medias, tres breves, videlicet Patach, Segol, & Kibbutz: tenues, duas reliquas. Verum hæc divisio vitiosa mihi videtur. Si enim Kibbutz media est, cur non æque Chiric absq; Iod? nam & pro Hiric magno sæpe usurpatur, & per se subsistit, syllabamq; puram (ita loquantur) efficit, ut וְהָרָא. Adhæc notatur accentu, ut in citato exemplo, & in וְהָרָא. Postremo, comitem habet consonantem ἀδυναμον de scripto expressam in וְהָרָא. Abraham de Balmes artium & Medicinæ doctor in opere Grammatico, quod Peculium, vel magis Possessio Abre inscripsit, puncta dividit in simplicia & composita. Simplicia esse dicit Patach, Chirec & Holem: ex quibus reliqua deinde componantur, quæ propterea composita vocat. Sunt autem Camets utrumq; Schurec utrumque, Tferi, Segol & Hiric longum.

CAPUT 3.

De nominibus vocalium in genere, itemq; de figuris & sono earum.

IN Vocalibus tria considerantur, Nomen, Figura, Potestas. Quæ illis communia cum aliis punctis, non

non vocalibus, ut & cum litteris & notis accentuū. Igitur vocalium nomina sunt quæ diximus, ea originem habent partim Ebraicam, partim Chaldaicam. Nam Chaldaicæ originis est Segol, botri speciē referens figura sua, si non fallunt nos litteratores. Sed ea de re dubitari potest. Nam alii ad וְהָרָא ejus originem referunt, quæ vox pura puta Ebraica est. Adhæc pleraq; nomina a sono dicta sunt: quædam a figura. A sono ut Camets, ut Tferi, ut Chirec, ut Holem, ut Patach, ut Scurec, ut Kibbutz. A figura, ut Segol, ut Tria puncta; quæ nomine Kibbutz peculiariter significant: interdum quoque Segol ita vocant. Figure sunt partim simplices, partim compositæ. Simplicis voco quæ constant ex linea vel figura simplici, ut Patach, Chirec minus & Holem. Reliqua compositam figuram habent, partim ex linea & puncto, ut (·), partim ex duobus punctis, ut (··), aut pluribus, ut (·) & (·), partim ex puncto & littera, * & (·). Huc refer Holem, si comitem habuerit Vau. Quibus figura eadem, situ distinguuntur, ut Chirec minutum & Holem. Nam illud infra litteras ponitur, hoc supra. Sonus omnibus unus & simplex: quibusdam etiam duplex. Quum enim potestatem duplicem habeant, duplici sono efferendæ sunt. Sunt quibus sonus triplex quadruplexque esse videatur. Sed hoc tamen non

adfirmo. Atque hæc in genere de vocalibus. Singulas nunc videamus. Prius dicemus aliquid de antiquitate ipsarum.

CAPUT 4.

Vocalium sonos litteris conatos esse: figuras posteriores, & demum post Hieronymi ætatem adscriptas.

Locus postulat ut aliquid dicamus de ætate vocalium. Res ardua & a variis varie tractata. Ego sic sentio, sonos earum semper fuisse, hoc est una cum litteris natos: figuras nuperas, & post Hieronymum primum adscriptas. Si aliter est, cur is nullam earum memoriam usurpat? cur tam sæpe legit unam vocalem pro alia? At meminit vocalium, quas etiam dicit adscriptas fuisse, quamquam raro. Scio & recte capio. Vocales ibi dicit litteras, quæ nunc in vocalibus quiescunt, & olim vocales indicabant. Eæ sunt Aleph, Vau & Ioth: quas matres lectionis appellant. Sed, qui legere, inquires, potuere sine vocalibus? Dic mihi, sodes, Credisne accentus Græcos olim adscriptos fuisse? Si credis, falleris: nec tamen dubitabis, quin periti ejus linguæ perite legerint secundum accentus. Idem si fiat in lingua Latina, quis hodie miratur? & miramur Ebræos illos veteres legere potuisse absque adscriptis vocalibus, cum etiamnum id fiat a multis Christianis. Aut scis hoc, aut nescis.

Si

Si scis, cur hæsitas? si nescis, cur responsas? Cuique in sua arte credendum.

Post Hieron. primum adscriptas) Nam tempore Hieronymi nullæ adhuc vocales adscriptæ erant. Quod probo verbis ipsiusmet Hierony. In comment. Ierem. 25. ait, *Vocales litteræ inter* א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת *, juxta idioma linguæ Ebrææ in hoc nomine non ponuntur. Sermo ei de nomine* בְּבַרְ, *in quo scribitur vocales non poni, & quidem juxta idioma linguæ Ebrææ. Quibus verbis indicat hoc usitatum esse apud Ebræos. Idem Ierem. 18. in principio, Pro rota Lxx. verbi ambiguitate decepti lapides transtulerunt.* אבנים *enim pro qualitate loci & diversitate pronuntiationis & organū. i. rota figuli vocatur & lapides. Adde vocales, nulla est omnino ambiguitas. Nam lapides אבנים & rota figuli אבנים dicitur. Rursum Ierem. 6. Satis eleganter in Ebræo verbum, quod quatuor litteris scribitur* רעים *Res, Ain, Iod, Mem: si legatur* רעים *reim, amatores: si* רעים *roim, pastores significat. Sic alibi notat nomen* ובר *, quod scribitur tribus litteris consonantibus, Daleth, Beth & Res, si legatur* ובר *, verbum: ובר, pestilentiam denotare. Sunt alia loca exemplæ, quæ nunc non commemoro. Nam aliàs ea produxi.*

Cur tam sæpe legit unam vocalem pro alia) ut e pro ain חיה quod legit Heva: & a pro i in מרים quod le-

git Mariam, in מריא quod legit Phasga: & e pro a in מריא quod legit Melchi fedec: & e pro i in מריא quod legit Nemrod, in מריא quod legit Hellel, &c. Vt Hieronymus, ita legerunt etiam Senes, quos Ixx. vocant, & interpretes Aquila, Symmachus, Theodotio: non semper fateor, sed tamen *ὡς δὲ τὴν τοῦ ἀλφίτου.*

Aleph, Vau & Ioth) Adde sis Ain, quam vocalem etiam appellat, forte quod per nudam vocalem exprimeretur. Alioqui consonans est, non vocalis. Quanquam Iudei Germani ea utuntur pro vocali e dum Teutonice Ebraicis characteribus describunt.

Accentus Græcos olim adscriptos fuisse) Adito, si lubet, ad Politiani Miscellanea, cap. 80. ubi Callimachi versiculos veteri more, sine ullis accentuiculis descriptos invenies.

Absque adscriptis vocalibus) prius erat *absq; vocalibus*. Quod est dextre capiendum. nam consonantes legi nequeunt absque vocalibus. Dicitur tamen legere absque vocalibus, qui eas adscriptas non habet. Quomodo sane scripta Ebræa (sacra excipio) ferme omnia leguntur.

CAPUT 5.

De Camets vocali magna. ejus appellationes & sonus verus. Cur (a) Germanicum vocetur. Duplici modo expressa veteribus.

Ca-

CAmets in ordine prima est. De ea igitur primo loco agemus. Vocatur camets simpliciter, & aliquando cum epitheto camets magnum sive latum. Camets latum dicitur respectu tere, quod camets parvum vocatur: forte quia minus latum est. Sanè in pausa, hoc est in accentu majore distinguente, in Patach mutatur, quæ vocalium est effatu clarissima. Appellatio nominis à colligendo. Nam *קול* colligo significat. Effertur enim ore collecto, sono quodam obscuro, aliquantum ad (o) magis tamen ad (a) inclinante. Germanorum iste sonus est, ut audio, qui obscurum illud in hac vocali retinent. Quocirca (a) Germanicum a nonnullis vocitatur. Ita efferes *אדם* homo, *זהב* aurum, *דבר* verbum. Figuram mihi vide. Nonne constat ex linea & puncto? hoc est, ut Abraham de Balmes ait, ex patach & holem? Hinc mixtus ille sonus, de quo diximus. Itaque Syri vocalem, quæ huic respondet, Odom indigitant, & per o ubique enuntiant, Nestorianis & aliis quibusdam exceptis. Veteres quoque, quanquam rarius, eam per *ו* exprimebant. Ex hac consuetudine legimus *אדם* apud Iosephum & *אדם*, Epiphaniï sermone in festo Palmarum, & Zoob, in libro nominum Ebraicorum, & lecho tibi, Attho tu, apud Hieronymum. Hinc etiam disces rectè scriptum esse Corbona in libris,

*Adami
Habel
Zahab
Lecha
Attho*

B

quod in aliis Corbana, i. כרבתא. Dixi sonum ejus magis ad (a) hoc est ad patach inclinare, ita est profecto, atque ideo Mich. 1. 10. אפרא lectum, i. Aphra, pro אפרה. i. Ophra, ut sonus ejus magis conveniret cum אפר Aphar, voce pulverem denotante: in qua paranomasia ibi ludit propheta. de prima vocali e-
fusque sono satis.

CAPUT 6.

Secundam vocalem videri ex duabus chirec constatam, & tribus nominibus appellari. quomodo veteres expresserint. ejus sonus alius atque alius.

TSeri proxima est, quæ conflata, ut mihi quidem videtur, ex gemino chirec; ut alii volunt, ex ho-lem & chirec. juvat me aliquid scriptura litteræ חרא, quæ constat ex duobus (1) per lineam transversam inter se connexis, & quasi devinctis: sed magis antiqua consuetudo quæ pro hiric parvo scribebat e tenue, ut suo loco docebimus. Aduvant me quoque antiqui lapides, in quibus duplex (1) sculptum aliquoties invenitur pro (e) longo. Quod peccatum sane sculptores illius ævi non peccassent, nisi affinitas quædam esset in sono. Sed de sono postea, prius de nomine. Nomina habet tria, quæ sunt tseri, camets parvum, & camets simpliciter. Tseri vel tseri dicitur a sono januæ, quem edit quoties in cardine suo vertitur. Camets vocatur a Iario Ebræo, Psalm. 10. 3.

Quin

Quin ipsi critici Massoritzæ aliter eam non appellat. Parvum autem dicitur quia sonum habet minus latum, licet æque productus sit, quem Græci exprimunt per Eta, ut תשׁ טׁט nomen proprium viri; אטבׁט בׁט, nomen litteræ: אט אׁל, Deus. Latini vero exprimunt per e longum sive productum, aut extensum, ut appellat Hieronymus. Verba ejus sunt, Iesa. 62. Ele per extensam utramque syllabam. i. אׁלׁי: & in libro nominum Ebraicorum, Hucusq; per brevem litteram (e): nunc per productam nominum sunt legenda principia, Elam אׁלם, Emim אׁמם, Ephra אׁפרא, Esau אׁשׁוּ, Elon אׁלון, &c. Sonus iste aliquantulum ad (a) inclinatur (hoc dubitans scribo, & arbitrarium esse volo) in אׁלם, & ad i tenue in אׁלׁי; & ad segol in אׁלׁלׁי, & quoties daghes sequitur, ut in אׁלׁלׁיׁ. Ex suprascriptis liquet scribendum esse אׁשׁוּ per tseri, quod græce sit ἰσοῦς. Quanquam hæc ratio fallit in quibusdam, ut in אׁלׁלׁיׁ ἀλλήλῃα. Reperio hanc vocalem expressam & per exilem (e) ut Iud. 5. 2. אׁרׁם מׁרׁוֹץ, Ios. 11. 5. אׁרׁם מׁרׁוֹץ. Hinc forte אׁפׁרׁימ apud Nonnum, quod esset אׁפׁרׁימ pro Ephraim. Nam אׁ & אׁ alternant. Sic legitur אׁלׁשׁׁרׁ יׁרׁוּשׁלַיִם, & contra אׁלׁשׁׁרׁ יׁרׁוּשׁלַיִם.

(ἀλλήλῃα) putarim hanc scripturam Græcam esse ex אׁלׁלׁי, quod ita scribitur in pausa, hoc est in accentu majore distinguente: qui scheva in tseri

B 2

producit. Quomodo certe Habel est ex **הבל**, quod extra pausam scribunt **הבל** Hebel.

CAPUT 7.

Chiric absque Iod aliquando longum esse, & quo pacto id cognosci possit. Sonus ejus expressus ab antiquis tripliciter. alia quadam observata.

CHirec sequitur quod vocant magnum & chirec cum Ioth: ita vocant quia Ioth habet ad latus sinistrum, quod tamen non semper exprimitur. Cave tum confundas cum chirec parvo. Cognosces autem ex forma nominis aut verbi, aut ex aliis locis. Nominis, ut **מגריא** magnifici, **מפריא** juvenes leones: verbi, ut **ביתא** bene fecit, **אכתא** excindam. Ex aliis locis disces chiric longum esse in **דוד**

Imo scripius. Vide Zach. 11. in quo uno capite ita quinquies legitur.

David. Nam plene legitur Cant. 4. 4. & alibi. Massoritæ admonent * quinquies hoc modo scriptum inveniri **דוד**. Ex quo sequitur Ioth abesse in aliis locis. Quandoque unum ab altero distinguunt per meteg, qui tunc poni solet, cum iisdem litteris & punctis alia atque alia res significatur, ut **דוד** timebunt & **דוד** videbunt. Hæc ut facilia sunt iis qui Grammaticam callent, sic ab iis, qui eam non callent, intelligi nullo modo possunt. Sive igitur Iod adsit sive non, quando longa est vocalis, pronuntiari debet laxius, diducto ore, labroque depresso

depresso & dentibus veluti frendendo restrictis. Vocatur enim certe hirc **חירק** frendeo. Aliud ei nomen est **חבר**, id est fragor, & aliud **חברש** quasi fractum quid dicas. Hic sonus ad iracundiam valet: Frendent enim dentibus, qui supra modum irati sunt; unde Psal. 35. 16. *Dentibus in me frendent.* Veteres expresserunt trifariam. Primum per i longam vocem, ut **מכאיל** Michael, **מבריא** *μαβρηια*. Deinde per ei bivocalem, ut **בריי** *βρει*, id est, *περάτης* apud Theodoretū; **ωλεμειν** secula in Exaplis: **φιλισθαιμ**, Philisthæi. Quin promiscue scripsere tum hanc tum illam; non in diversis modo vocibus, sed in iisdem, ut in **יהי** Deus mi, *ηλει & ηλι: οηλυβ σααλιμ & σααλαμ: ρβι ραββι & ραββει*. Nescivit hoc Moschopulus & propterea in libris *πει χειδων* scripsit **χερβειμ** & **σεραφειμ** nomina singularia esse: **χερουβιμ** vero & **σεραφιμ** pluralia. Nugæ, nugæ. Vnde hochauserit, nescio. Sæpe mihi stomachum faciunt. Sed reprimam me & parcam Græculo Ebraicæ litteraturæ penitus ignaro. Cõperior expressam hanc vocalem & per u Græcum, ut in comment. Hiero. Ies. 23. **רորש** Syhor, quod tamen Syor ibi legitur. In novo fœdere **ελυμας**, id est sapiens, magus: **ηκυ** *ακυλας*, id est Aquila. Nam de *συμων* dubito, & est cur malim *συμων*, quod & *συμων* scribunt, id est Si-meon, in qto (c) pro Ain, ut apparet.

Nilhil mirum. Nam qui recte pronuntiant i longam ut Angli, tribuunt ei sonum diphthongi ei.

Idē sonus qui supra, ut quidē Brabanti enuntiant ghy, my. et similes vocēs.

Ex forma nominis) nam כפיר, quod est formæ זכיר, habet Chirec longum in ultima: quod manet in plurali כפירים, etiamsi scribatur absque loth. Sic כנענים gentes in fine scribitur cum eodem chirec. Liqueat ex terminatione. Siquidem pluralia masculina in IM terminantur. Quam terminationem perficiunt chirec cum lod & Mem finale. Notatum vero, quando duo lodin cum hiric hoc modo concurrunt, alterum fere abesse. Vide Massoram Eliæ.

Aut ex aliis locis) regula hæc locum habet in iis nominibus, quæ certam formam non habent, cuiusmodi sunt omnia propria. Ergo in אנפר est chirec sive hirec (ad quod exemplum legimus in antiquis Hermon & Chermon, Hebron & Chebron) gadol, id est magnum, quia in aliis locis plene scribitur אנפיר. Semel loth deficit in hoc nomine Gen. 10. 29. sæpius deficit in בנימן quod compositum ex בן filius & ימין dextera.

Pronuntiari debet laxius diducto ore) raptim pronuntiatur Gen. 49. 24. in פי: productius aliquanto & elatius in פינחס Phinees, סיפרא Sifara.

Admonitio.

Vbi scribo chiric longum esse in זר, idque liquere ex aliis locis, dissentit à me vir doctus. Nam scribit longum esse propter accentum, aut saltem id cognosci ex accentu. errat ipse, non ego, & refutant cum

eum clare alix dictiones, in quibus accentus post hirec parvum, ut דם si & similes. Non debemus hac de re ullo modo dubitare.

CAPUT 8.

Holem dupliciter scribi. Eius sonus legitimus. Quomodo dignoscatur ab accentu Rebia. De puncto litteræ o & alia quadam.

Quartæ vocalis longa Cholem sive Holem dicitur. Ea duplex est quod ad scripturam, Holem cum vau & Holem absque vau. Holem cum vau vocatur, quæ vau litteram adscriptam habet. Absque vau scriptam R. Salomo enumerat inter vocales parvas, videlicet loco camets chatuph: sed perperam. Quippe magna semper est manetque sive vau adsit sive non, nihil refert. Vau enim non immutat sonum, qui ei pinguis, extensus, plane ac plene adsonans & magnum Hellenicum, cui respondet o Latiare geminum sive apicatum: quod nos pœne soli Europæorum Belgæ & scribimus pariter & efferimus broot, panis; loot, plumbum; root rubrum. Ab hoc igitur sono appellata fuit Holem. Attestantur vulgo Grammatici, & in his Abraham de Balmes, qui vocem interpretatur בריא pinguis & perfectus aut plenus. Hunc sonum audis in דאג Doeg, in אלאם, in צור, id est,

In libro quæ vocat Linguam crudiorū.

o o
vel
o
Veteres aliquando scripserunt pro eo o breve quod mi-
xedi ap-
pellant.
עבורה
γόμερθε
Comortia
οδόμεω
Tyrus
Tyros

Tyrus, in עֲרֹב Ore: quem efformabis ore pleno ac rotundo, labiis sursum versus elevatis, lingua modice retracta & introrsum ad dentes genuinis vicinos reducta. Hunc sonum attenuabis paulum in סִבּוּ circuite, & פִּקּוּדָה visitate. Sunt præterea soni alii quatuor (ita Ebræi centent) aut quinque: sed minimum quatuor. Primus enuntiatur in אֵי ore plus satis pleno & modice contracto. Secundus est in אֵיבּוּ, quem efferes ore minus contracto. Tertius est in אֵל quem efformabis ore aperto quasi ex intimo pectore. Quartus in אֵרֵבּוּ ubi opus pronuntiatu presso e gutture manante. Quintus est in אֵיבּוּ mixtus ex duobus superioribus. Restat ut dicamus aliquid de situ hujus puncti: quod ponitur supra litteram vau latentem vel expressam: sed si latet vau, ponitur ad latus sinistrum ejus litteræ cum qua movetur, nisi cum quiescit in Aleph. Tum enim latus ejus dexterum occupat, ut אֵיבּוּ dicet. His diligenter consideratis facile distingues ab accentu Rebia, qui mediæ litteræ insidet equitis instar, hoc modo אֵי. Accidit nonnunquam ut littera ו concurrat cum hac vocali. Quod ubi fit, uno stigmate notant & holem & punctum litteræ ו, sive dextrum fuerit sive sinistrum. De dextro exemplum præbet מֹשֶׁה Moses, de sinistro מִשְׁרָק מitis genus. Hoc tamen raro fit vau præsentem. Tunc enim adscribi solet utrumque

utrumque punctum, ut מִשְׁרָק. Hanc vocalem Chaldaei permutant cum camets lato, ut cum dicunt מִשְׁרָק seculum, מִשְׁרָק ovis vel capra, & alia id genus. Ex hoc more, ut opinor, Sarra dicta est apud Ennium, qui Pœnos scripsit Sarra oriundos. Sor, Sar, Sarra, id est, Tyrus.

Appendix.

Mentio in hoc capite litteræ ו, quæ in sono variat pro ratione puncti quod gerit modo in dextero cornu vel dente, modo in sinistro sive lævo. Nam quando punctum habet in cornu dextero, magis stridet ac sibilat Sch, rectèque à Germanis & Belgis hodie pronuntiat, שֶׁן Schaden, שֶׁלֶן Schilten, id est clypei. Ad sonat Sc in scamnum, vulgari effatu. nam vulgus Schamnum pronuntiat. At quando punctum gerit in cornu altero, tum planè sono consentit, ut quidam volunt, cum ס Samech; ut ego, cum s latino, ut quidem hodie pronuntiat in primis vocibus, Samuel, sanctus, ac si esset SSa-
Quidam
v Samuel
v sanctus,
qui sonus
est litteræ
Tade, non
placet.
 muel, sanctus. Qui sonus medius est inter ו & ס: in ו tamen magis accedit ad ו quam ad ס. Abraham de Balines *Vulgi pronuntiatio ad ס magis inclinavit: sapientum ad ו, quæ est radix & origo ejus.* Nam Samech leniorem paullo mollioremq; sonum habet: qualem audis in asinus, miser, disertus. Hoc

modo distingues דָּש posuit, & דָּש ibi: דָּש extulit et דָּש deceptit. item דָּש tentavit & דָּש tulit in Pi-el. Olim aliter: nunc ita mihi videtur. Mollis enim ille sonus, ut postea didici, germanus est litteræ S, cui respondet Samech Ebraum. Sed tamen nolim de eo contendere. Si cui prior in ea sententia magis placet, sequatur eam: per me hoc ei licet.

CAPUT 9.

Ultima vocalis longa nomina recensentur & explicantur. Quando in naturam Kibbutz transeat. Sonus idem qui est diphthongi ou: ejusdemque cum au permutationio.

Quinta vocalis magna (Schurec dico) adhuc superest, quæ profertur in orbem contracto ore cum sibilo: unde & nomen sortita est. דָּש enim sibilare significat. Vocatur interdum דָּש , i. plenum os, quod nomen commune habet cum Kibbutz. Nam utrumque pleno effertur ore. Aliquando nuncupatur schurec magnum, nempe ad comparationem דָּש Kibbutz, quod schurec parvum dicitur. Vnde tam crebro inter se migrant & alternant. Nam & Kibbutz sæpissime pro schurec ponitur, & contra schurec transit in naturam Kibbutz quandoque, ut in דָּש percussus est, דָּש nascitur & similibus exemplis, in quibus schurec attenuari velim.

*Ratio
quia post
schurec
longum
nunquam
ponitur
dages, ut
Abraham
de Balmes
objervat.*

velim. Fit hoc semper, quum dages sequitur aut sceva quiescens, nullo interposito accentu. De sceva exemplum non occurrit. Nam quod nonnulli adducunt דָּש existimantes in talibus brevem esse, non persuadent. Minus illi, qui adserunt brevissimum esse. Nam puncta brevissima, quæ nos rapta dicimus, subsistere non possunt ulla ratione ante sceva. Sed nec brevis esse potest tibi schurec, eo quod sequatur sceva lectum sive mobile. Ideo schurec, si contingat sequi gutturalem aliquam notatam sceva simplici, in chirec mutatur Amos 5, 4. דָּש & vivite, Zach. 8. 13. דָּש & eritis. Quod certe non fieret, si schurec illic brevis esset. Sed ad propositum. Sonus ei (longæ dico) qui *ou* diphthongum plene ac plane exprimit. Quomodo Itali & Germani, ut auditione accepi, pronuntiant (*u*) vocalem. Quocirca Grammatici tradunt sonare (*u*) Italicum aut Germanicum. Hoc audis in דָּש Vr, ignis: דָּש lanu, nobis: דָּש Cherubim, & in ipso denique nomine schurec. Græci ferè semper expresserunt per *ou*, quod Latinis est *u* longum דָּש *ουελοε*: דָּש *ουλαδι*, דָּש *ετροδ* in Hexaplis. Interdum pro ea scripserunt *au*, דָּש *αυε*, unde Ausitis: דָּש *αυν*, quod corrupte דָּש scribitur in libris, errore nato, ut reor, ex similitudine harum literarum. Sed hæc aliena. Redeo domum. Hoc punctum intra solius *vau* gre-

mium se continet, sine qua non reperitur nisi figura Kibbutz scriptum. Atque hinc geminum Kibbutz, latum & tenue; de quibus suo loco. Antequam finio, monendus es, lector, punctum in littera vau, si præcedat vocalis parva, eam geminare, ut וַו lineam sive regulam eorum. Non enim schurec ibi ponitur in vau, sed daghes: de quo postea.

Eo quod sequatur scheva lectum) Balmesius in Grammatica sua vocat scheva quiescens, & pro exemplo adducit וְכִתְבֶנּוּ & eritis memores: item וְלִקְחֶתֶם & accipietis. Sed error mihi videtur in dictione נָח, cujus loco legendum putarim נַח unius litteræ immutatione. Sane quidem in eadem sua Grammatica post aliquot paginas ita scribit, *omne vau in capite dictionis antecedens scheva mobile notabitur puncto schurec, ut וְשָׁכַבְתָּ & cubabis.*

Sonus ei qui est diphthongum &c.) Idem sonus in vau copulante, quoties occupat initia dictionum, sequente scheva, vel una ex litteris בּוּמָפּ, quas labiata indigetant. וְקָרַב & prælium, וְפָקַד & visitavit, ac si esset וְאוּקָרַב & אוּפָקַד præcedente Aleph. Græci quod v consona carerent, idem servarunt in aliis dictionibus וְוַו וְוַו, quod in libris וְוַו; unde Αναζούσανα & Αναγωγανα, si non est mendam librariorum. Sic וְוַו וְוַו: quod latine scribas non male vvalea, per duplex v. De hac re adducere possem plura exempla, le d

sed supersedeo. Non enim dubium mihi est quin semper vau eo modo scripserint, nisi cum eam penitus omitterent & negligenter. Quod forte accidit in וְוַו Vvathi (nomen est reginæ Esth. 1.). Nam lectum וְוַו in eorum libris. Ad quod exemplum doctores scribunt, וְוַו pro Vespasianus.

CAPUT IO.

Transitum ad vocales parvas, cur de magnis prius egerim.

De vocalibus magnis hactenus. Restant parvæ sive breves, quæ sunt Patach, segol, chirec caton, id est parvum, camets chatuph, id est raptum & Kibbutz. Quidam fortasse me reprehendent, quod prius egerim de longis vocalibus: & revera simplex sonus natura prior est duplici. Sed ego judico de hac re non esse contendendum. Secutus sum autores nec malos nec imperitos. Præterea in magnis vocalibus quiescunt semper litteræ וּמָ, quas matres lectionis nuncupant. Adhæc quum magnæ vocentur, videntur ipso jure debere præcedere, tanquam digniores. Dignius enim censetur quod majus est, ut plurimum, quod Græci dicunt ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

CAPUT II.

Patach unde appellatum. Duplex esse magnum & parvum. Sonus illius (magnum dico) geminum esse. Quomodo veteres expresserint.

Venio jam ad Patach, quod nomen apertionem significat. Nam profertur ore aperto. Est autem duplex, magnum, parvum. Magnum hodie patach simpliciter, parvum segol appellatur. Magnum autem dicitur ad discrimen, nam clarius sonat. Sic dico, utrumque aperto ore pronunciat, sed Patach (intelligo magnum, & sic deinceps) sonum habet clariorē. Cave putes propterea longum esse. Sic parvum camets, quod semper longum est, breve nunquam. Magnum ergo dicitur non quoad tempus, sed quoad sonum: quem geminum deprehendo. Prior acutus est, ut cum accentus adest, ut in נער puer, adolescens, שבתי redii: alter tenuis magis & exilis, quem audis quoties dages sequitur aut scheva, nullum ante se habens accentum, ut דבר loquere, פקדתיס visitavistis. Nonnulli, in queis Abraham de Balmes, addunt, me tamen dissentiente, sonum tertium raptum, qui exauditur, ut ajunt, in אברהם Abraham, גבריאל Gabriel & similibus exemplis: in quibus a primæ syllabę rapitur ad sequentes reges. Hanc vocalem veteres expresserūt sapius per a, ut בעל Baal, rarius per e, ut מ Mes, חדסה Hadesa, רגלי Reglau. Nec mirum. Crebrum enim nimis ut hæ vocales inter se alternent. Sic reperio Beth pro filia, id est, בת apud Hieronymum, & לתנה ad miserendum pro לתנה apud Davidem Psa. 102.

Fieri

Fieri etiam potest, cum puncta nondum adscripta essent, ut olim legerint Patach parvum pro magno. Claudam caput, si prius addidero פקדתי lectum olim fuisse Sophonias, & גדליה Sodolias, & חגמה Thogorma.

Acutus) nam accentus syllabam, quam afficit, acuit. Quidam arbitrantur in his exemplis patach longum esse, in quibus & Santes: Sed hos refellit primum distributio vocalium in longas & parvas: deinde accentus major distinguens, qui fere patach illud in camets mutat נער puer שבתי reverti. Quod non fieret, meo iudicio, si patach ibi longa vocalis esset. Iudico igitur patach semper brevem esse. Quod autem ob accentum aliquando tere in patach mutetur, hoc ideo fieri crediderim, quia patach vocalis est magis clara & sonora. Sed tamen hoc pono, non statuo. Cæterum quæ de acuto sono disputavi, ea communia sunt huic puncto cum segol & aliis, quando juxta se accentum habent.

CAPUT 12.

De segoleja (demque tribus nominibus & unde ducta sint: itemque de sono ejus duplici, & quid antiqui pro eo scripserint.

SECUNDA vocalis parva segol vocatur, & patach minus, ut dictum est. Segol a figura, & patach a sono.

no. Præterea vocatur etiam triapuncta, quod nomen ei commune cum Kibbutz. Massoritæ & eos secutus R. Salomo vocant Patach simpliciter. Segol vocatur a figura, ut dixi. Nam ea refert botrum, quæ נולט dicitur: aut monile a collo dependens. Sed plures a botro deducunt, cujus acinos figura sua quodammodo exprimit. Hæc tamen solida non sunt, neque ego ea pro certis obrudo. Demat aut adimat fidem qui volet pro arbitrio. Patach vocatur quia profertur ore aperto, & minus sive parvum, quia minus clare insonat. Sonum habet duplicem acutum ac tenuem. Acutus est in חלפּ rex: tenuis in חפּפּ voluntas ejus, חפּ quæ mihi est. Balmesius addit tertium, quem raptum vocat, in חפּפּפּ uxor tua, quod scribit חפּפּפּ cum chateph segol sub aleph, & contra consuetudinem, & contra fidem codicum, quos inspexi. Ego eum errare puto. Quibusdam placuit hanc vocalem aliter enuntiare tribuentes ei mixtum quendam sonum ex a & e. Itaque scribunt פּגּol. Quos aliquid juvat Abraham de Balmes scribens compositum esse ex patach & camets parvo. Sed melius antiqui, me quidem iudice, qui expresserunt per e brevẽ חפּפּפּ Helebon in commentariis Hiero. Is. 15. חפּפּ Phele Is. 9. id est admirabilis. חפּפּפּפּ Is. 19. 25. חפּפּפּפּ סελεμιαδς, חפּפּ סελα, id est Sela vel Selah. Reperio & o pro e Gen. 10. 12. חפּפּפּ Mofoch:

contra

contra חפּפּפּ Iectan. Interdum pro e scripserunt a propter affinitatem, quæ inter has vocales, aut quod olim ita legerint, חפּפּפּ Sarabias 2. Ezre. 9. 5. חפּפּפּפּ Sarafar Jerem. 39. 3. De segol hætenus. Possẽm plura dicere, sed nolo verbosus esse in re minime controversa.

CAPUT 13.

Chiric parvum sive minus & chiric absque lothut differant. Minus cognosci ex natura parvarum vocalium. Per se æpenumero expressum a veteribus, & interdum per a.

CHiric parvum dicitur ad discrimen magni. Vocatur etiam chirec absque Iod. Sed interest aliquid. Nam in magno sæpe abest Iod, ut diximus. Parvum autem esse discas ex natura parvarum vocalium, quæ post se scheva postulant aut dages: ac tum sonum habet qualem i tenue Græcum aut Latinum. Hunc exaudis in חפּפּפּ conyicium, חפּפּפּפּ sanguis vester: item in חפּפּפּפּפּ Psal. 45. 10. Vbi littera Ioth in pronuntiatione prorsus negligitur. Balmesius autor est raptim efferri in חפּפּפּ mementote: sed magis elevatur, inquit, in חפּפּפּ date munera Iob. 6. 22. & in חפּפּפּפּפּפּפּ Gen. 30. 38. Quod si accentus adfuerit, sonus debet esse magis acutus, ut in חפּפּפּ. Quo exemplo confutari possunt, qui negant

D

vocalem regiam esse. Nam si patach & segol regie funt, quando accentu sustinentur, cur non etiam chirec? Fefellit grammaticos nostros id quod Ebrei tradunt de septem regibus. Nos antea docuimus numero illo comprehendi omnes decem vocales. Nam tres ex illis duplices sunt. Sed quid hæreo in semel dicitis? Hæc vocalis expressa veteribus trifariam. Primo per i sed rarissime. Vnum duntaxat exemplū mihi occurrit, quod extat apud Hiero, in codice manuscripto אל גבור El gibbor, Deus fortis. Secundo per e quomodo expressa invenitur frequentissime, nec unquā fere aliter, עמנואל, אש עברי, Emmanuel, serpens fœmina, זמא זמא, scelus, ממונו, שמועו, femu, משפט, mesphat, judiciū, מפרה, זלפא, mesfra, principatus, מצרים, Meffraim Aegyptus, זלפא, Zelpha, זפרינה, Zephrona, בנימין, Bējamin: Quæ oīa exēpla descripta sunt partim ex Bibliis Græcis, partim ex Euseb. & Hieronymo: cujus librū manu descriptum penes me habeo, in quo cōstans hæc scriptura. Quibus addes ex editione nostra הלל Hellel, שבילה, Seboleth & alia sexcēta. Tertio expressa est per a, ex dialecto, ut opinor, Chaldaica sive Syriaca. Nā ea i cum a permutat. Hinc מרים, Mariam, פסגה, Phasga, מגדל, Magdal, unde Maria Magdalene; זמרון, זמרון, Samson, & alia multa, quæ enumerare nec opus est nec lubet. שמעון, Σιμων, quod in libris, videtur mendum

mendum esse pro Σιμων. Nam & Σιμων legitur, culpa librariorum pro Σιμων id est Simon, vel certe Simo.

Secundo per e) forte cum vocales abessent, legent segol, ubi nunc chirec minus, ut causa nulla sit cur Elias miretur legi medras ab ipsismet Iudæis pro midras. Alioquin hæc vocales de facili permutantur & invicem sibi cedunt, etiam in Latino. Sane magister dicebant veteres, & Menerva, quod nunc dicimus magister & Minerva.

CAPUT 14.

De camets chatuph ejusque sono, nominibus et figura, quæ sit eadem cum figura magni camets. ostensum quomodo inter se dignosci possint.

SEquitur camets, quod vocant chatuph, de cujus sono inter Grāmaticos satis convenit, non item de nomine & figura. Ei respondet o exile Græcicum. Itaque Hiero. passim appellat o brevem litteram. Non quod littera sit apud Ebræos, sed abusive litteram dixit pro vocali, quæ per litteram exprimitur. Nam vocales omnes litteræ sunt apud Græcos & Latinos. Hoc modo quidam scheva quoque vocalem appellant, cum vocalis non sit revera. Non enim syllabam constituit. Sed ad rem. Dixi non satis cōvenire inter Grammaticos de nomine,

& verum est. Nam sunt qui vocant chateph camets & cum puncto raptō confundunt ejusdem nominis. Cave hos sequaris. Multa enim absurda inde manant. Elias appellat chateph absque scheva, & R. David camets chateph, quod in idem recidit, nisi quod ordo verborum transpositus. Abraham de Balmes prætulit camets chatuph. Idem notat camets correptum. Sic nos supra quoque appellavimus. Voluissē camets parvum, nisi hoc nomine Ebræi aliam vocalem significarent. Quid si camets breve? Favet Hiero, qui o brevem litteram nuncupat. Qui camets appellarunt, rationem habuerunt figuræ. Alioqui potius appellassent holem parvum, ut hiric parvum dicimus & schurec parvum. Sed, ut dixi, respexerunt ad figuram, quæ eadem plane cum camets magno, nisi quod in quibusdam locis additum sit scheva ad camets breve. Dubito an bene, aut potius non dubito quin male additum sit. Nam scheva ita corripit vocalem, ut vocalis amplius non maneat. Immutat enim potestatem ejus. Proinde puncta illa, quæ scheva adjunctum habent, syllabam non constituunt. Nam degenerat in naturam ipsius scheva. Adhæc non possunt subsistere ullo modo ante scheva. Amittunt enim tunc suum scheva, quia duo chevaim nunquam simul leguntur. Hoc ita notum ut nihil magis. Abraham

[de

de Balmes bene scivit, ac proinde sic scribit, *Non est discrimen inter figuram camets chatuph & figuram camets magni: & alibi, ne crede iis qui dicunt etiam camets pleni oris scribi debere cum scheva ante se. Nā est differentia magna inter statam pronuntiationem ejus & celerem motum camets rapti sive schevati.* Antea dictum est camets compositū videri ex patach & holem. Hoc repeto, quia prior vocalis in magno prævalet, posterior autem in correpto, nempe holem. Oportune hic quæritur cum sit eadē figura utriusq; camets, quo pacto inter se discernantur? facilius quam vulgo existimāt. Nam post camets breve sequitur sere daghes aut scheva: scheva dico vel expressum, ut חכמה sapientia, vel subintellectum, ut כל אדם omnis homo: quod leges chol adam. Nam *ultima ל virtute, hoc est vi ac potestate, continet scheva. Notantur duo in quibus camets latum ante dages, videlicet ביתים domus & אגרה obsecro. In his nullus est accentus ante scheva. Quod omnino necessarium. Nam accentus indicat camets longum esse, חכמה sapuit fœmina, כל אחי רש omnes fratres pauperis Proverb. 19. 7. כל עצמותי פרום coram nūc Psal. 116. 13. & 18.

D 3

ptum ab antiquis Mardocheus, ac si esset מרדכי. Ad quod exemplum invenies דרדך, quod legendum Darjaues & non, ut quidam, Dorjaues. Ut funis funem necit, ita quæstio una aliam trahit. Quæritur quomodo legendum sit האכל comesus: item אהלו tabernaculum ejus, & נעמי nomen proprium feminae. Nam vulgus in his & similibus post Davidem Camium, & Santem primæ syllabæ camets semper producit. Quos juvat accentus inter camets & punctum raptum. Ergo legunt haochal, aholo, Naomi, viri alioquin docti probique. Sed non probant mihi. Ut in aliis quibusdam, ita in hoc seorsim ab iis sentio. Dico legendum hoochol, oholo, Noomi. Rationes meas jam pridē vulgavi & exposui Miscel. cent. 2. cap. 77. Quibus addo duas alias. Prior sumpta est ex analogia verborum generis passivi אלהו salitus fuit, אשה corruptus, אפיקדו visitatus. Ea poscit ut legamus האכל hoochal, מעמד moomad, אודם meoddam. Nam nulla ratio est cur camets in his produci, in illis vero corripiri debeat. Ego certe nullam video præter accentum, qui alioqui ponitur consuevit inter punctum raptum & vocalem præcedentem. Sed si in האכל non producit segol, nec in אהלו patach, an majorem vim habebit ante chateph camets? Altera ratio sumpta est ex formis nominum. Nam si אהלו efferimus per o brevem, cur

NON

non item אהלו, cum sint nomina ejusdem formæ? Adhæc & autores mihi, qui sic legerunt. Si antiqui, nunquid propterea spernendi? Apud vulgatum nostrum interpretem est noemi, & in libris Græcorum Νοομι, οολιβαιδα: quod nunc legunt ac scribunt Aholibama. Sed satis de hac re. Supra mihi excidit nomen hujus vocalis quod est camets pleni oris. Ebraice אהלו. Quo nomine afficitur propter sonum, quem habet. Nam pleno ore profertur. Quod ei commune cum utroque schurec.

Non producit segol) impropria locutio. Nam accentus non producit ullam vocalem, sed tantum indicat eam productam & longam esse. Sic sane in אהלו ponitur accentus ut sciamus ibi legendum esse Hachema, & non Hochma. Contra scheva corripit vocalem, quando indicat eam corripiendam esse, ut in אהלו sapientia.

CAPUT 15.

De ultima vocalium Kibbutz. Ejus nomina explicantur & sonus duplex ostenditur. De Kibbutz magno & qua ratione a parvo discernatur.

Restat Kibbutz, quod plenius Kibbutz labiorum vocant. Pronuntiatur enim collectis & contractis labiis non sine sibilo quodam. Quocirca & schurec vocatur, sed cum epitheto, schurec parvum sive minutum

minutum. Dicitur etiam plenum os & vocalis trium punctorum. Potestas ejus duplex, longa, brevis. Longa sono inclinatur ad schurec majus, aut potius eundem cum illo sonum habet. Breve respondet u Græco, & u Latino exili, quod Gallicum appellant. Id cognoscet ex natura parvarum vocalium, quæ post se dages poscunt, aut scheva quiescens, nullo intercurrente accentu. Ergo in קָרָא brevis est, ut etiam in קָרָאָ. Longam tibi ostendet forma nominis aut verbi. Nominis ut כָּלָה retributio: verbi, ut כָּלָהָ dixit, כָּלָהָ suffurata. Cæterum in כָּלָה Kibbutz corripitur sequente maccaph. Sic in כָּלָהָ putarim esse Kibbutz breve: at in כָּלָהָ longum est. Ideo per meteg sustinetur juxta morem longarum vocalium. Quidam tradunt Kibbutz semper e brevibus esse. Vbi autem longa conspicitur, non Kibbutz esse, sed schurec absque vau, quod aliter scribi non potuit quam figura Kibbutz. Verum autores mihi qui aliud suadent, quos nunc secutus sum. Inter alios, duo genera Kibbutz memorat Elias Levita, quem vide, si placet, in libro Massoreth Hammassoreth. Diximus Kibbutz sonare u exile. Id abito longiutculo. Alterum pro altero tamen scriptum olim & lectum, חֹפִים Hophim apud Hiero. in libro nominum. Quod non potest mendū esse, cum sequatur, *Hucusq; per o brevē litterā legerimus.*

Cap. I 6.

CAPUT 16.

Transitum ad servos. quam puncta eo nomine intelligantur. Motiones omnes non esse vocales.

Hucusque de punctis regiis. Sequuntur jam serva, quæ servilia vulgus appellat. Serva dico, quæ non constituunt syllabam. Ea sunt duorum generum. Alia litteras movent, alia eadem immutant. Litteras movent scheva, puncta rapta & patach suffuratum. Eadem immutant dages, mappic & raphe. Puncta prioris generis ab Ebræis הנקודות vocantur, id est motiones. Quod nomen est vocalium apud eosdem: non tamen ideo vocales sunt. Non enim syllabam constituunt. Dicendū ergo vocales omnes motiones esse, sed non contra. Motionis enim vocabulum latius patet. Porro motiones dicuntur quia movent litteras. Litteræ autem intelliguntur moveri, quando leguntur. Nam movere est legere. Itaque hinc excipitur scheva quiescens: quod tamen litteram, sub qua ponitur, trahit ad præcedentem syllabam. De his singulatim nunc dicam, ac primum de scheva.

Quæ non constituunt syllabam) alii, quæ non recipiunt cantum sive modulationem accentus. Hi restringunt ad servos prioris generis. Sed quinque recensent scheva mugiens, scheva proprie dictum, cha-

E

teph patach, chateph segol & chateph camets. Vidē-
 dus hac de re Abrahā de Balmes, qui pro scheva mu-
 giente reponi posse ait scheva mobile cum daghes
 forti. Adeo parum sibi constat.

CAPUT 17.

*De scheva nominis duplici scriptura. Ejus cognitio ne-
 cessaria.*

SCheva princeps servorum primo loco se dat &
 offert nobis: cujus duplex scriptura Ebraica Ple-
 rique omnes scribunt נִשְׁׁ per vau: alii scribunt נִשְׁׁ
 scheba per beth. Qui per vau scribunt, dictum exi-
 stimant ex eo quod syllabas æquet. Nam נִשְׁׁ æqua-
 ri significat. Qui vero per beth scribunt, deducunt
 a verbo נִשְׁׁ. Id significat in captivitate abduco.
 Nomen cum re cōvenit. Nam captivam ducit, imō
 trahit, litteram, sub qua ponitur, vel ad præcedentia
 vel ad sequentia. Si ad præcedentia, mutescit peni-
 tus: si ad sequentia, sonat & vocale est. Atque hinc
 duplex scheva, de quo postea. Vtra scriptura verior
 melior sit fateor me ignorare, nec puto magnope-
 re de eo nobis laborandum esse. Satis si sciamus
 cognitionem ejus necessariam esse. Nam docet cui
 syllabæ una quæque littera jungenda sit. Decla-
 rabo hoc uno atque altero exemplo. נִשְׁׁ vox est
 duas syllabas habens. Eas imperite pronuntiabis
 nisi

nisi scias quale scheva sit sub ל. Cum hoc scies, non
 dubitabis quin pertineat ad syllabam priorem.
 Contra in נִשְׁׁ scheva nos admonet ꝑ jungendum
 esse cum syllaba ultima. Nam trahit eo litteram
 cum legitur. Adhæc verba significationis diversæ
 per scheva distinguuntur. נִשְׁׁ pro hac re testimoniū
 dicet. Multum refert Iiru legas an Iireu. Si Iiru
 significat videbunt, & est futurū a נִשְׁׁ vidit: si Iireu,
 sig. timebunt, & est futurum אִירִי timuit. Quocir-
 ca quæ Grammatici tradunt de hoc puncto, non de-
 bemus ea vel ut superflua reiicere, vel ut inutilia
 spernere. Quod pridem conatus fuit nobis persua-
 dere non nemo: sed frustra. Mihi certe nullus
 adhuc persuasit.

CAPUT 18.

*Duplex esse scheva, mobile sive lectum & quiescens. Quas
 le sit utriusque officium. Quiescens rursus duplex
 esse, expressum & intellectū. Quando id mobile fiat.*

VSus hujus puncti, vel si munus aut officium ap-
 pellare libet, duplex est. Trahit enim litteram,
 sub qua ponitur intelligiturve, aut ad præcedentē
 syllabam aut ad sequentem. Si ad præceden-
 tem, vocatur scheva quiescens: si ad sequentem,
 vocatur scheva mobile sive lectum. Quiescens vo-
 catur, quia penitus quiescit ac mutum est, nec ul-

lum sonum edit, ut יתקן meditatur. Est autem duplex expressum & latens vel intellectum. Expressum, ut in exemplo modo citato: intellectum, ut in יתקן. Semper enim ultima littera virtute continet scheva. Proinde licet non exprimat, intelligitur tamen. Aliquando etiam exprimitur, ut in chaph finali דרך via, & quando alterum scheva precedit ישת bibet, ישתק potum præbebit, vel ejus loco patach יתח Exod. 18. 9. Quibus addes ישתב ex Jerem. 40. Quamquam A benmelech scheva ibi legi arbitratur sonarèq; ut Hiric, Ego quiescere puto. Ab hac regula excipies eas dictiones, quæ ultimam habent quiescentem מציא invenit, יתקן purus, גלה migravit, פרא onager. Fit autem mobile, primo si occupet initium dictionis, דביר oraculum: secundo, si sequatur vocem magnam non sultam accentu Grammatico, בגדו egerunt perfide. Nam accentus, qui post camets, rhetoricus est; quem meteg vocant, cujus locum supplet interdum alius accentus, ut ישתבו Zach. 14. 11. ישתחה Joel. 1. 2. עשתה Ies. 14. 20. לגרשהו 2. Paralip. 20. 11. Quod si adfuerit accentus grammaticus sive nativus, (nam sic aliquando vocatur) non legetur: פקודתה visitate, ופעלה & supra. Tertio si sit sub littera notata dages, דביר locuti fuerunt. Interdum dages excidit & ejus loco meteg ponitur הללי laudate, למנצח archimusico. Hoc tamen

tamen arbitrarium esse volo, nolo sit certum. Quarto si præcedat alterum scheva in medio dictionis יתקון visitabunt. Alioquin in fine quiescit utrumque, etiam præsentè dages ויתך & flevit, יפת dilatat. Id probo quatuor argumentis. Primum enim sequens dicitio reperitur cum (·) Gen. 9. 27. ופת אלהים. Si enim legeretur scheva sub Thau, duo chevaim lecta coincideret. Quod fieri nullo modo potest. Deinde prima sequentis invenitur notata dages leni. Iob. 3. 6. יתדבמי una sit in diebus. Gen. 16. 11. וילדה בן & paries filium, Rursum Iob. 31. 27. ופת בסתר & deceptum est clam: & Jerem. 22. 23. ישתב בלבנון. Vide Abenmelech ad hunc postremum locum. Sic alibi מקננת בארזים. Præterea duo chevaim in fine dictionis sustinentur accentu magno, quem Athnach vocant Gen. 45. 14. ויתך & flevit. Imo versum claudunt & Siluc notantur qui ab aliis סופ pasuc dicitur, Gen. 27. 38. וישא וישו קולו. וישא sustulit Esau vocem suam & flevit. Postremo scripta in fine leguntur cum Pasuc post se. Num. 21. 1. וישב סמנו שבי & abduxit ex eo captivos. Pasuc autem dictiones disjungit, ita ut simul legi non possint, ac si unitæ essent. Quod etiam de Athnach & Soph pasuc dici posset.

Si sequatur vocem magnam) vocem appello vocalem. Quod ante me Clenardus fecit. Sed

& alii. Quandoque post huiusmodi vocem quiescit scheva, בְּיִשְׂרָאֵל in Iezrael, לְיִשְׂרָאֵל Iezraeli. His adde לִירֵאָה quod exemplum adducit Abenmelech in Michlal Iophi Ierem 25. & בִּקְרוּחֶיךָ Psal. 45. 10. Vbi littera Iod occultatur in lectione. Autor R. David in commentariis ad eum locum. Vide, si placet; & si habes.

CAPUT 19.

Scheva non legi ante Aleph.

Addunt quidam scheva quoque legi ante א in מַלְאָךְ angelus. Sed id mihi non probant viri alioqui probati. Primum quia nulla nititur auctoritate: deinde quia inde sequeretur duo scheva in simul legi מַלְאָכֵי יְהוָה angeli Domini, בְּסֵאֵךְ solum tuum, וְשָׂאֲבוּ haurient, נִרְאָתוֹ Gen. 9. 14. Sed linguæ idiotismus hoc non patitur. Ergo vana est hæc regula & merito ab aliis rejecta. Postremo quia tollit discrimen, quod inter יִרְאוּ videbunt & יִרְאוּ timebunt. Nam si leges scheva propter sequens א in יִרְאוּ, confundes videbunt cum eo quod in hoc idiomate significat timebunt. Quis intelliget ita pronuntiantem aut legentem? אִנּוּ עֵינָיו. Antiqui tamen videntur legisse ante gutturales יִצְחָק Isahac, גָּלְעָד Galaad.

Cap. 20.

CAPUT 20.

Scheva non legi post meteg, nisi si meteg ponatur pro dages aut littera defecta.

Explofa vanissima regula, age nunc aliam expendamus. Dicunt Grammatici, scheva etiam legi post vocalem parvam quæ post se meteg habeat. Hoc partim verum, partim falsum est. Verum est legi post meteg (ambigens hæc scribo) quando meteg supplet vicem dages aut litteræ defectæ. Exempla de dages supra produximus. Quibus addes תִּמְכַסֶּה Levit. 3. 3. תִּמְחַעֲבִים Mich. 3. 9. Litteram defectam, vel magis quiescentem, supplet in יִרְאוּ timebunt, גְּבֻלָּךְ terminus tuus. Hic vau indicat, ibi Ioth. Alias quiescit semper post meteg, quod probo hisce rationibus.

1. Post meteg reperitur sub littera gutturali, יִתְהַיֵּךְ erit, לִהְיוֹת ut sit. Porro sub gutturali scheva legi non potest. Nam ideo invêta sunt pûcta rapta, quæ alioq̄ superflua essent, si scheva legi posset sub illis litteris.
2. Post huiusmodi scheva reperitur dages lene Ies. 63. 6. חֲסֵדוֹ יְהוָה benignitates Domini. Psal. 62. 11. חֲבֻלֵי evanescetis.
3. Sine dages invenitur alterum scheva Gen. 3. 15. זֶרְעֶךָ semen tuum, & cum dages Gen. 11. 8. וַיִּחְדְּלוּ & cessarunt. Quod exemplum debeo (cur enim dif-
fitear?)

fitear?) peritissimo harum litterarum meiq; aman-
tissimo Isahaco Gronbeccio Dano. Nam is indi-
cium fecit mihi, cum hac de re sermo esset. Erat
illo tempore in hac schola serenissimi Daniae regis
alumnus; post merito virtutis & eruditionis euectus
est ad episcopatum Nidrosianum, qui summus est
in Norvegia. Vivat diu felix meiq; memor, lumen
clarissimum suae patriae.

4. Quarto loco accedat, si ita videbitur, autori-
tas Massoritarum, qui dages vocant scheva positum
sub littera gutturali. Cur dages? Nisi fallor, quia
tum in littera proxima, si capax fuerit, debet poni
dages lene.

CAPUT 21.

An scheva legatur si eadem sequatur consonans.

EXaminanda nunc regula quarta Clenardi, *aut*
eadem sequatur consonans. Cur in הלל^ל moveatur
scheva iam dictum est. Nam dages, licet exciderit,
vim suam exerit in scheva quod sub ל. Ad hoc si-
gnificandum adhibetur meteg, quasi absentis dages
loco. Sed Grammatici dicunt scheva semper legi
quoties eadem sequitur consonans. An vere hoc di-
cant, nescio. Alii discutient. Interea inclino ut cre-
dam canonem illum nec plane vanum esse, nec ta-
men

men ubique locum habere. Si praecedat Maarich
aut meteg quale dixi, eo labor ut credam legendum
esse. De דגב dubito. Similiter de דגב, ac malo
esse utrobique scheva quiescens, ut idem plane so-
nus sit qui דגב intelleximus, & דגב ecce me, vel
ecce ego. Magis ambigo de דגב myriades Plal. 3.
7. Item de דגב vastate Jerem. 49. 28. Causa ambi-
gendi quod nullum videam dages in his locis. Imo
sunt codices in quibus דגב scriptum lectum per cha-
taph patach. Non celabo te quicquam. Inveni-
tur דגב montes ab inusitato דגב mons. Sed ab דגב
quod in creberrimo usu דגב dicimus, non דגב. Vnde
argumentum sumi potest pro his qui דגב scheva
legunt. Nam si quiesceret, cur non etiam dicere-
mus דגב, cum idem utrobique sonus sit?

Eadem littera sequente non legi scheva probari
potest ex Abenmelecho Ebraeo; quem vide, si pla-
cet, Jerem. 3. ad דגב, ubi litteras illas simul rapi ait
& alteram absorberi. Vide quoq; si vacas, Jerem.
6. ad דגב, & Jerem. 5. 6. ad דגב quod idem esse
scribit cum דגב vastabit eos: licet alii sint qui re-
solvant in דגב. Gen. 6. 13. reperio & דגב, Zach. 11.
3. דגב cum meteg, & Proverb. 1. 28. דגב cum ac-
centu & Ezec. 4. דגב quod scheva dictus Abenme-
lechus legi negat nisi cum adest Maarich. His adde
דגב & laudaverunt Gen. 12. 15. ubi meteg cum

puncto raptō, quod chateph patach vocant.

CAPUT 22.

Quid scheva sonet, quidve hodie pro eo scribant.

Supereft ut dicamus aliquid de sono, qui ei nullus certus ac proprius. Hodie semper exprimunt Christiani, etiam Ebraei, ut notatum in libro Ephod, per e raptum דביר debir. Quod facilius est ut pronuntiem quam ut scribam. Sed tamen huiusmodi sonus est inter duas consonantes, quem Latini & Graeci non exprimunt: qualem audis in Brito, draco, smilax, flo. Ad hunc modum pronuntiabis בריה brith, בראשית βρασιθ, drachim, שמוח smoth, פלני floni vel phloni. Sic דרוש inquire, ut δρος ros. Sic ספניה ספניה, quæ antiquis σφαια, id est Hispania. Sic denique בדלה bdola, quod bdelium interpretantur. Sed consonantes sunt, quæ hoc modo jungi non possunt. Itaq; scripsimus debir, quod esset alioqui dbir. In quo nostros homines secuti sumus, non veteres, qui dabir scribebāt. Quæ scriptura plane convenit cum regulis Ebræorum, de quibus jam nunc dicturus sum.

CAPUT 23.

Quomodo veteres Ebrai scheva legerint & pronuntiauerint.

Dixi

Dixi scheva nullum proprium sonum habere. Sic est profecto. Ideo tam varie ab illis (veteribus dico: nam recentiores pronuntiant ut e brevissimum) effertur. Quae de re apud Grammaticos regulæ extant quatuor.

Prima est

Quando scheva unam e gutturalis anteit, ejus pronuntiatio inclinatur ad vocalem sequentem, תאנה Theena, ficus: פפור Phoor (antique Phogor) קחי kuchu accipite: קחי Kichi, accipe foemina: מאר parû: שאלתם Scheelthem, postulastis: גור בו increpa ipsum: פעה phuula. Notatur camets latum גערה gaara, increpatio: קערה Kaara, scutella. In quibus exemplis scheva insonat a clarum, quod vocant patach.

Secunda regula.

Quoties Iod post se habet, ejus effatus accedit ad chirec, quæcunque tandem vocalis sequatur כיום chijom, sicut dies: ביד bijad, in manu: לים lijam, ad mare.

Tertia regula.

Quoties antecedit aliam quamvis litteram, quæ neque gutturalis, neque Iod sit, tunc sonum habet proxime ad e raptum vel a raptum accedentē דביר debarim, δβαε Kalala, maledictio, diræ. Sæ-

naréque ut Hiric. Jerem. 40. in $\text{לְחַיֵּי יְשׁוּעָה}$. Addit alios aliter sentire. Nam dicunt, inquit, *scheva quiescere*. Quibus ego quoque assentior cum propter argumenta superius producta, tum propter illud imprimis quod *scheva* mobile trahat litteram ad sequentia, ut quiescens ad præcedentia. Sicut ergo quiescere non potest *scheva* in principio dictionis, quia nihil antecedit; ita nec legi potest in fine, quia nihil sequitur. Res est non conjectura.

CAPUT 26.

Puncta raptā non recte vocales dici videri. Eorum nomina & effatus. Quomodo antiqui expresserunt. Unde discerni possit camels raptum a brevi sive correpto.

DE *scheva* hætenus. Sequuntur puncta, quæ פָּתוּחַ vocant, id est raptā. Grammatici recentiores semivocales appellant: recte sane. Nam constant ex vocali & *scheva*. Quidam vocales brevissimas aut breviores brevi nomināt: sed minus cōmode. Nam vocales non sunt omnino. Nō enim certe syllabam faciunt. Sed nec accentum recipiunt. Ad hæc rapiuntur per *scheva*, hoc est celestime pronūtiantur, sic ut exuant naturam vocalium. Transeunt enim in naturam ipsius *scheva*, ex quo composita sunt. Unde *scheva* compositum appellantur. Sunt autem tria.

Chateph

Chateph patach	נְ
Chateph segol	נְ
Chateph camets	נְ

Chateph patach compositum est ex * patach & *scheva*. Sonat a raptum, hoc est brevissimum vel brevius brevi. Sic efferes חַכְמָה Hachama, sapiens mulier. Veteres expresserunt per a, אַרַם Aram, id est Syria: אַרַב Arab, id est Arabia; אַרְרַט Ararat, Armenia. Et per e הֶנֶךְ Henoeh, הֶבִילָה Hevila, nomen loci: הֶדְסָה Hedessa, nomen foeminae: נֶעְמָה Noema Gen. 4.21. Et per o, עֲמֹרָה Gomorra. Suspicio non hoc punctum ita scriptum fuisse, sed priscos illos veteres, cum vocales abessent, legisse pro eo aut chateph segol aut chateph camets. Si quis hodie ita legeret peccaret graviter, meo iudicio. Nam quæ sonum distinctum habent, non sunt confundenda.

Chateph segol compositum est ex segol & *scheva*. Valet e raptum. Ita sonabis אַמֹר dic, & oīa nomina quæ ab אַל incipiunt, ut Elimelech: quæ Hiero. videtur olim legisse per e longum sive extensum. Veteres extulerunt per e, אֶנוֹשׁ Enos, id est homo vel mortalis: אֱלֹהִים Elohim, Deus: אֶדוֹם Edom, unde Iudæa, e in i versa. Et per a, אֶמֶר Amoræus, id est אֶמֶר.

Chateph camets compositum est ex *scheva* & camets brevi. Insonat o raptum. Ita efferes אֶתְלִי syllaba media, si modo syllaba dici potest: אֶתְלִי morbus,

vel, scheva & patach quo modo R. David hoc punctum vocat in Græ. sua fol. 17. col. 2. et alibi.

יִרָא ira, syllaba prima. Veteres expresserūt per ו, נְעָמִי Noemi, editione Cōplutensi, אֶחָלִיבָמָה Oholibama: & per e, נְעָמִי Noemi, editione vulgata Latina. Sed hæc scriptura mihi suspecta. An est mendum pro Noemi? Aut forte legit נְעָמִי? Somnium est quod quidam tradunt compendio scribi pro נְעָמִי. Nam genuina figura camets correpti est. Quod autem additum sit quibusdam in libris scheva, in eo consultum fuit imperitioribus, qui alioqui correptum a lato non potuissent discernere. Puto hanc ob causam chatuph sive chateph appellatum esse. Nam scheva rapit illud in effatu, non tamen ita ut cum est raptum. Videne tunc unum cum altero confundas. Eo utiles erunt regulæ quas subijciam.

1. Post chateph camets nunquam legitur scheva. Igitur si scheva sequetur, non dubitabis esse camets chatuph אֶחָלִיבָמָה vere, אֶחָלִיבָמָה sancti a sejus.

2. Camets raptum nunquam post se dages habet, ac proinde in אֶחָלִיבָמָה umbelicus tuus Ezeç. 16. 4. & אֶחָלִיבָמָה rubefactus, Nah. 2. 4. & אֶחָלִיבָמָה Cant. 7. 2. in emendatis exemplaribus, breve est non raptum.

3. Raptum fere legitur sub gutturalibus & ante se habet breve, אֶחָלִיבָמָה tabernaculum meum. Dico fere, quia etiam sub aliis litteris invenitur, אֶחָלִיבָמָה divina: nec semper ante se habet camets breve אֶחָלִיבָמָה ira, אֶחָלִיבָמָה morbus, אֶחָלִיבָמָה radices. Tunc autem raptum esse depre-

deprehendes ex absentia dages aut scheva. Igitur in אֶחָלִיבָמָה ex dages breve esse cognoscitur. Dages autem legitur in libro Camii ubi vocum sensa explicat. Quod si dages abfuerit, ut in libris vulgatis, raptum erit, pertinebitque ad formam אֶחָלִיבָמָה scriptura. Nam & loco scheva, quale in אֶחָלִיבָמָה appendam.

Sunt autem tria, chateph patach &c.) Hæc puncta serviunt potissimū gutturalibus loco scheva. Sed & sub aliis litteris inveniuntur, Psal. 127. אֶחָלִיבָמָה sermones. 1. Sam. 28. אֶחָלִיבָמָה. Ios. 3. 7. אֶחָלִיבָמָה. Ezra. 8. 25. אֶחָלִיבָמָה.

אֶחָלִיבָמָה.) In his vulgo credunt esse camets chatuph; sed falluntur, meo iudicio. Primum enim inter formas nominum illius ordinis nulla est, quæ incipiat a syllaba brevi & desinat in longam, nisi dages aut scheva post se habeat. Nam אֶחָלִיבָמָה non est ipsa forma, sed ex אֶחָלִיבָמָה profecta: cujus mutationis causam præbuit accentus major distinguens. Pausam indignant. Deinde ea est natura parvarū vocalium ut post se aut dages aut scheva habeant. Excipiuntur tantum penacuta, ut אֶחָלִיבָמָה velis, אֶחָלִיבָמָה puer, אֶחָלִיבָמָה semen, אֶחָלִיבָמָה & extruxit.

CAPUT 27.

An scheva in raptis sequatur.

IN his punctis, quæ vidimus, scheva vocalem præcedit. Quod mihi omnino necessarium videtur.

Nam non assentior iis qui putant raptum esse aut patach in אברהם Abraham, גבריאל Gabriel: aut se-gol in אשתך uxor tua. Si fallor, etiam raptum erit chiric in רשתך rete tuum, & camets breve in קרשך sanctitas tua, & Kibbutz in קשלקה projecta. Atque ita tot erunt puncta rapta quod vocales breves. Quod mihi ut novum & inauditum, ita plane absurdum videtur. Fateor tamen celerius (si hoc raptū dici potest) pronuntiari a in אברהם & e in אשתך propter scheva, quam cum accentus sequitur, ut in תער novacula, בגד vestis, &c.

CAPUT 28.

De patach suffurato. Vnde appellatum sit. Quis ei sonus, ibidemque per occasionem de Aleph furtivo. Sub quibus litteris inveniat & quas vocales ante se habeat: item quomodo veteres illud expresserint.

ATque hæc de punctis raptis. Ad patach jam venio, quod suffuratum vocant, id est גנובה. Melius forte furtivum appelles, sicut dicimus aquas furtivas, id est גנובות. Dictum, ut apparet, a sono, qui ei quasi furtivus, hoc est tam properus ac lenis, vix ut exaudiri possit. Vnde quiescere dicitur ea littera sub qua ponitur. Testis Abraham de Balmes, cuius hæc verba sunt, *per patach raptum littera movetur, per suffuratum autem quiescit: hoc est non legitur.* Sed

Sed ea de re ambigi potest. Illud certum par ei officium esse cum scheva muto, quod quiescens dicitur, cuius etiam vicem subit ac trahit litteram sub qua ponitur ad vocalem præcedentem: sed paullo aliter. Nam scheva illud penitus mutescit. Patach sonum edit non sonum, qui propterea furtivus vocatur, ut diximus. Simili ratione quod in אשתים secundum Ben Aser furtivum nuncupatur. Nam pronuntiatio ejus lenissima & quæ ad aures ægre perveniat. Quocirca in libris non adscribitur, & Ben Naphthali legit אשתים per scheva quiescens, si credendum Balmesio. Sed ad rem. Patach furtivum aliud nihil est quam punctum figura (-) quod in ultima syllaba sub duabus litteris Heth & Ain. Quibus addes, me approbante, He mappicatum, hoc est gerens in ventre punctum, quod mappic vocant. Exempla mox producam. Hoc patach non invenitur nisi post quatuor ultimas vocales magnas, quæ sunt Tseri, Chirec majus, Holé & Schurec. Quibus adnumerabis Kibbutz, sed longum, hoc est quando pro Schurec ponitur. Semel invenitur post camets magnū sive latū תרצח Exod. 20. 12. ac rum sonat ac si Aleph præcederet תרצח occides. Lectores Tyberiadis eodem modo legendum præcipiant תרצח altare & רוח spiritus, ac si esset תרצח & רוח. Sic quando Hiric præcedit חיר &

Aures vix sentiunt Aleph furtivum.

post Holem הוֹלֵם ac si esset הוֹלֵם & הוֹלֵם. Sed Moles Ebraeus cognomento הוֹלֵם, id est princeps pacis, in ultimis vocibus dissentit aliquantulum. Nam arbitratur legendum esse הוֹלֵם altare, הוֹלֵם spiritus, ventus. הוֹלֵם virgultum, הוֹלֵם Deus. Qui sonus inclinat perspicue ad quietem vocalis antecedentis, hoc est ad Iod post Tseri & Hirc, & ad Vau post Holem & Schurec. Idem sentiendum de Kibbutz. Ergo הוֹלֵם sonabimus ac si esset הוֹלֵם. Sed est cur malim הוֹלֵם. Potior en. lectio prior in oculis meis. Cui firmandæ scriptura vetus הוֹלֵם Hosee, הוֹלֵם Gie, הוֹלֵם Siloe, הוֹלֵם Melchisue. In his exemplis observe pro a. Quod crebrum in antiquitate. Quod non mirabitur qui scit alias a in e migrare de facili. Sed & a reperitur in hoc sono הוֹלֵם Eloa, quod lectum scriptum ἐλά nescio ubi: malim ἐλά. Ex hoc fonte est Σιλωάμ, mendum fere perpetuum in libris pro Siloa, id est, הוֹלֵם. Amplius observe הוֹלֵם Arbee, ac si esset הוֹלֵם, vel certe הוֹלֵם. Nam alterutrū antiqui legerunt, ut apparet. Sic הוֹלֵם בְּאַרְשֵׁבַע, ηερσαδεε, הוֹלֵם Tabec. Aliquādo patach, de quo agimus, cum sua cōsonāte abicitur, הוֹלֵם Hose, qui & Aufe: q̄ scribes, me autore, Hause cū adspiratione Hinc ησδ, & Græca forma ησοῦς pro ησοῦα vel ησοῦα. Dixi patach furtivū esse q̄ in ultima syllaba. Alius fortasse maluisset, quod sub ultima littera. Ego syllabam prætuli, quia inclino

ut

ut credam patach furtivū esse in הוֹלֵם audivisti scē, הוֹלֵם misisti scēm. item in הוֹלֵם & unitus fuit. Argumenta huic rei habeo duo. Primum est quia ponitur sub gutturalibus loco scheva: alterum quia post se habet dages lene & scheva quiescens. Quod si vocalis esset, deberet littera sequens geminari per dages. Quod fieri nullo modo potest cum dictionem finiat. Nolo dissimulare quicquam. Repugnat huic ultimo argumento pronomē scē nianum הוֹלֵם tu: unde composita hæc vox. Suspendamus ergo iudicium nostrum. Clausula erit ut memineris patach istud semper pronuntiandum esse ante suam consonam. Itaq; dices הוֹלֵם ruach & non rucha, mizbeach & non mizbecha. Sed hæc notata aliis & trita jam vulgo. Quare iis non est insistendum.

CAPUT 29.

Non esse diphthongum proprie in iis qua Iod aut Vau terminantur.

POruissimus finem imponere huic libello nisi nos morarentur diphthongi: quas alii quatuor, alii octo, alii etiam plures enumerant. Videamus an recte. Clenardus olim scripserat, *Iod in fine post camets, patach, holem & schurec, cum sit consonans, tamen in precedentē syllabam coalescere videtur tanquam vocalis in diphthongo: פני panai, facies mea, dissyllabum: אלי ad me, dissyllabum: גוי goi gens, monosyl-*

G 3

labum:

labum: *גלוי* galui, patefactus, disyllabum. Verba sana & ad meum guttum. Itaq; adiecimus, *וואו* similiter post *camets*, *תשרי* & *chiric magnum*: *פנאו* panau, facies ejus, disyllabum: *תרגו*, ter gum, monosyllabum: *זין*, nomen mensis, monosyllabum. Quibus addi velim & *patach*, ut *קאו* Kau, linea, monosyllabum. Adverte animum. Non dicimus diphthongos hic esse, sed Iod & Vau coalescere videri in præcedentem syllabam tanquam vocalis in diphthongo. Nihil verius. Aliud est, videtur coalescere tanquam vocalis in diphthongo, & aliud, diphthongi sunt. Hoc grammatici dicunt, illud nos. Grammatici dicunt & errant. Nam in diphthongo sonus est duarum vocalium. Vnde bivocalis ab amico quondam nostro vocatur. At hic nihil tale. Iod enim & vau vocales non sunt, sed consonæ. Id probo tribus argumentis. Primum est quia in medio dictionis moventur per propriam vocalem *גונות* gentes, *תרגו* ter gum meum, *קונו* regula eorum. Secundum quia Ebrei Iod & vau, quæ alias sæpenumero quiescunt, in talibus legi attestantur. Sane in *מא* dicunt esse mappic Iod, & in *מא* mappic vau. Cur mappic? vox Ebræa eductorem significat. Innuunt ergo hac appellatione litteras illas educi, hoc est legi ac proferri. Sic mappic he dicitur, quando he legitur more aliarum consonantium, cujus indicium est punctum quod in ejus medio sive ventre. Tertium argumen-

tum

tum est a simili petatum ex lingua Latina. Quæritur utrum in cui diphthongus sit. Negat vir doctissimus Julius Scaliger. Ratio quia i ibi consonans est. Id probat ex genitivo cujus: item ex scem. cuja. Nam tres vocales simul legi non possunt. Similiter non esse diphthongum in huic, quod i consonans ibi sit, idem asserit de causis linguæ Latinæ pag. 32. Vide, si vacas.

CAPUT 30.

Nec esse videri diphthongum in his vocibus, quæ patach furtivo terminantur.

Qui plures diphthongos enumerant, adjiciunt superioribus quinque alias, videlicet ex vocali longa & patach furtivo constantes, *רוי* odor: *משפ* messias: *רוב* robur: *מח* medulla: *פטר* fretus. Ante omnia sciendum patach illud nec vocalem esse nec elementum. Dubito etiam an cum vocali, quæ præcedit, in unum sonum coalescat, aut potius non dubito quin aliquo modo soni duo diversi sint. Quid quod posterior sonus exilior sit quam ut soni nomen mereatur proprie? Sed in unam syllabam coeunt. Quid tum postea? An nescis etiam *שכר* hoc modo coire in Cherub & similibus? Adhæc quoties aliquid additur, patach illud evanescit *פטר* vires, *פטר* audientes. Iam vero notum est poni sub

guttura-

gutturalibus loco scheva: imo nihil aliud est scheva dilatatum sono brevissimo vocalis a vele. His adde, si placet, quæ diximus de pronuntiatione ejus, cap. 28. Nam si ve per æ legatur si ve alio modo, non potest esse diphthongus, cum duo soni distincti sint, quorum posterior proprie sonus non est, ut diximus.

CAPUT 31.

Nullam etiam esse diphthongum in nomine Ierusalim.

A Ge vero jam videamus an diphthongus sit in nomine ירושלים. Nam quin ibi duæ vocales concurrant, non est ullo modo dubitandum. Nego audacter diphthongum esse. Primum quia vocales non coalescunt, nec simul sonant. Deinde quia plene scribitur Esth. 2.6. ירושלים. Vnde colligimus loth in aliis locis abesse. Licet absit, tamen subintelligitur, nec potest legi chirec sine eo. Sic ergo semper pronuntiabis ירושלים cum lod consonante, ac si esset ירושלים quemadmodum sonamus ירושלים pedes ירושלים manus. Similiter pronuntiabis ירושלים Ezecl. 8.3. ac si scriptum esset ירושלים Ieruschalaima. Massoritæ nos admonent de quinque locis, in quibus cum loth plene scriptum invenitur. An plura sint, nescio. Hoc scio, cum aibi plene scribatur, in cæteris locis loth deficere. Quod etiam fit

III

in ירושלים, ut supra notatum est. Quod autem in antiquis editionibus Chaldaicis, Græcis & Latinis legitur ירושלים *Ierusalim*, Ierusalem, in eo archaismus est *η* pro *αι*, ut in ירושלים *μεσσημη*, אפרים Ephrem, quod scribunt εφρημη, & aliis nonnullis. Hæc permutatio frequens est, & alioqui hæc vocales sibi invicem cedunt & alternant, קינן Cainan Genes. 5.9. קין רגל *קין-רגל*. Sic און & און non, חל & חל exercitus.

CAPUT 32.

Non esse quoque diphthongum in ליהוה & talibus.

A Iunt quoque diphthongum esse in ליהוה, quod legunt laihova. Sic ביהוה baihova, ויהוה vaihova. Valde improbo, Quin dico legendum esse ladonai, badonai, vadonai, nomen enim יהוה Iudæi legunt Adonai, id est DOMINUS, cui præfixæ litteræ serviles patach notantur. Alioqui scribendum esset ליהוה, sicut dicimus ליהוה. Excipio ביהוה quod habet tseri sub Mem loco chiric & dages, quia prima nominis Adonai est א. Siquidem hæc littera non recipit dages: ideo scribimus אדוני. Hæc trita sunt. Aliud est quo juvatur, videlicet litteræ בגד כפח, quæ post hoc nomen habent dages lenæ. Quod non fieret, si legeretur lehova, & non Adonai. Siquidem litteræ illæ semper habent dages initio dictionis, nisi post litteras quiescentes. Porro הוה qui-

H

escit in fine nominis יהוה. Ioth autem in Adonai mobile est. Pronuntiatur enim per mappic, quod vocant mappic lod. Nostrates diphthongum appellant, sed admodum improprie. Has ratiunculas febriculosi theologastri nunquam convellent. Apage, inquit, cum ista superstitione Iudaica. Quid audio? vosne superstitionem appellatis lectionem antiquam, quam Lxx. Senes, quam Hieronymus, quam ipse denique Christus & Apostoli expresserunt? Omitto hexapla & tetrapla Origenis. An putatis aliquid superstitionis herere in libris sacris canonicis? Si putatis, cur non mutatis? Publice monendi essent hac de re Christiani. Nam interest Ecclesiae. Plura vellem, sed propero ad finem. Qui plura desideras, vide libellum nostrum de nomine tetragramato. Hoc tantum addo nomen Adonai legi apud vulgatum interpretem Exod. 6.3. pro eo quod in Ebreo יהוה nomen Iod, he, vau, he.

CAPUT 33.

Disputatum contra eos qui legunt Iehovi.

Spectatum admissi risum teneatis amici. Ego sane risum continere vix potui quoties audiui legentes יהוה Iehovi. Magis enim ridiculi sunt, quam qui Iehova legunt, non sine contumelia nominis divini.

Dicunt autem in lectione illa esse *πυθος* singultientes. Nugæ sunt meræ, quanquam non mortualia

Legi

I legi debet absque ullo dubio Elohim, Nam puncta sunt illius nominis. Lolio videtur qui hoc non videt. Antea dixi יהוה habere puncta nominis Adonai. Hoc verum est, quando non antecedit aut sequitur אדני. Nam tunc habet puncta nominis Elohim. Sic dico, ne bis repeteretur nomen Adonai, scripserunt sub nomine יהוה puncta nominis אלהים quæ sunt chateph segol, holé & hirc. Ut scribitur, ita legi debet. Nam in legendo habetur semper ratio punctorum. Itaque Zach. 4.2. licet in scriptura sit ויאמר *et dixit*, tamé legi debet ויאמר *et dixi*. Sic poscit sententia, Sed & puncta idé clamant. Admonent quoque de eo nos Massorita. Quum ergo sub his litteris יהוה vocales sint nominis Elohim, quis dubitet eo modo legere? Quin ratio mihi huic rei probandæ. Nam litteræ כפר בנר quæ alioqui leniter scribuntur, post quiescentes, si præcedat יהוה, dages recipiunt. Quod non fieret, si Iehovi legeretur. Exemplum invenies Zach 9.14. ויאמר יהוה אלהינו & Dominus Deus in buccina. Sed & autores habeo qui sic legerunt. Primum Ebraei aliter non legunt nomen illud, cum juxta se habet nomen Adonai. Nam Iehova inauditum illis, ut & Christianis veteribus. Deinde interpretes antiqui raro aliter legerunt. Paret ex editionibus eorum. Omitto alios, hoc est Aquilam, Symmachum, Theodotionem. Abd. 1. legimus יהוה

H 2

תיהו. Hic Lxx. referunt *κύριος ὁ θεός*: Hiero. *Dominus Deus*. Similiter Habac. 3. 19. ubi codex Ebræus habet *יהוה אלהינו*, in Hieron. legitur *Deus Dominus*. Quo fit in suspicere ita quoque legendum in Græcis *ὁ θεός κύριος*, vel certe *θεός ὁ κύριος*. Sed nihil immuto. Nam libri oēs *κύριος ὁ θεός*. Dixi raro aliter legisse interpretes illos: locus non occurrit, sed tamē scio alibi a me notatum e Græcæ editione *יהוה אלהינו* *κύριος*, i. Adonai, Adonai. Fallor, & fallo. In prophetis majoribus hoc non raro, hoc est, semel aut bis; sed sæpius obvium.

CAPUT 34.

De iis quæ scribuntur nec leguntur & contra.

AD confirmationem eorum quæ diximus, sciendum est quædam esse in codicibus scripta nō lecta, hoc est quæ non habent ulla puncta, ac proinde non leguntur, ut 2. Sam. 15. 21. *אם במקום* dicitio *אם* scribitur & non legitur. Sic 16. 2. *וליהללם* lamed: redundat in lectione. Quædam aliter scribuntur & leguntur. Ios. 22. 6. scribitur *מעבר* & legitur *בעבר* contra Ios. 24. scriptum *בעבר* & lectum *מעבר*. Hoc ipsa puncta testantur. Sic Iud. 4. 11. *בעצנים* legi debet *בעצנים*: & 2. Reg. 12. 11. *אפי* apices indicant legendum esse *אפי* manus: & paulo ante vers. 9. in scriptura est *אפי* & in lectione *אפי* a dextera: & rursum vers. 11.

אפי quod leges *אפי*. Quædam etiam leguntur & non scribuntur, quæ lecta non scripta posses dicere. 2. Sam. 16. 23. *אפי* interrogavit vir. Ruth. 3. 16. *אפי* dixit ad me. Hic desideratur *אפי*: ibi abest nomen *אפי* vir: utrumque legi debet, tamen neutrum sit in scriptura. Atque hinc perspicuum & scripturam consonantium & lectionem esse punctorum. Vnde & illud consequitur, quæ aliena puncta habent, legenda esse per eas consonantes, quarum illa puncta sunt, quæ alienis litteris subjiciuntur. Aut si velis legere secundum scripturam, debes alios apices adhibere, nempe proprios illarum consonantium, quæ scriptæ sunt in codice sacro. Ita opto mihi Deum propitium ut verum est quod nunc dico.

CAPUT 35.

Regula aliquot Grammaticorum adducta & examinata.

Regula prima.

Differt camets chatuph a chateph camets, quia camets chatuph sub omnibus litteris ponitur, exceptis gutturalibus: chateph camets vero tantum sub litteris gutturalibus.

HÆC regula duas partes habet. Prima est camets chatuph sub omnib. litteris poni exceptis gutturalibus. Vnde sequitur non poni sub illis litteris.

Hoc aperte falsum est. Nam sub Aleph ponitur Abd. וְאֲבָדָם, & sub Heth Hzec. 38. 12. חֲרָבָה fictitas, & sub Ain Gen. 30. 9. עָמִו. Rursum sub א ponitur in אֶרְלִי & similibus. Altera pars habet chateph camets tantum poni sub litteris gutturalibus. Et hoc quoque falsum est. Nam & קָמִי invenitur & אֶשְׁקֵלָה & אֶסְרָם, Hof. 10. & יִתְרָם & יִתְרָם Ios. 22. & אֶרְבָּנָה Psal. 119. & יִקְבְּנוּ Ies. 62. & אֶשְׁקֵטָה Ies. 18. & alia nonnulla, quæ recensere possem, si vellem. Sed abstinco. Satis est probatū, ut opinor, quod volo.

Regula secunda.

Puncta rapta non ponuntur ante gutturalem.

HAEC regula fallit in chateph patach אָהָה aha, אֶהְלִים genus aromatis, אֶהְרֵי רֵשׁ fratres pauperis, אֶהְרִים pauci, אֶהְרִים alii, אֶהְרֵשׁ psrutabor. et in chateph segol אֶהְרֵי ero vel ubi: & in chateph camets אֶהְרֵים amores, אֶהְשֵׁעָ progrediar. Scio aliter esse in prælo cufis. Sed certe chateph camets legitur in libro radicum. Admonent quoque nos de eo Massorite. Fallit etiam in אֶשְׁקֵטָה Dan. 8. 13. prout citatur in Radicibus Davidis Camii. Sunt alia exempla quæ ostendunt hanc regulam nihili esse, quæ facile cuivis observare inter legendum.

Reduces autem in viam si addideris, *sub litteris servilib.* Nam tum amittunt schestra, ut אֶהְרֵים an frustra?

אֶהְרֵים an fuit? אֶהְרֵים num vir? אֶהְרֵים an seculum?

Regula tertia.

Schestra vocalem antecedentem corripit.

PROPRIE loquendo schestra non corripit vocalem, sed tantum indicat correptam esse quæ præcedit. Nam vocales breves, quæ accentu non sustentantur, post se habent aut dages aut schestra. Ut ergo dages non corripit vocalem antecedentem, sic nec schestra. Intelligens me intelligit, ut opinor.

Regula quarta.

Accentus meteg vocalem antecedentem producit.

VT schestra non habet vim corripendi, ita nec accentus producendi. Quid igitur? Certum est camets correptum esse quādo post schestra ponitur, & productum quando meteg interponitur. Dico schestra simplex. Nam si fuerit schestra compositum, vocalis quæ præcedit non producit. An eadem ratio in aliis vocalibus? dubito. Nam accentus invenitur post chiric parvum, ut in אֶהְרֵים. Dubitandi causa quoniam indicat chiric productum esse in אֶהְרֵים timebunt, & Kibbutz in אֶהְרֵים terminus tuus.

Regula

Regula quinta.

De Scheva.

Ebraei magistri sonum ei peculiarem nullum attribuunt, sed eundem cum sono vocalis subsequenteris. Hinc Græci legunt באר שבע בשרסעא, פלשתים פלוגיזם, אשׁלמה סολομωδ, ראובן ראובן. Ante omnia sciendum in Berseba & Ruben Scheva penitus aboleri, hoc est non legi aut exprimi. Hoc primum: deinde inter Ebraeos aliqua hic varietas. Quidam ei sonum attribuunt e brevissimi, ut hodie fit a nostris. Alii tribuunt ei sonum varium. Modo ut hinc pronuntiant, ut cum Iod sequitur: modo pronuntiant ad sonum vocalis subsequenteris, ut cum gutturalis sequitur, modo per a raptum efferunt, ut cum alia littera sequitur quam gutturalis, &c. Sed & Græci veteres per a expresserunt שרוג Sarug שמואל Samuel, פנען Chanaan, רפאים Raphaim &c.

Regula sexta.

Scheva simplex non subjicitur gutturalibus nisi post accentum, ובענין & post hinc sub littera servili, ויהי & ante unam ex litteris כפה בנר, ut באר.

Quam multa hic male sana. Nam & post accentum est chateph patach וישעיה Ies. 20. 2. & Scheva illud est ante gutturatam nullo accentu notatam, Job. 12. 18. ויאמר & ligavit, Psalm. 74.

יפיר prohibebit: alibi ופיר fumabit.

Regula septima.

Gutturalis notat se & precedentem.

Hoc præceptum falsum erit, inquit Martinius, si precedens sit littera thematis, ut שחרו donarunt: קהנו sacerdotio functi sunt. Quare intelligendum est de solis litteris adventitiis, quales sunt heemantice & quas appellant serviles. Hactenus ille. Videtur hoc velle, Litteræ gutturales afficiunt litteram precedentem affini puncto. Hæc regula fallit primum in littera servili מ, quando præpositio est, ut in מאכול a comedendo: deinde vera est aliquando, imo sæpius, licet præcedat littera thematis, ut מאסו, spernere meum. Sic משחרך ungere tuum: פתחכם aperire vestrum, & alia ejus generis.

Regula octava.

Litteræ כפה בנר possident semper diges initio dictionis, nisi post literas אהו, tum enim adest raphe, hoc est lenitas immunis a dage's, præterquam certis in locis.

Hic observo primum omnes reges accentus derogare huic regulæ. Exemplum habes, ut unum e multis producam, Mich. 1. 5. וקי נמיה. Nam est Paftha super מ unus ex accentibus regis. Deinde

certa illa loca designantur quatuor nominibus Mappic, Maphsic, Dahic, Athemerahic. Mappic appellant, cum literæ אהוי leguntur, ut, להודי Hoi, ויהו pariter, ויהו Dominus. Maphsic quum litteræ אהוי quiescunt in pausa, hoc est in accentu majore distinguente. Dahic quum duæ dictiones, quarum prior est monosyllaba terminata, præcedente patach aut segol, continentur uno accentu qui dicitur maccaph, ut מִה־בָּעֵץ. Athemerahic e contrario, cum præcessit polysyllaba penacuta: tum enim accentus procul abest & de longe venit, quod sonat in lingua Syrorum Athemerahic, ut בְּשִׁבְחָהּ בּוֹ.

Regula nona.

Litteræ בגד כפה post scheva quiescens habent dages.

HAEC regula habet aliquas exceptiones. מלכי rex meus Mich. ו.ו.ו. לכבדו. ad gloriam meam Ies. 43. 7. ברכתו benedictio tua Psal. 39. עבדו (servi, &c.

Regula decima.

Post mobile autem raphe.

HAEC regula fallit in שתיים duo, si modo scheva ibi est mobile: de quo ambigi video. Nam quidam quiescere putant. Sed quid Raphe? ejus figura olim appingebatur. Erat autem linea jacens litteræ

litteræ imposita hoc modo ם, quæ nunc penitus exolevit. Nam intelligitur esse raphe ex absentia dages. Cur dissimulem? Habetur Zach. 5. ii. in םל ei, & Gen. 2. 15. in לעבדו ad colendum eum, & לשמרה ad custodiendum eum: ubi tamen, quod mirum, punctum in he,

CAPUT 36.

De dages.

DAGES dupliciter afficit litteram: unde duo nomina sortitur. Vnum est quod Dages forte dicitur, nempe quia litteram duplicat & geminam facit. Nam symbolum est geminationis, ut olim sicilicus apud Latinos; de quo in hunc modum scribit Isidorus, *Veteres non duplicabant litteras, sed supra siclicos apponebant: qua nota admonebatur lector geminandam esse litteram.* Alterum est dages lene, quod tantum ponitur in litteris בגד כפה, earum mollem alioqui sonum paullo asperiores durioresque faciens: lene autem dicitur comparatione ejus, quod forte appellavimus. Nam lenius illo est, cum alioqui lene proprie non sit. Sic mare Ponticum, nisi fallor, dulce dicitur comparatum ad alia maria, quæ saliosa. Alioqui dulce non est ullum mare. Porro lene est dages initio dictionis & post scheva quiescens, & in fine quandoque, ut in שתי

vide infra
cap. 45.

bibet. Alias est dages forte, quod peculiariter respuunt hæ quinque litteræ דגשזח , paucis exceptis. Nam notatū novies legitur Resch & quater in Aleph. Siquidem quod in littera ד , ut in דל Deus, id pūctum non dages, sed Maspic nominari diximus.

Initio dictionis excipiuntur voces in quibus Dabhi aut Athe mērahic. Nam in talibus putarim esse dages forte. Id locum habet non modo in litteris דגשזח , sed etiam in aliis. למה לי? quid mihi? למך faciet farinam.

CAPUT 37.

De accentibus.

Accentus triplex est, Rhetoricus, Grammaticus, Musicus. Rhetorici numerantur tres. Primus Meteg dicitur a retinendo. Nam syllabam, in qua ponitur, retinet. Dicitur etiam Reten, id est, frenum ex eadem causa. Secundus vocatur Gaaja, id est mugitus. Hic semper est in principio dictionis ante scheva, scribiturque linea perpendiculari recta, ut Meteg: a quo tantum situ differt. Nam meteg fere ponitur post primam syllabam. Tertius dicitur Maccaph, quæ est linea transversa inter duas dictiones. Hujus officium est colligare & conjungere unam dictionem cum alia. Grammatici accentus, qui & nativi, numerantur triginta, videlicet novendecim

decim reges & ministri undecim. Hi syllabā acuunt partim, partim distinguūt. Inter eos qui distinguūt, quos paucos vocam, præcipuū locū obtinet quatuor. Primus est Siluc, qui & Soph paluc nonnullis, cujus eadem figura cum Meteg quam facile dignosces, si scias e daobus accentib. in eadem voce positis, priorem esse rhetoricum, alterum grammaticum: vel, si unus tantum sit, cum necessario esse grammaticum, nisi ea dicitio, in qua ponitur, cum sequenti unita fuerit per maccaph: tum enim est rhetoricus accentus. Secundus est Athnach. Tertius Rebia, quasi equitorem dicas. Nam insidet mediæ litteræ. Quartus Zaceph caton, id est minor. Duplex enim est. Hic notabis reges omnes derogare regulæ litterarum דגשזח , de qua in Grammatica, pag. 7. Deinde per accentus distinguentes majores puncta brevia produci, videlicet (—) & (·) in (·) דגשזח visitavit, דגשזח puer, דגשזח vinea. Scheva vero producitur in eam vocalem unde venit, nisi ex (—) veniat. tum enim in (·) producitur, ut דגשזח visitate, דגשזח voluerunt, דגשזח visitaverunt, דגשזח audi form. Quod locum eorum attinet, eum in singulis dictionibus habere comperiuntur, quem habent in Grammatica verborum modis ac temporibus nominumq; formis. Interdum tamen grammaticus loco pellitur & sede sua movetur. Quod fit, vel propter con-

currentem accentum, ut cum vox sequens est monosyllaba: vel propter vau quod vocat convertens. Maccaph quoque privat dictionem, quam cum sequenti conjungit, accentu nativo. Musicus accentus est notula harmoniæ cujusdam index. A grammatico differt non figura, quæ utrisque eadem; sed usu & officio. Nam Grammaticus attollit syllabam, ut diximus. Musicus designat tonum, quo syllaba cani debeat. Qui plura desiderat, adeat Hieron. Vallensem, & alios qui ex professo scripserunt de accentibus: inter quos reverendus in Christo pater ac dominus D. Isahacus Gronbeccius episcopus Nidrosianus, quem amoris & honoris causa nômino.

Tabula accentuum.

Reges x i x

1. סילוק Siluc, qui & Soph pasuc, eo quod ver-
sum finiat. כ
2. אֶתְנַחַּת Athnach sive אֶתְנַחְתָּה Athnachtha poni-
tur sub littera hoc modo. ב
3. זָצֶפֶת זָקֵף Zaceph caton, i. parvus aut minor. ב
4. רֵבִיעַ Rebia punctum est quod mediæ litteræ
insidet superne. ה
5. זָקֵף גָּדוֹל Zaceph major. ה
6. זָרְקָא Zarca. ה

7. גָּרֵשׁ Gares. ט
8. גֵּרָשִׁים ט
9. תְּלִישָׁה גְּדוּלָה ט
10. תְּבִיר Thebir ט
11. טַרְחָא & טַרְחָא qui Tarcha. ט
12. סוֹפָר מִשְׁפָּל & סוֹפָר מִשְׁפָּל & סוֹפָר מִשְׁפָּל Masphel ט
13. פֶּשְׁטָא Pasta. ט
14. לְגַרְמִיָּה Legarme. ט
15. פָּזֵר גְּדוֹל Pazer magnus. ט
16. שְׁלִטְלַח catena ט
17. פְּסִיק' Pesic. ט
18. קַרְנֵי פִּיָּה cornua vaccæ. ט
19. כְּגוּלָה vel כְּגוּלָה vel כְּגוּלָה vel כְּגוּלָה ט

Ministri x i.

1. קַדְמָא Cadma ט
2. דַּרְגָּא Darga, qui & Sophar galgal. ט
3. מוֹנַח מוֹנַח Munach, qui & Sophar galgal. ט
4. יֶרַח בְּנֵי יוֹמוֹ Jerach ben Iomo, Qui & גַּלְגַּל Gal-
gal. Nam constat semicirculo. ט
5. שׁוֹפָר הַפָּזֵר & שׁוֹפָר הַפָּזֵר ט
6. שׁוֹפָר הַקָּטָן & שׁוֹפָר הַקָּטָן ad differentiam
magni. ט
7. מִירְכָּא פְּשׁוּטָה ט
8. מִירְכָּא כְּפוּלָה qui & duæ virgæ. ט
9. מְכַרְבֵּל ט

- 10. עילוי
- 11. קמץ

Rhetorici accentus

- 1. קמץ sive קמץ
- 2. גאגא Gaaja.
- 3. קמץ, פקדו, subunio.

CAPUT 38.

Continet addenda & mutanda.

Alunt quoque diphthongum esse in לילי nox, & נחמא educ. Somnia haec sunt neotericorum existimantium Iod & Vau ibi vocales esse. Non sunt vocales, sed consonantes. Id evincit clare subiectum eis scheva, quod punctum non solet poni nisi sub consonantibus. Quæritur an, cum patach in camets producitur, ut fit in accentu magno distinguente, sit scheva mobile. Et respondeo non mobile esse, sed quiescens. Nam camets illud sustentatur accentu grammatico. Exēplum esto לילי nox, in Athnach: quam vocē sic divides, ut לילי sit una syllaba, & לי altera. Cap. 20. habetur, quando meteg supplet vicē dages. Hoc dubitans tum scripsi. Dubitationem augens quę nunc producā. Primum enim si meteg suppleret dages, nunquam legeretur cum dages. At

contra

contra fit Gen. 4. 29. ממעטנו ab opere nostro, & Gen. 7. 2. תקח accipies. Deinde dages suppletur interdum per vocalem longam, juxta quam sit meteg. Gen. 5. 29. מעבון a labore 6. 4. מעורב a seculo, & 7. מאדם ab homine. Accedat his, si videtur, מהיה ne sit. Nam si meteg ibi ponetur pro dages deberet scheva legi. At hoc fieri nullo modo potest. Scheva enim nudum sive simplex nunquam legitur sub gutturalibus. Nam עבולים quod in libris, ex iis est quę aliter scribuntur & aliter leguntur. Sane autoribus Massoritis legi debet שחורים alius cōsonantibus. Ideo scheva sub Ain præter morem. Qui hoc nescit, parum scit in hac lingua.

Eos qui ad pauca respicerent facile falli dixit Aristoteles. Ego dico in his facile labi etiam eos qui ad multa respiciunt. Nec enim quia sæpius occurrit חר abique Iod, ideo chiric parvum est in ultima, aut media in Davidis corripitur. Idē iudicium de Benjamin. Cæterum ut chiric abique Iod aliquando magnum est, ita chiric cum Iod aliquando parvū esse videtur, quale in פיתחם Phinees; quod idem vocatur a Davide Camio Iod quiescens, & a Manahemo Ricinensi Iod redundans, id est יתרה. Nam redundat in lectione. Locus Camii habetur in libro Radicum fol. 65. col. 2. editione quę in folio complicat: Manahemi autem est fol.

K

188. col. 4. in ejus commentario super Pentateuchum. Vide quæ notavimus ad cap. XVI I. L. hujus libri.

Quoniam vero in antiqua lectione est Jerusalem non erit in jocundum, puto, hac in parte aliquid adferre quod nos erudiat simul & oblectet. Nam quod Iod adscripta non esset, id priscis illis causa præcipua sic legendi, Sed tria ad hoc animadvertenda. Primum quod in ipso textu Ebraeo quandoque obvium longum, hoc est *א* pro *א*. Sane legimus *א* & *א* pro *א* exercitus: *א* pro *א* nox. Alterum quod ea nomina, quæ mediam habent Iod, in regimine & affixis mutant *א* in *א*, ut *א* domus, *א* domus DOMINI, *א* domus mea. Tertium quod veteres sæpenumero *א* pro *א* scripserint. Hinc Mesrem in Iosepho pro Mesraim sive Misraim; Ephrem in Evangelio pro Ephraim: *αφραϊμ* apud Epiphani-um pro *αφραϊμ*, quod Ebraei scribunt *אפרים*; hilances.

Cap. 33. ad verba, *Primum Ebraei aliter non legunt nomen illud, adde Manabem de Racanati fol. 191. col. 2. R. Iuda dicit, Quæ ratio, scriptum est Adonai in principio, & post est nomen Iod be, quod nos legimus Elobim? Et mox, sæpenumero invenitur e contrario יהוה אדני, quod leges Elobim Adonai, id est DEUS Dominus.*

Capo

Cap. 26. ad illud, unde *scheva compositum appellatur, adde, & scheva simpliciter. Sic lane vocat chateph patach R. David Psal. 48. 5. Vbi ait A in habere scheva in Athnachta. Quod notat ad *א* convenerunt.*

Cap. 7. ad *per ei bivocalem*, adde, Sic *אין*, quod Semaja & Abtalion olim sonabant *א* absque Iod. erant enim profelyti, & linguam peregrinam recte pronuntiare non poterant. Notatum hoc in præfatione libri Iohasin. Quidam dicunt eos leniter extulisse *א* In pro *א* Hin, litteram he pronuntiare non valentes: quod vitium est quibusdam populis hodie familiare. Sed hos excusat dialectus. *אין*

~~exercitatione in de per... quæ... ab... alicuius... ad... hoc est... Ego... Hinc... non... non... non... non... non...~~

188
non
אין
genus mē.
sur.
Hen. v. 1
En, cōno.
Quo vitio
laborant
qui Hinf
dias dicūt
promissā
as, hoc est
qui aspi
rāt quæ
leniter ef
ferendæ.

Cap. 14. ad illud, quod leges *chal per a Germani-*
K 2

cum, adde, nam est camets latum, quod in his duobus locis tantum occurrit. Peccant ergo qui in aliis quoque legunt chal. Dilerte R. David ad לך ויחייב, *Istud camets non est correptum sicut socii ejus, si d legi ur cum camets lato: & sic ויחייב omnes fratres. Reliqua quæ notantur camets sunt correpta omnia præter hæc duo.* Idem in grammatica sua scribit duo esse cum camets absque Maccaph. Hoc noto quia in quibusdam editionibus additum Maccaph, Male, meo judicio. Firmabo nunc quæ dixi autoritate Massoritarum: quorum hæc verba sunt ad locum, *Omnia ossa mea: duo sunt in accentu, hoc & illud, Omnes fratres pauperis.* Et rursus ad locum, *Omnes fratres: Duo sunt cum accentu, id est quæ accentum habent post camets.*

Cap. 36. *Puncta brevia produci.* Hæc regula habet multas exceptiones præsertim in penacutis, quæ gemino segol, aut duplici patach notantur. Scheva quin etiam producit in segol aut segol & patach ut פך rex tuus, פךך verbû tuum. Excipiuntur aliqua עבדך servus tuus Psal. 119. 65. נועדו convenerunt Psal. 48. 5. ubi a Davide Camio chateph patach simpliciter scheva vocatur. Nam est scheva compositum.

CAPUT 39.

Consines ea qua inter corrigendum animadverta.

Pag.

Pag. 13. Nam de Συμών dubito) se tueri potest hæc scriptura ex סימון quod apud Magistros usitatum. סימון Symon, ut סימון Syhor. Nihil definitio. Nam forte Græcum est סימון Συμών, quod Latine non male scribes Simo. Sic Plato dicimus ex Græco Πλατῶν, Apollo ex Ἀπολλῶν.

Pag. 25. Vbi littera Ioth in pronuntiatione prorsus negligitur) Idem fir in ויחייב Jerem. 25. & in ויחייב Proverb. 30. In quibus exemplis Iod rejicit punctû suum ad litteram præcedentem. Videndus R. David in Michlol. fol. 13. col. 4. ejus editionis quæ in folio complicat. ויחייב autem sunt ancillæ honoratior, quas Galli vocant filles d'honneur, Belgæ Staet. Dochters. Græci, nisi fallor, ἀβραῖς appellant.

Pag. 31. *accentus non producit vocalem*) capiendum de Meteg accentu rhetorico. Nam Grammatici accētus producūt vocales, ut sciunt ipsi pueri & qui hanc lingua n vel primis labris degustarunt.

Pag. 37. *Vocem appello vocalem*) Sic vox parva, id est vocalis parva vel brevis. Aliud *dictio parva*, quam ויחייב עברא Ebraei vocant. Nam cum ita loquuntur, significant dictionem monosyllabam, ut etiam noster Clenardus in Grammatica sua, pag. 32.

Pag. 38. *Post hujusmodi vocem*) videtur esse vox magna propter additum Iod, sed non est revera.

K 3

Nam Iod in lectione negligitur, ut diximus. Itaque chirec parvum est etiam in חקקל quod esset חקקל, & in חללל quod esset חללל. Nam si sub Iod est parva vocalis, erit etiam sub י & ל. Iod enim non aliam, sed eandem vocalem rejicit ad litteram quæ præcedit. Concludo ex his, quod etiam supra notavi, chirec cum Iod aliquando parvum esse.

Pag. 39. *Ambigens hæc scribo*) non ambigerem, si post hujusmodi scheva legeretur uspiam dages le- ne, quod solet poni post scheva quiescens in litteris חכך בך; non semper fateor, sed tamē *ὡς ἐπὶ τὸ πλάσσειν.*

Pag. 44. *aurum*) cum accentu Maarich sive Gaaja, ut Ezech. 26. 21. חקקל & requireris. Sensus est, si requisita fueris. Iud. 5. 12. חקקל & abduc in captivitatem. Num. 23. 18. חקקל & audi. R. David opinatur scribi scheva & patach ad ornatum dictionis. Vide illum, si placet, fol. 17. col. 2.

Pag. 46. *Sed nec accentum recipiunt*) adde, nisi admodum raro. Nam præter morem accētus est post chateph patach in חקקל convenerunt, Psal. 48. 5. & post scheva nudum in חקקל servustus, Psal. 119. 65.

Ibid. *Linea est ad latus sinistrum*) imo etiam ad dexterum: nec tantum ante scheva ponitur, sed etiam ante patach, חקקל ad viam elevatā. חקקל Iob. 33. 22. חקקל Prov. 23. חקקל per turbinem 2. Reg. 2. 1. Videndus R. David fol. 14. col. 2. editionis Michlol

chlol ejus, quæ in folio complicat.

Pag. 45. *David quoque &c.*) Idem opinati sunt ^{id est pri- mus, alibi} R. Iuda Chijug princeps Grammaticorum, & ^{R. David} R. Iona nobilis grammaticus: a quibus tamen ^{vocatur} R. David in nonnullis dissentit. Vide, si pla- ^{princeps} cet, Grāmaticam ejus, quæ Michlol vocatur fol. 18. ^{gramma- ticorum.} חקקל ^{caput.} col. 3.

Pag. 36. *Vnde cōpositū scheva appellatur*) imo scheva simpliciter. Sic R. David appellat cum alibi tum Psal. 48. 5, sæpius appellat scheva & patach, scheva & segol, scheva & camets. Quæ cap. 21. de scheva disputo sub littera, quam eadem consonans sequitur, in iis assensum præbet mihi, videtur certe, doctissimus Grammaticorum R. David. Nam in Michlol 25. 1. de hac re ita scribit, *Quum scribuntur in dictione duæ litteræ similes, si præcesserit vocalis magna, moventur ambæ, ut חקקל & חקקל. Si vero præcesserit vocalis parva absorbent unam nec enuntiant clare lectionem ambarum: sed legunt ambas raptim, ac si una littera esset, ut חקקל Deut. 33. חקקל Deut. 21. חקקל Iob. 20. חקקל Ierem. 3. חקקל Ies. 10. Sic in lingua Chaldeorum, quam Aramæam vocant, חקקל cor ejus, חקקל cor tuum. Sæpe clare pronuntiant ambas, licet præcedat vocalis parva: sed ponunt Maarich post vocalem parvam & sub priore similitum scheva & patach, ut חקקל. Sic חקקל Nehem. 12. חקקל Iud. 7. חקקל Zach.*

Zach. II. רבבוח Num. 10. Mich. 6. קללה Iud. 9. Prover. 26. Sæpius non jungunt cum scheva patach post vocalem magnam יקראונוי invocabunt me, ישחרונוי mane quærent me, ימצאוני et non invenient me Prover. 1. & similiter est post vocalem parvam יכבודני honora-bit me Ps. 50. 23. ubi tamē in editis, quæ vidi, camers sub dalet, & non patach. Et non ita multo post, col. 3. Oportet distinguere inter litteras similes, etiamsi sint in una dictione, & habeant vocalem parvam ante se, aut sint dictiones per Maccaph colligatæ. Nam licet raptim pronuntientur, debent nihilominus ita sonare ut videantur esse duæ, licet legantur tanquam una. Hæc perspicue docent scheva hujusmodi non penitus absorbendum esse, ut quidam volunt, sed ita pronuntiandum potius ut utraque littera exaudiat, quod fieri potest etiam quiescente scheva. Verbi gratia si הללו legeris Hallu, utrumque lamed non minus auditur, quam in ellum & similibus, dividi- que debet hæc vox in duas syllabas ut una sit Hal, & altera lu. Quod indicat quies & scheva. Nam ali- oqui dividenda esset in ha & letu: quod absurdum ineptumque mihi videtur. Idem dicendum de הנני & הנני & similib. nisi cum adest Maarith: de quo tamen nolim contendere cum iis, si qui sunt, qui aliter sentiunt. Fruatur quisque iudicio suo. Antea dixi, quod nunc iterum repeto, volo ut hæc omnia sint

arbitraria. Qui leget, habebit autores quos sequatur: qui non leget omnino, me non habebit sibi adver- santem. Res non est tanti.

CAPUT 40.

Alia quaedam ad rectam lectionem pertinentia, & inter corrigendum observata.

Sunt Iudæi, Saadias mihi testis est, qui non modo in una dictione, sed etiam in diversis priorem ex duabus similibus absorbent, ut in בן נון filius Nun וירש צדק curret justus, in צרר רוח ligavit ventus &c. Idem faciunt quando ejusdem organi litteræ hoc modo concurrunt, ut ללל ubi Nun in Lamed, & in ללל ubi Lamed in Nun absorbetur Simili- ter in ללל Sade in Zain absorbetur. Sunt rur- sum alii, qui hanc lectionem improbant: quibus ego quoque assentior. Quamvis ratio quam adferunt mihi non admodum probetur. Nam idè, inqui- unt, in ללל non absorbetur prius Lamed, quia dicitio illa sustinetur duplici accentu. Quasi verò non sit duplex accentus in aliis multis vocibus, quas tamen eadem consonans non consequatur. Si dubi- tas, en tibi פתח פתח aperiens aquam Proverb. 17. ופתח לל aufert cor Hof. 4. ופתח לל relinque illum, ibid. ופתח לל & intelliget ista, Hof. 14. Ideo R. Iona

grammaticus insignis & vetus valde urget priorem modum legendi. Ego, ut dixi, iis potius assentior qui utramque litteram ita pronuntiant ut tam hæc quam illa exaudiri possit. Quin ipsi verustissimi Ebræi tradunt litteras affines distincte proferendas esse, & cum intervallo aliquo, licet cum *hyphen* copulentur, ne ex duabus una fiat. Certe *כל לבבכם* ita legendum ut qui audit, sciat *lanied* esse in *כל* toto, & aliud in *לבבכם* corde vestro. Nec obstat *Mac-caph*. Nam si rapit & colligat dictiones, non tamen tollit sonum litterarum similium, qui distinctus singulis, si eadem omnino fuerint, sive organi ejusdem. Ita mihi videtur. Nec disidet a me doctissimus Ebræus R. David, cujus sententiam invenies in *Pandectis Grammatices*, quas *Michlol* vocat.

Ad rectam lectionem pertinet distinctio litterarum affinium. Affinitas est vel in charactere, vel in sono. De charactere alias. De sono admonent nos Ebræi doctores in lectione quæ vocatur *Audi Israel*, incidendum esse *Zain* in *זכור* ne videatur esse *Samech* aut *Sin*. Nam *זכור* habet significationem claudēdi, & *זכור* mercedis. Similiter incidendum esse *samech* in *לעולם תסוד* ne videatur esse *Zain*: *מין* quo sensus videndi, & *מין* duo. Eandem ob causam, inquit, incidi debet *ש* *Psal.* 145 in *תקבץ עמו* exaltatum est nomen ejus. Sic distingu

stingui debet inter *Aleph* & *Ain*, ne *אין* cum *אין* confundamur, quæ simul leguntur apud Davidem *אין* *אין* ego pauper vel afflicus. Consimiliter oportet sonum distinctum esse inter *He* & *Heth*, & contra. Qua de re monitus fuit R. Simeon Barabbi. Nā cum *balbus* esset, nec posset discernere inter has litteras, dicebat ei R. Chija, quando tu venis ad locū *Ier.* 8. *והמתתי לך* & *expectavi DOMINUM*, non est qui magis blasphemet quam tu. Nam facis ex *Heth*, *He* & legis *המתתי* percussis. Quocirca, inquit, debet etiam *balbus* dare operam ut has consonantes recte pronuntiet. Par ratio distinguendi est inter *Samech* & *Sade*, inter *Chaph* & *Coph*, inter *Vau* & *Beth raphe*, deniq; inter *Thau dageffatum* & *Teth*. Duobus exēplis hoc illustrabo. *Amram* pater *Mosis* a *Græcis* vocatur *αμβραμ*, quia eorum orthographia non patitur ut *μ* cum *ρ* jungatur. Eodem modo vocant patriarcham *Abraham*: unde in *Epiphanio* duo *Amram*, senior, junior. Senior *Isahaz* cum filium habuit, junior *Mosen*. logi. Nam pater *Mosis* *עמרם* scribitur cum *Ain* in principio. Consimilem errorem erravit idem *Epiphanius* in *Amos*, eundem esse putans prophetam, qui unus e duodecim, & patrem *Iesaiæ*. Nescivit enim prophetam dici *אמוס* cum *Ain* in principio & *Samech* in fine: patrem autē *Iesaiæ* *אמוס* cum *Aleph* in principio &

Sade in fine. Vide quid sit ignorare fontes lingua-
rum, ~~Expetit qui dicitur ad hoc quod sit in sum-~~
~~rius et sic in summa et in summa et in summa, que in~~
~~summa et in summa~~

Pag. 6. quas matres lectionis appellant) vel ma-
tres narrationis, id est, אמות הספור, & matres om-
nium litterarum. Sic vocat eas autor libri, quem
salvo Abrahamo patriarchæ attribuunt, qui Ebrai-
ce inscribitur ספר יצירה, id est liber creationis. Nam
absque una aliqua earum nulla littera proferri po-
test. Vocatur etiam litteræ status, id est, הכשרות. Vide
Michlol 17.3. & 18.4. Vbi causã reddit cur he littera
inter matres non recēseatur. Dico inter matres litte-
rarum. Nam sunt aliæ matres mundi, videlicet אש
quæ significant per signa אש ignem, מים aquam, &
שמים cælum: quæ tria compositor libri, quem nunc
modo nominavi, facit mundi principia. Qua de re
alias, si Deus voluerit.

Pag. 21. Sicutus sum antores nec malos nec imperi-
tos) inter quos doctissimus R. David, qui simili-
ter magnas vocales priore loco recenset & explicat;
quas מות id est matres appellat, ut parvas בנות, id
est filias. Debet autem mater filiam præcedere.
Quis de eo dubitat? Ne Carneades quidem, qui
tamen de omnibus dubitare solebat. Vide Michlol.
48.1.

Pag. 29.

Pag. 29. *Fere dages aut scheva*) sub nomine sche-
va comprehendo etiam scheva & camets, quod vo-
cant scheva compositum: & adjeci *ferè*, quia hæc
observatio exceptionem habet מן הנהגה & talibus. De
ששם dubito, & est cur malim ששם radices. Nã
in הקרבן Ezec. 40. 43. quod R. David ait Iudæos
legere per camets latum, pleraq; exemplaria ponunt
meteg inter camets & scheva. Illud miror in Mi-
chlol esse beth cum dages, nec minus quod R. Iona
legit הקרבן per camets correptum & beth raphe.
Notavit hoc R. David. In margine tamẽ cujusdam
editionis Venetæ, quæ penes me, הקרבן cum dages
in Beth. De הקרבן. Sam. 13. 21. nihil omnino dubi-
tamus, quando camets prius legitur in libris emen-
dationibus cum Meteg, & Beth sit raphe, hoc est va-
cuum dages. Idem dici potest de הקרבן Cohel. 12.
11. ubi Munach vel Ilui (nam eadem utriusq; figura)
loco meteg. Sed & de aliis exemplis, quæ R. David
adducit in Michlol. 48. 3. idem est iudicium. Nam
quia per traditionem acceperant camets ibi longũ
esse, ideo scripserunt Meteg ante scheva. Quod ha-
betur Exod. 28. 20. in אשפת lapis, & Ezec. 18. 13. in
בנות, & Iob. 16. 19. in קהתי, ubi tamen meteg desi-
deratur in altera editione Veneta, & in interlinea-
ribus. Caterum in קליל Num. 24. 7. est Mu-
nach pro Meteg.

L 3

Pag.

*In Mi-
chlol. fol.
38. col. 4.*
Pag. 33. *Puncta prioris generis &c.*) tamen R. David negat scheva motionem esse, id est תנועה. Non est, inquit, motio, sed ministra motionum. C apio & explico, non est motio, id est vocalis: & ministra motionum, id est vocalium. Alioqui cum mobile sit, & consonantes moveat, cur non posset dici motio? Vocalem non esse vel ex eo probari potest quod idem scribit מַשׁ quasi monosyllabum esse.

Pag. 41. *Nisi cum adest Maarich*) De hoc accentu ita scribit R. David in Pandectis Grammatices, fol. 48. col. 2. Si venerit chirec minutum cum Maarich, scheva sequens legetur per scheva & patach, ut Gen. 30. שֶׁקֶחַח ac si esset שֶׁקֶחַח & 2. Sam. 15. בְּקֶרֶב ac si esset בְּקֶרֶב & Jerem. 21. בְּקֶסֶט ac si esset בְּקֶסֶט. Similiter si fuerit vau copula cum schurec & Maarich, ut Iud. 5. 12. וְשִׁבָּה leges ut si esset וְשִׁבָּה. Sic Iesa. 26. וְסִגּוּר & claude. Cohel. 9. וְשִׁחַח ac si esset וְשִׁחַח & bibe. Quod si vau huiusmodi copulabitur aut vincietur cum dictione proxime sequenti, scheva non legetur, ut 2. Paralip. 2. וְיִשְׂרָאֵל V slach, & mitte mihi. Hæc ibi Rabbinus ille.

Pag. 49. *In his vulgo credunt esse camets chatuph*) vel chateph, ut R. David appellat, qui chatuph וְחַתּוּפְּחַ & chateph nullum discrimen ponit. Liqueat ex verbis quæ habentur in Grammatica ipsius fol. 48. col.

col. 2. & 3. *Sæpius addunt ad camets scheva, ut significant esse chateph, id est raptum, & hoc quando dictione sequens non habet dages, ut מַשׁ navis, מַחַב morbus, מַחַב resina. Quod si dages sequatur, ponunt nudum camets, in quo non potest errari, quia dages habet ad latus, quod indicat camets chatuph, id est correptum esse, ut מַחַב tonde Jerem. 7. מַחַב canite vel clamate Ies. 44. Similiter quando scheva sequitur quiescens, ponunt nudum camets, in quo nullus error esse potest, cum in confesso sit camets chatuph, id est correptum esse postquam scheva quiescens habeat in latere suo. Nam non est post camets latum scheva quiescens. Ideo controvertunt Grammatici de lectione verbi מַחַב Jerem. 46. Nam sunt qui legunt Chorthu per camets correptum, ut sit imperativus, qualis Jerem. 46. חֹרְתוּ מַחַב. Sunt rursus alii qui legunt Charethu per camets latum & scheva mobile, ut sit verbum præteritum. Quam lectionem ego puto veram esse. Hucusque Grammaticus ille.*

Pag. 50. *Per suffuratum autem quiescit*) itaque R. David vocat מַחַב id est quiescens, ut cum dicit in Michlol fol. 20. col. 3. & 4. Si ultima thematis fuerit gutturalis, secunda habebit tseri מַחַב עִם cum nato quiescente, ut מַחַב findes: & fol. 22. col. 1. מַחַב nascetur quiescens. Vide quoque fol. 23. 1. Certe supplet locum scheva quiescentis, quod sub
ultima

ultima littera semper intelligitur. Vnde argumētum peti potest contra eos qui diphthongum esse dicunt in *אֵשׁ* audiens, *רוּחַ* ventus, & alis ejusmodi.

Pag. 55. in *Cherub & similibus* hujusmodi *scheva* est in voce *אֵשׁ* exite: quam R. David ait esse quasi dictionem parvam, id est monosyllabam. Recte tamen. Nam *scheva* non constituit syllabam.

CAPUT 41.

Quid R. David senserit de lectione Scheva.

Diximus supra cap. 23. ante gutturatam cum *camets* *scheva* insonare a clarum, quod *patach* vocitant: in quo sequuti sumus autores non contemnendos, nescii tum Davidem Carnium in alia sententia esse. Id post didicimus. Nam opinatur ille non ad *patach*, sed ad *camets* sonum *Scheva* tunc accedere. Recte an secus viderint eruditi. Interim locum ipsius integrum apponam Latine a me reditum, parum referre putans utrum hoc an illud in legendo sequamur, *Scheva ministrat vocalibus trifariam. Primum enim si precesserit unam ex litteris אהחט, inclinat sonus ejus ad sonum vocalis sequentis. Nam si fuerit camets, ejus lectio verget ad camets: si vero patach, ad patach, ut אבדד iaabbed, peribit. Quod si fuerit *seri*, ut in אבדד puteus, אבדד ficus
 &c.*

&c. *Lectio scheva inclinatur ad *seri*: si *schurec*, vergit ad *schurec* propter *Cheth* & *Ain* *schurec* notatas, ut in אבדד accipite, אבדד scitote. Et si fuerit *Chirec*, ut in אבדד & אבדד, lectio *scheva* tendit ad *Chirec*: & si *Holem* fuerit, ut in אבדד sepulchrum, אבדד in seculum, lectio ejus inclinatur ad *Holem*: (hinc *Phoor* sive *Phogor* in codicibus antiquis, quod *Ebræi* scribunt אבדד) similiter ante *camets* raptum, ut in אבדד *lesa*. 54. sonat ut *camets* raptum, unde in libris emendationibus expressum אבדד propter *Ain*. Quod si *scheva* juxta se habuerit *Gaaja*, legetur sono lato secundum punctum quod ei ad latus אבדד *Suu*, tollite: אבדד *Thichi*, vives: אבדד *Loolam*: אבדד *Chaharre*, sicut *mōtes*. Hoc primū: deinde quum est *scheva* prope *Iod*, inclinatur lectio ejus semper ad *Hirec*, licet *Iod* non habeat *Hirec*, sed aliam vocalem, ut אבדד & אבדד *scient*, אבדד in *Jacob*, אבדד sperabit. Quod si *Gaaja* ei adfuerit, dilatabitur sonus *Hirec* ut אבדד in manu: אבדד in *Jacob*. Sed si cum *scheva* fuerit *segol* aut *patach*, inclinabitur lectio ejus nō ad *chirec*, sed ad *segol* aut *patach*, ut אבדד esto, אבדד estote, אבדד vive, אבדד esto scem.*

Tertio quum ponetur *scheva* ante litteras alias, quacunque tandē vocali moveantur, semper inclinabitur lectio ejus ad *patach*, ut אבדד benedictio, אבדד maledictio, אבדד improbi, אבדד termini. Quod si *Gaaja* adfuerit, legetur *scheva* cum sono lato

בְּמִקְוֵי הַיָּם Psal. 68. & c.

CAPUT 42.

Quod concurrente alia qualibet vocali cum accentu, magna deprimatur.

Non est silentio prætereundum quod idem R. David observat in Gram. sua fol. 48. col. 3. Si fuerit in latere vocalis magnæ vocalis alia parva vel magna, & simul in littera, quæ in ejus latere, accentus, deprimenda erit vocalis prior, licet magna fuerit, ut in וְיָרִיחַ Ierem. 1. Ecce accentus est sub Chaph post patach, quæ vocalis est parva quidem, sed attolli & sustineri debet propter accentum. Ideo dejicitur lectio Zain, etiamsi habeat camets latum. Verum si fuerit accentus remotior ab ea & non in littera prima, sustinendum erit camets juxta consuetudinem, & deprimenda littera, quæ vicina ei, si habuerit vocalem brevem, juxta morem, ut in וְשָׁמַרְתָּ & custodies Exod. 15. וְחָלַכְתָּ & iveris Deut. 28. 9. Idem statuendum de Tseri Deut. 11. 12. מִרֵּאשִׁית a principio. Levit. 12. מִרֵּאשִׁית a capite ipsius. Quoniam accentus est in שׁ, quæ littera procul abest a vocali & מ, sustinebis vocalem illam juxta morem: tseri autem quod sub Res aut Holem deprimis, quamvis sit vocalis magna, propter accentum ei proximum. Verum quando accentus est in Resch, tum dejicienda & deprimenda lectio Mem, ut מִן הַיָּם a capi-

te,

te, Cobel. 3. Sic quum accentus longius abest ab Holem, sustinetur littera notata Holem secundum consuetudinem, ut in בְּנִבְעִים Ierem. 46. & בְּשִׁרְתָּ Psalm. 68. & תִּוְעֵבָה abominatio, & נוֹשֵׁרָה Cant. 1. Sed si accentus venerit in latere ejus, deprimis eam juxta morem, ut בְּנִבְעִים ubi accentus in Ain, אֵינֶר dicens, שׁוֹמֵר custodiens. Et sic chirec in Iod שִׁירָה canticum, חִירָה enigma: חִירָה. Hic deprimis lectionem ipsius chirec, quoniam accentus est in littera proxime vicina. Verum in שִׁירָה canticum meum, חִירָה enigma meum, ubi accentus in Thau longius a prima syllaba, produces Chirec ex more. Similiter in שׁוֹעֲלִים vulpes, quia accentus in Lamed procul ab eo, sustinebis Schurec. Quum vero pronuntiabis שׁוֹעֵל aut שׁוֹעֵר organum, in quibus accentus proximior, deprimis lectionem & schurec. Par ratio quando Iod & Vau desideratur, ut in שׁוֹעֲלִים vulpes, וְעֵבֵרִי Cant. 1. וְעֵבֵרִי Iob 30. tum produces lectionē Schurec ut si adesset Vau. Ceterum parva vocalis, etiamsi ex more rapi debeat, si venerit cum littera gutturali, sustinebis eam, si nō fuerit accentus in littera gutturis, ut הַחֲלוּתִי Deut. 2. ubi he sustinetur, licet patach habeat propter heth gutturalem. Et sic הַחֲלוּתִי Ies. 9. הַחֲטָאָה peccatum Levit. 4. הַיָּבֵן nubes, הַיָּבֵן que diceris Mich. 2.

CAPUT 43.

Quid R. David scripserit de duplici schewa in fine dictionis.

M 2

QVandoque obvium duplex scheva in fine dictionis. Vtrumque autem quiescere supra dictum & probatum est. R. David a nobis diversus ab ita scribens, In fine dictionis, si adhæserit voci sequenti, movetur scheva secundum, & legitur juxta lectionem vocalis, quæ in principio dictionis proxime sequentis, ut וַיִּבְרָא עֵלֶייו Gen. 50. וַיִּשְׁמַע יְהוָה Jerem. 41. אֵל הוֹסֵף עָלַי Pro. 30. אֵל לֹא שָׁמַת אֵלָהּ Ies. 47. אֵל יֵשׁ אֵל Proverb. 7. Quod si principium dictionis notatum fuerit scheva, quia tria chevaim concurrunt, duo priora quiescent, ut וַיִּפְתַּח אֱלֹהִים dilatat Deus Gen. 9. Quiescit etiam utrumque in pausa וַיִּבְרָא Gen. 45. 14. Sunt qui legunt duo Chevaim in fine vocis ita ut utrumque quiescat, etiam in prioribus exemplis, quorum meminimus. Sic enim certe invenimus in codicibus correctis. וַיִּלְרֶת בֵּן Beth in וַיִּבְרָא habet dages. Iam vero post וַיִּשְׁבֵּי Num. 21. ponitur Pafec. Quæ cum ita sint, non conjungitur scheva in his exemplis cum dictionibus quæ sequuntur: sed legitur per se quiescens. Nam si legeretur, neq; Beth in וַיִּבְרָא haberet dages, neq; post וַיִּשְׁבֵּי poneretur Pafec. Igitur utrumque scheva in fine dictionum semper quiescit. In medio autem prius quiescit & alterum legitur. Quod si secundum fuerit sub una ex litteris בְּגַר כַּפַּח, littera illa scribitur cum dages leni, וַיִּכְתְּבוּ אֹתוֹ. Excipiuntur duo in quibus Raphe וַיִּקְרָא 2. Reg. 14. & וַיִּקְרָעוּ Ios.

Ios. 15. forte propter litteram gutturalem sequentem. Sub littera ultima, si excipias quiescentes, intelligitur semper scheva: quod etiam exprimitur in Chaph finali, tam affixo pronomine וַיְמַנְסֵיךְ manus tua scem. ut differat a וַיְמַנְסֵיךְ manus tua vir; quam in aliis, quæ de radice, ut וַיְמַנְסֵיךְ via, וַיְמַנְסֵיךְ tenebræ. Similiter quælibet litterarum בְּגַר כַּפַּח, quando dages insignitur, habet scheva in fine dictionis sive radicalis fuerit sive non: וַיִּבְרָא Num. 24. וַיִּשְׁמַע custodivisti scem. Sed & aliæ וַיִּשְׁמַע Prover. 7. ne declines, quia sub littera ו est quies apprensens & cõspicua. Quod si dages abfuerit a lit. בְּגַר כַּפַּח, nullũ erit scheva וַיִּבְרָא extruxisti scem. וַיִּבְרָא Levit. 25. וַיִּבְרָא & vocabis scem. Hinc excipies Chaph וַיִּבְרָא benedictus. Diximus sub ו non intelligi Scheva. Hæc regula fallit in mappic Iod, ut וַיִּבְרָא gens, & in mappich Vau, ut וַיִּבְרָא nomen mensis, & in mappic He: וַיִּבְרָא altitudo, וַיִּבְרָא pes ejus scem.

CAPUT 44.

De nomine וַיִּבְרָא & aliqua dã ex eodem Davide Camio.

וַיִּבְרָא & וַיִּבְרָא gerunt dages in Thau post scheva. Ideo Ben-Afer legit eas voces per Aleph in capite, quod vocant Aleph furtivum. Ita vocant quia non scribitur. Iudæi orientales consimiliter legunt וַיִּבְרָא & וַיִּבְרָא duo. Cæterum in וַיִּבְרָא Iud. 16. 28. Schin est cum dages & Thau raphe. Contra in וַיִּבְרָא Ion. 4.

Schin est raphe & Thau habet dages, ubi etiam Ma-
arich in Mem. Sic quando duæ dictiones per mac-
caph uniuntur, legunt eas ac si una esset, מחשתי Zach.
4. ubi Schin caret dages & sub se habet scheva qui-
escens: in Thau vero ponitur dages lenis, juxta con-
suetudinem, ac si esset מחשתי. Hæc R. David fol. 49.
col. 2. Alia ibi sunt ad lectionem pertinentia, ut cum
ait lectionem למה in למה esse fortem, & in למה le-
nem propter scheva mobile quod antecedit. Simi-
liter, inquit, lectio Schin in למה fortis est, & in
למה lenis: item Nun in למה lenis est ob eandem
causam. Idem dicendum de reliquis consonanti-
bus, si Iod excipias, quæ semper lenis est, nisi cum
dageffatur. Quod si erit scheva quiescens & post se
habuerit unam ex litteris בגדכפח, littera illa, quæ-
cunque fuerit, nota bitur dages leni, paucis exceptis
עבדי servi, עבדיהם servi eorum, מלכי reges, מלכיהם re-
ges eorum, מלכות regnum & aliis præterea. Quanquã
pauci sunt qui voces illas consueverunt legere per
raphe. Nam sunt qui legunt eas cum dages, & hoc
rectum est. Sic enim inveniuntur punctata in ali-
quot libris Hispanicis. Sunt etiam ex illis quæ
juxta Massorã modo raphata, modo dageffata sunt:
ברכי genua, ברכיו genua ejus, ברכיהם genua eorum,
cum dages leguntur, exceptis duobus ברכיהם Iud. 7.
& ברכותיו Dan. 6. Sic רשפי dages habet Cantic. 8.

רשפי קשת raphe Psal. 76. Similiter quando ad in-
finitum accedunt litteræ בכלם, si scheva quiescens
erit, littera proxima ex בגדכפח, habebit dages לקבור
ad claudendum, לקבור ad sepeliendum, לצבוא Ies.
31. Vbi Massora, non est ei simile cum dages. Nam
reliqua sunt raphata. Cæterum לקבוכ Num. 21. in
Cyclo magno est raphe, & in Tiberia dages. Hæc-
tenus R. David,

CAPUT 45.

*Quod dages quater legatur in Aleph & sapius in Resch.
ejus Etymon.*

Dixi supra dages quater legi in Aleph. Hoc an-
te me notarunt alii: sed nemo loca, quod sci-
am, annotavit. Ego nunc annotabo, quemadmo-
dum habentur in libro Radicum Davidis Camii.
Primus locus est in Levit. 23. in רביאו. Secundus Gen.
43. in רביאו. Tertius est Ezræ 8. רביאו. Quar-
tus Iob. 33. in רביאו. In his locis ponitur segoltha
loco dages forte, quod non sit aptum ad recipien-
dum illud punctum. Non loquor de textu Bibli-
co, sed de libro Radicum. Nam textum non con-
sului. Non enim otium suppetebat.

De Resch variae opiniones sunt. Ex Massora ve-
teri observat Elias, *Septem Reschin dageffantur. Alii*
novem *ad Mich.
lol. 19. 3.
vide quo-
que 16. 4.

novem loca recensent, in quibus dages in Resch, Ego plura invenio. Nam Ezech. 16. bis legitur, semel in כרת, & iterum in שרר umbelicus tuus. Tertio habetur 1. Sam. 10. in הראיתם אשר in. Quarto 1. Sam. 17. הראיתם האיש in. Quinto 2. Reg. 6. הראיתם כי in. Sexto 1. Sam. 1. הראיתם in. Septimo Cantic. 5. הראיתם in. Octavo Proverbior. 14. הראיתם in. Nono Proverb. 15. הראיתם in. Decimo Jerē. 39. הראיתם in. Undecimo Pro. 11. הראיתם in. Duodecimo Ps. 52. הראיתם in. Decimotertio Hab. 3. הראיתם in. Hæc tredecim loca ad octo reduci possent, si excipias dictiones parvas, id est monosyllabas: & ad decem, si verbum הראיתם, in quo ter ponitur, pro uno sumas, & ex loco Ezechielis, ubi bis legitur, unum facias. Nam unus tantum locus est, licet sint duo ibi exempla. Quod superest, videtur dages nomē habere a figura. Nam est punctum in ventre sive medio litteræ. Epiphanius *ἐπιφανίου* vocat. דגש autem in lingua Chaldaeorum & Syrorum pungere significat: unde Proverbior. 12. 18. ספסרה דגשא, vel certe דגשא gladius pungens.

CAPUT 46.

Mappic dici quoties littera אהוי legitur; unde tot genera Mappic, quot sunt litteræ quiescentes.

Sunt qui Mappic tantum agnoscunt in ה, quod vocant Mappic He. falluntur. Nam est Mappic Iod

Iod in גוי gens, in קימי, & Mappic Vau in גוי tergū, in אהוי educ, & Mappic Aleph in גוי, ubi Aleph educitur per scheva & patach, quod alioqui quiescit in גוי. Ea quies per virgulam Raphe significatur, quæ est linea jacens supra litteras אהוי, ut in גוי & ditabo. Vide Michlol fol. 23. col. 1. Sed & 13. 4. & 14. 1. Observant Grammatici Aleph nominis אהוי quiescere semper post litteras וכלב sive בוכל: præter quam septem in locis, quæ loca R. David enumerat in Michlol. fol. 13. col. 4. Contra scribunt post litteras משה, hoc est post Mem, Schin & He, semper educi & legi; uno loco excepto, in quo lectum, & scriptum היהוה: quanquam in editis היהוה cum scheva sub Iod. Locusest Jerem. 8. 19. Hinc illud, *Mosche Mappic, Vechaleb nō Mappic*: quod intelligentiam habet ex jam dictis. Vide Davidem illum in Pandectis Grammatices, fol. 14. col. 1. In notis Massoriticis invenio יהוה Mappic Iod, יהוה Mappic Aleph, Daniel, Ezra. Hoc volunt, In nomine יהוה, quod in Daniele & Ezra, Iod movetur & Aleph quiescit: contra in יהוה Aleph movetur sive legitur, & Iod quiescit. Vide Pandectas illas, fol. 61. col. 4.

CAPUT 47.

De litteris כפה בגוי quibus in locis dages recipiant initio dictionis ante אהוי.

N

Pag. 66.

ANtea mentionem fecimus nominum quibus designantur loca illa in quibus dagesponitur post litteras quiescentes. Sunt autem quatuor Mappic, Maphsic, Dahic & Athe-merahic. Quæ illic obiter & quasi *ἐπιπαρόδῳ* dixi, ea nunc fusius ac plenius explicabo in gratiam eorum qui etiam minima in his litteris ignorare nolunt. Sic igitur R. David in ea parte Michlol, quæ Grammaticam cōtinet. Omne junctū litteris אהוי immune est a dages, præterquam מפיק Mappic, מפסיק Maphsic, דחיק Dahic siue Dachic, נאחי מרחיק & Athe-merahic. Mappic (scriptum מפיק cum segoltha supra Mem) ut אליופי Pfal. 66. בפניו תפתח Pfal. 51. בלתי Gen. 48. בבעתו תפתח. 6. ועתה בשדה. Pro. 24. 27. Excipiuntur tria, in quibus Raphe post Mappic. Primum est קו הוה Ief. 34. Secundum שלוקה Ezech. 23. Tertium סני בקדש Pfal. 68. Maphsic est proprie in accentu qui vocatur פסיק, ut Gen. 18. עשוי בלה & Deuter. 9. אחתי באש. Sed & accentus major distinguens מפסיק vocatur. Sunt autem hi accentus noti, quibus annumerabis lethib, quem accentum R. David ait distinguere: alii negant. Certe post eum est Raphe Prov. 13. 20. Item הפשט & החלטה. De hoc postremo accentu notat R. David eum non distinguere quando ponitur in fine dictionis, ut 2. Reg. 23. 29. עלה פרעה ascendit Pharao. Idem annotat פהוציאם & בשומעם &

&

& alia hujusmodi, si vicinum habuerint accentum תלשא, secundum Ben Aser carere dages, & secundum Ben Naphthali habere dages. Cæterum חרין חושרין, id est duæ virgæ (accentus est eo nomine, qui & מירכא כפולה, id est productor duplex) non facit pausam, licet habeat modulationem itidem ut הוהיב, qui accentus volvitur cum dictione proxime sequente. Exod. 5. 15. תעשה כה. Ezech. 10. לו בה. In tribus libris, hoc est in Iob, Proverbiis & in libro Psalmorum, Tarcha, qui in capite dictionis, pausam facit. Pfal. 5. ואני בריב. & ego in multitudine. Alias non facit pausam. Pf. 89. 28. אני cum camets sub Aleph propter Tarcha. Itaque R. David ad hunc locum, *Aliquando habet vim pausandi.* R. Iuda filius Balaam, Tarcha ultimum, hoc est quod ponitur in fine dictionis, non facit pausam. R. Iona in Mahalach. Ierem. 1. 8. להצילך, ubi accentus in penultima, & scheva in segol producit. Videndus Abenmelech ad illum locum. Dahic est, ut exempli causa מהבצע quæ utilitas? מהברי? quid fili mi? מהתארו? quæ forma ejus? Athe-merahic, quod scriptum ibi דמית בבה cum duobus segolthis, ut Ezech. 3. דמית בבה. Deut. 16. תבנת פסח. Gen. 38. עליך פרו. Ief. 54. עשה פול. Gen. 42. ומשנה בם. Paralip. 2. ונתה בית. Quod si ultima notabitur Tferi, nullum ponitur dages in proxima, etiam si fuerit dictio penacuta, ut עשה פלא &

N 2

Exod. 15. Similiter post camers est Raphe in Athe
 merahic, si non fuerit accentus in prima dictionis
 sequentis, ut Exod. 26. ועשית פרשת. Gen. 47. ביתה פרעה.
 Num. 24. ואלה הבריות &c. Notatur בראשית, in quo
 exceptio ab illa regula Psal. 77. Similiter Deut. 32.
 irregularis est, quia Chaph habet dages abs-
 que accentu. Alius Canon non tacendus aut præter-
 eundus. Quoties duæ ex litteris כפח בנר cōcurrunt
 in principio vocis, prior habet dages, licet præcedat
 una ex אהח ut ככר כמשי Ies. 10. exceptio est in tribus
 aut ad summum quatuor, 1. Sam. 10. ויהי כבואה, Pl. 146
 קרחו כפתים. Iob. 33. אני כפיד. Gen. 40. קפירחת, quod
 omissum in Massora. Quando secundo loco po-
 nitur, ut Iob. 38. בא כגבר. dissensio est inter Ben Afer
 & Ben Naphthali. Nam Ben Afer in talibus priorē
 litteram legit absq; dages, Ben Naphthali vero cum
 dages. Quod si concurrant ב & ד, vel Chaph & Da-
 leth, aut Beth & Chaph erit Raphe, ut Amos 3. או בודל
 Gen. 44. פסכה בקרם. &c. Adhæc si
 media dictionis fuerit raphe, prima etiā radicalis da-
 gessabitur, Ies. 54. 12. ושמתי כדבד. Jerem. 20. בלתי
 Iam vero duæ litteræ similes aut non similes, si pri-
 ma habuerit sub se regem, hoc est unam ex decem
 vocalibus, ut אשה בבחוליה Levit. 21. ויהיה ככל Iesa. 13.
 לא כדברך. Ierem. 8. הנה כדבר יהוה. Gen. 38. ויהי כדב
 Iud. 11. פי כנבא. Psal. in controversia sunt, Cæterum

pauca

* Vide-
licet

כ
ח
פ
ח
ח
ח
פ
ח

pauca excipiuntur ἐκ τῆς καθόλου, de quo supra מי כמך
 Exod. 15. כי באה נא bis ibid. הלה עסו וזאבן ibid.
 ודמו באבן ibid. שבעה פסנתחין Dan. 3. וזכרונות דתבריא.
 וזכרונות Dan. 5. His adscribunt ex quibusdam li-
 bris Massoræ ואלה הבריות. Sed וזכרונות non potest esse
 ἐκ τούτου ἡ καθόλου, quoniam littera prima non mini-
 strat, ut illæ quorum meminimus. Porro dura est
 lectio da leth raphe juxta Thau raphe. Similiter
 Dan. 5. in חלקת חלקת Chaph habet dages quoniam
 gravis est lectio Chaph raphe juxta Cheth. Reliqua
 sunt quinque de quibus decernet doctor justitiæ
 cum venerit. Quod si una ex אהח se habuerit sche-
 va, ut in חטא peccatum, ושא vanitas, ורא & vidit,
 sequens littera כפח בנר, pronuntiabitur cum dages
 ut ורא ורא 1. Sam. 23. ורא פרעה Exod. 9.

CAPUT 48.

Continet ea quæ in ultimis capitibus addenda vel illu-
stranda sunt.

PAG. 66. Cum litteræ אהח leguntur) vel potius, cum
 Iod, Vau vel He educuntur per lectionem, hoc est
 moventur & non quiescunt, ut הוה hoc, &c. Nam in
 לאד כי est quidem Mappie Aleph, quoniam א legitur
 per scheva & patach, sed nihil ad hunc locum, ubi
 sermo de ultimis litteris, non de primis aut mediis.
 Aleph autem in fine semper quiescit.

N 3

Pag. 67. *Quæ nunc penitus exolevit*) in libris viginti quatuor, quos vocant. Nam adscribitur aliquoties in priore parte Michlol Davidis Camii, quem המדקדקים ראש האש appellat. Legitur autem ibi non solum super ה & sex litteras בגד כפה, sed etiam super alias, indicatque dages abesse, ut הַיָּקוּם substantia, הַלְוִיִּים Levitæ, הַשְּׂבָחָה &c.

Pag. 69. *Inter eos qui distinguunt præcipuum locum obtinent quatuor*) non semper distinguunt, ut videre est Psal. 36. 8. Exod. 37. 20. Gen. 41. 10. Quod de Soph pafuc etiam scribit vir doctus Psal. 44. 11. Quocirca peccant, meo iudicio, qui Psalm. 19. 4. בְּלִי נֶשְׁמַע propter accentum Rebia interpretantur, *Absq; his tamen auditur vox eorum*, cum antiquitas omnis eum locum reddiderit *non auditur vox eorum*: a quibus ob tam levem causam non discedet, qui me audiet.

Vide quæ scripsimus fol. 78.

Pag. 68. *Gaaja semper ponitur in principio dictionis ante scheva*) & aliquando ante patach. Sane accentum, qui in הַסְדֵּר 2. Sam. 14. & in לְמַסְלָה Job, 33. R. David Gaaja vocat, qui plura exempla producit, ubi Gaaja ante patach, quale est הַמַּעֲמָר Job 34. ubi ait Gaaja esse in codice Ierololymitano, quo usus fuit R. Iona, licet in aliis sit הַמַּעֲמָר cū scheva & patach. Adis ad eam partē Michlol, ubi de re grāmatica, fol. 14. col. 1. & 2. Idem fol. 17. 2. Gaaja & Maarich confundere

fundere videtur in וְשֵׁמֶט & similibus exemplis. Invenitur etiam linea erecta post scheva, quæ similiter Gaaja vocatur.

Pag. 70. *Maccaph quoque privat dictionem, quam cum sequenti conjungit, accentu nativo*) id est grammatico, qui diversus a rhetorico, quem ante Maccaph invenies Esth. 4. 12. in nonnullis exemplaribus. Sed & Cohel. 2. 21. & Zach. 8. 9. in כֹּה־אָמַר sic dicit: ubi nota Massoritica, *quinque sunt cum accentu in hoc libro*. Amat etiam Maccaph vocales longas in breves mutare, puta holem in camets correptum, quod vocant, & tseri in segol & schurec in kibbutz, ut בֶּן־הַבָּקָר פֶּלֶאֱדָם omnis homo filium bovis, נֶאֱמַר־יְהוָה dicit D O M I N U S. Interdum tamen aliter fit. Psal. 25. 21. הִם־יִשְׂרָאֵל integritas אֵלֶּיךָ. Ies. 41. 24. הִן־אֲתָם ecce vos. Gen. 8. 13. שׁוּב־רֵדִי. Sic בֶּן־שֵׁשִׁי filium sextum Gen. 30. 20. unum ex quatuor in quibus tseri ante Maccaph in hoc nomine. Meminit Massora. R. David in pandectis grammatices, fol. 63. col. 3. scribit בֶּן, quando ponitur in regimine sive constructione sensus, habere segol, quamvis non sequatur Maccaph, ut בֶּן־אָדָם fili hominis Ezech. 1. בֶּן־הַבָּקָר filium bovis Levit. 1. מֵאָה שָׁנָה an filio centum annorum? Gen. 17.

Pag. 73. *Quale in פִּינְחָס*) Quanquam Iod quiescit in hoc nomine, tamen scheva est mobile, ut recte idem

*In Mich-
lol fol. 48.
col. 2.
† Ex Gra.
eo Quis.
quod lati.
ne aspira-
dum ut sit
Phinees.*

idē R. David ✕ alibi observat. Nam certe veteres le-
gerunt illud scribentes † Phinees. Similiter in קִסְרָא
Iod mobile est quod antiqui expresserunt per a le-
gentes Sifara. Chiric autem cum Iod aliquando par-
vum esse probavimus aliis exemplis, quæ nunc non
repeto. Vide supra quæ scripsimus pag. 78. & alibi.

CAPUT 49.

*Quæ ratio causæve cur in scriptura nominis Tetragram-
mati sit scheva simplex sub Iod, in lectione autem
scheva & patach: item cur in יהוה sit dages post scheva
latum, cum nullus interponatur accentus. De libro
Michlol, cujus crebra mentio in hoc opusculo.*

Quæsit ex me filius meus Iohannes, cur, quum
יהוה habeat puncta nominis יהוה Adonai, sub
Iod sit nudum scheva, cum Aleph in Adonai lega-
tur per scheva & patach: & respondi, quod etiam
olim feci quum hoc à me quæreretur, quæsitum fu-
isse in ea scriptura compendium. Nam quia passim
obvium illud nomen, ideo maluerunt scribere יהוה
cum scheva simplici, quam יהוה cum scheva com-
posito. Hoc olim: nunc aliud est quod responderi
posset ad illam scripturam. Nam in antiqua lectio-
ne scheva, si sequatur consonans aliqua, quæ non sit
gutturalis aut Iod, sono conveniebat cum chateph
patach. Id ante notavimus. Quum ergo sequente
daleth

daleth idē sonus sit in scheva simplici & cū habet ad-
iunctum patach, quid necesse fuit addere patach sub
Iod? Alia ratio quum sub Aleph ponitur. Nam gut-
turatæ nunquam leguntur per scheva mobile. Ideo
in יהוה Adonai semper additum ad scheva patach. Si-
militer in יהוה additum semper segol. Nam si segol
abesset, deberet legi Alohim secundum priscam il-
lam consuetudinem, de qua in libello pag. 49. Idem
quæsit ex me quare dages esset in יהוה præceden-
te camets lato, quod ante dages non potest subsi-
stere sine accentu. Res. Dages illud tollere ambigui-
tatem, quæ esset si יהוה scriberetur absque dages.
Nam id sonat desolatos a singulari יה, unde scemi-
ninum יהוה Ies. 5. 6. vbi Vulgatus noster, & ponam
eam desertam. Par ambiguitas esset si scriberetur
יהוה cum patach & dages. Nam id significat batos,
a singulari יה, quod est genus mensuræ apud Ebræos.
יה batus, ut יה cadus. Priorem causam observavit in
Grammatica sua R. David Kimchi fol. 28. col. 1.
Fuit aliquando tempus cum putarem thema hujus
vocabuli esse יה ædificavit, & in יהוה poni dages
loco Nun, veluti cum dicimus יהוה filia mea ex יהוה
quod contractum ex יהוה. Sic יהוה contractum ex יהוה
ab יהוה, in quo significatio firmitudinis. Nam nihil
validius veritate. Nec obstat adventitia littera Thau,
quæ etiam in יהוה pro radicali habetur. Novum

hoc non est apud magistros. Superest ut dicamus aliquid de libro Michlol, quem paucim in hoc opusculo citamus. Ejus duæ partes. Prior agit de re grammatica: posterior vocum sensa explicat. Hæc pars peculiaciter vocatur ספר השרשים liber radicum sive thematum, & ita est in titulo ejus. Nos Lexicon Ebraicum diceremus, e quo Sanctes thesaurû suum magna ex parte concinnavit. Vfus etiam obtinuit hodie, ut quia posterior pars *liber radicum*, prior nomine totius Michlol appellaretur, quo sensu nos non semel usurpamus: quod & ante me fecerunt viri magni gravesque. Vtriusque partis autor est R. David Kimchi hispanus, vir sane doctus & accuratus: de quo usurpant adagium illud,

אין קמח אין הורה

Absque farina non est lex.

In quo allusio ad nomen קמח, qui a farina sic appellatus quasi farinaceum dicas. Vocatur a iudæis ראש המדקדקים id est caput sive princeps grammaticorum. Sed manum de tabula, semel definendum est.

CAPUT 50.

Varia lectiones Iudeorum Occidentalium & Orientalium.

Occidentales Iudæos appellant eos qui olim in terra Israel degebant. Orientales hodieque degunt in Babylonia, qui & filii Babel dicuntur, ut illi

illi filii terræ Israel. Inter hos varietas erat in scribendo & legendo. Nam

Occidentales

Orientales

7of.

7.	2.	S.	וארא	S.	ואראה
		L.	וארא	L.	וארא
8.	12.	S.L.	בית אל	S.	בית און
		L.	בית אל	L.	בית אל
	13.	S.L.	לעיר	S.	לעיר
		L.	לעיר	L.	לעיר

S. notat scribunt aut scribebant. L. legunt aut legebant.

Bis in hoc versu.

10.	26.	S. L.	וימיתם	S.	וימיתם
		L.	וימיתם	L.	וימיתם
13.	1.		זקנתה	plenum.	deficiens.
15.	51.		וגשן	S.	גשן
		L.	וגשן	L.	וגשן
18.	14.		אל קרית בעל		על קרית בעל
19.	8.	S.L.	חרם	S.	חרום
		L.	חרם	L.	חרם
22.	20.		ועל כל עדה		ואל כל עדה
22.	22.		אם כמרד אום		אם כמרד אום
24.	8.	S.	ואביאה	S.	ואביא
		L.	ואביא	L.	ואביאה

Iud.

1.	21.	S.L.	ישב	S.	ישב
		L.	ישב	L.	ישב

O 2

8.3.

		<i>Occidentales.</i>		<i>Orientalis.</i>	
8.	3.	S. L.	דְּבַרְוּ	S. L.	בְּדַבְּרוּ
9.	33.		עַל הָעִיר		אֶל הָעִיר
11.	31.	S. L.	וְהַעֲלִיתֶהוּ	S.	וְהַעֲלֹתִיהוּ
13.	17.	S.	דְּבַרְיָךְ	S. L.	דְּבַרְךָ
19.	35.	S. L.	לְהַשִּׁיבוּ לְהַשִּׁיבָה	S. L.	לְהַשִּׁיבוּ
20.	36.		אֶל הַגְּבָעָה		עַל הַגְּבָעָה
	42.		אֶל דֶּרֶךְ		עַל דֶּרֶךְ

1. Sam.

4.	15.	S. L.	קָמָה	S. L.	קָמָה
15.	6.	S. L.	עָמוּ	S.	עָמִי
18.	25.		כִּי בָמָּאָה		כִּי אִם בָּמָּאָה
22.	9.		עַל עֲבָדָי		אֶל עֲבָדָי

2. Sam.

6.	23.	S. L.	יָלַד	S. L.	וָלַד
13.	21.		שָׁמַע אֶת כָּל		שָׁמַע כָּל
	32.	S. L.	שׁוֹמָה	S. L.	שׁוֹמָה
	33.		אֶל לְבוֹ		עַל לְבוֹ
14.	7.		עַל שַׁפְּתֶיהָ		אֶל שַׁפְּתֶיהָ
15.	3.		דְּבַרְיָךְ	S.	דְּבַרְךָ

1. Reg.

3. 20. plenum: ישיבה deficiens: ישבה

7. 34.

		<i>Occidentales.</i>		<i>Orientalis.</i>	
7.	34.		כְּחַפּוֹת אֶל		כְּחַפּוֹת עַל
16.	12.		אֶל כָּל־בַּיִת		עַל כָּל בַּיִת
In editis scriptum lectum אַח בֵּית					
17.	4.		יִכְלַכְלַךְ שָׁם		יִכְלַכְלַךְ שָׁמָּה
19.	3.		אֶל נַפְשׁוֹ		עַל נַפְשׁוֹ
21.	7.		מְלוּכָה עַל		מְלוּכָה אֶל

2. Reg.

1.	10.		וַיַּעַן אֵלֵיהֶם וַיְדַבֵּר		וַיֹּאמֶר
In editis & respondit. וַיַּעַן וַיִּעֲנֶה					
8.	16.		מֶלֶךְ יְהוּדָה		מֶלֶךְ יוּדָה
In editis לְיוּדָה					
9.	15.		לְהַגִּיד	S. L.	לְגַיד
In editis scriptum & lectum לְהַגִּיד לְגַיד					

	37.		וְהִיחָה נְכַלָּה		וְהִיחָה
10.	31.		מֵעַל חַטָּאוֹת		מֵעַל חַטָּאָה
14.	13.		יְרוּשָׁה בְּשַׁעַר		בְּשַׁעַר
17.	4.		אֶל סוּא	S. L.	סוּא
	24.		בְּעֵנָה		בְּעֵנָה

Orientalē scripturam expressit is qui Biblia interlinearia excudit.

Suspitor mendū esse in ספרים pro ספרים, sed nihil immute.

Occidentales

Orientalis.

18.	29.	סיו	סיו
	37.	וויגויו לו זכרי	את זכרי
est etiam in interlinearibus. את זכרי			
19.	9.	אל תרחקה	על תרחקה
	20.	אל כנחרב	על כנחרב
21.	12.	כל שמעה	כל שמעיו
23.	12.	עלית	S. עלות L. עלית
<i>Ies.</i>			
6.	13.	עשיריה ple.	עשריה def.
14.	19.	אל אבני	על אבני
21.	14.	התינו	היתיו
23.	12.	S.L. פתים	S. כחיים L. כתים
27.	6.	ופרח	S. יפרח L. ונרח
37.	9.	על תרחקה	אל תרחקה
38.	14.	S.L. כסוס	S. כמים L. כסוס
44.	25.	ונברתיך def.	ple. ונברתיך
45.	18.	יוצר plen.	def. יצר
46.	8.	השיבו	S. והשיבו L. השיבו
49.	5.	יערי def.	ple. יוצרי
51.	7.	יודעיוצוק plen.	def. יודעי
53.	4.	ומכאבינו	ומכאבינו

56.3.

Occidentales.

Orientalis.

56.	3.	הגלה על	הגלה אל
	7.	קביאתם אל הר	חביאותם על הר
57.	10.	לא אמרת	לא אמרתי
59.	4.	ple. והולד	def. והלד
66.	2.	על זכרי	אל זכרי
<i>Ierem.</i>			
5.	17.	בזמנ plen.	במח def.
6.	6.	כרתי יצה	cum מ Mappis. יצה
	Ibid.	הפקד כלה	הפקד כלו
8.	7.	והר וסום S.	והר וסום
9.	24.	הסד משפט	הסד ומשפט
10.	18.	והציתי	plen. והציתי

Legitur & והצרותי cum Vau.

11.	11.	ולא אשמע	ואל אשמע
12.	12.	מקצה הארץ	מקצה ארץ
15.	14.	תוקד	תיקד
29.	7.	L. הגלית	S. הגולתי L. הגליתי
22.		ישומך יהוה	
	Ibid.	S. L. בצדקיה וכאחב	
	In editis est	כצדקיהו	
32.	11.	את התתום מצוה	את החתום ואת מצוה
	19.	בני אדם	בני האדם
34.		ושיומו	S. ישומו L. משומו

33.32

Occidentales. Orientales.

- 33. 3. ובצרות S. ובצרות
- 36. 23. בקרא S. כקרא
- 39. II. על ירמיהו L. על ירמיהו

Hic mihi codices mendosi videntur. Nam leg. in alterutro loco ירמיהו, vel certe ירמיהו. Judicent eruditi.

- 42. 6. אשר אנחנו S.L. אשר אנו
- 43. I. אל כל ישראל על כל העם

In editis אל כל העם

- 44. 19. וחסך ליה ולהסך לה
- 45. I. בשנה S. בשנת
- 46. 2. על נהר פרת אל נהר פרת
- 48. 17. איכה נשבר S. איכה נשבר
- 36. קיר תרש כחלילי קיר תרש כחלילי
- 41. נתפשה S. נתפשו
- 44. S. הנם L. הנם S.L. הנם
- 49. 19. L. ומי יעודני S. ומי יעודני
- 50. 6. S. טובכיה S.L. טובכיה

Interlinearia ponunt in scriptura טובכיה & in lectione טובכיה.

- II. כאכרי def. כאכרי
- 20. בימים ההם בימים ההם
- 29. אל בכל על בכל
- 45. ומחשבותי def. ומחשבותי plen.

Occidentales. Orientales.

- 51. 46. על משל אל משל
- 52. 2. ככל אשר עשה כל אשר עשה
- Ezec. היא מחלקה S. היא L. הוא
- 1. 13. אני אגדע S. אני אגדע L. אגדע
- 5. II. הצפרה def. הצפרה
- 7. 7. plen. פרציה def. פרציה
- 22. plen. פרציה def. in secunda syllaba.

Tradunt autem duo deficere.

- II. 6. ומלאה S. ומלאה
- 13. 17. על בנות עמך אל בנות עמך
- 14. 19. אל בנות הארץ על הארץ ההיא
- In editis אל הארץ ההיא
- 21. על ירושלם אל ירושלם
- 16. 13. שש ומשי S. שש ומשי
- 17. 7. כנפח כנפח
- 21. 14. וחד כף אל כף וחד כף אל כף

An leg. in Occid.

- 24. 4. עד שנותק עד עת S. עד עת
- 21. 19. וחרבה L. וחרב S. וחרב
- 25. 9. וקריחמה S.L. וקריחמה

Locus suspectus. puto rescribendum.

- S. קריחמה L. קריחמה S.L. קריחמה
- 27. 6. מאי כתוב S.L. מאי כתוב
- 31. קריחמה cum aleph.

In margine Venetæ editionis ejus, quæ in folio complicat, non extat scriptum cum &, et est ex illis vocibus, quæ habent & in fine dictionis.

31.	11.	אל גויים	def. S.	אל גויים
37.	24.	עבדי דוד		cum Iod. דוד
38.	4.	חיים L.	S.	חיים L.
41.	4.	אל פני ההיכל		על פני ההיכל
43.	20.	על ארבע קרנותיו		אל ארבע קרנותיו
	26.	יכפרו	S.	יכפרו L.

Hosea.

14.	5.	שב אפי ממני		שב אפי ממני
-----	----	-------------	--	-------------

Joel.

1.	12.	מן בני אדם	S.	מן בני L.
4.	12.	אתם שמה	S.	אתם L.

Amos.

3.	6.	לא עשה		לא עשה mappiche
----	----	--------	--	-----------------

Nahum.

2.	6.	בהליכתם	S.	בהלכותם
	12.	מרעה הוא		ומרעה היא
3.	8.	התיטבי	S.	התיטבי L.

Habacuc.

2.	16.	על-כבודך		אל כבודך
----	-----	----------	--	----------

3.19.

3.	19.	בנגונותי		בנגונותי
		Vide num legendum sit,		בנגונותי

Sophon.

3.	6.	הקחו מוסר	S.	הקחו L.
----	----	-----------	----	---------

Zachar.

13.	7.	עמיתו	S.	עמיתו L.
14.	4.	ועמדו רגליו		ועמדו רגליו
	13.	על יד רעהו		אל יד רעהו

1. Paralip.

6.	44.	בן קושי	S.	קושי L.
7.	28.	divisim עד עיה	S.	conjunctionim עד עיה
hoc est unica dictione: quod nunc in libris duabus.				

	36.	סוף	S.	סוף L.
10.	14.	את המלוכה	S.	את המלוכה
			L.	המלוכה
12.	3.	ויזאל L.	S.	ויזאל S.L.
16.	29.	השתחונו		והשתחונו
17.	6.	לרעות את עמי	S.	עמי L.
25.	27.	לאליאתה		לאליאתה

2. Paralip.

1.	5.	מזבח נחשת	S.	מזבח הנחשת
15.	2.	שמעוני		שמעוני plen.
24.	24.	במעצר אנשים		במעצר אנשים

P 2

Pfal.

Occidentales Orientales.

Psal.

17.	14.	לעלליהם	לעולליותם
22.	24.	וגורו סמנו	S. יגורו L. וגורו
43.	3.	יביאוני	S. יביאוני L. יביאוני

Sic libri quos secutus sum. Putarem autem in in alterutro loco scribendum esse absque Vau ביאני

45.	16.	בשמהח def.	בשמהח ple.
58.	10.	סורתים plen.	סורתים def.
109.	4.	ישמנוני	ישמוני
110.	1.	לרוד מזמר def.	לרוד מזמר plen.
139.	20.	אשר ימרוך	אשר יאמרוך

Iob.

2.	7.	S. ועד L. עד קוקדו	S. ועד L. ועד
5.	5.	ושאף צמי	ישב צמי
17.	10.	באו נא	S. ובאו
18.	13.	יאכל בדוי	S. ואכל בדוי
*		עתה היותם לו	S. לו L. לא
22.	24.	ושית על ספר	S. ושית
26.	12.	ובתבונתו	ובתבונתו
31.	7.	ובק מאום	S. מאום L. מאום

In codicibus nostris scriptum מאום & lectum מאום, id est macula.

Occidentales. Orientales.

3	2.	11.	החקרון מלין	מלים
3	4.	14.	ישים עליו לבו	ישוב אליו
37.	1	9.	S. הודיענו מהבאמר L. הודיענו	S. הודיענו L. הודיענו
41.	1.		בו יעירנו	בו יעירנו

Proverb.

5.	19.	יריד	S. ירוך L. ירוך
8.	19.	טוב פריי	S. פרוי
12.	18.	יש בוסה	S. יש בוסה
18.	19.	S. ומדונים	מדונים
	20.	תבואה שפתי	S. תבואה L. תבואה
21.	19.	S. מדונים	מדונים
	38.	החשעה	החשעה
28.	17.	עד בור	עד בר

Ruth.

1.	6.	ותקם היא	S. ותקם הוא
	9.	והשינה קולן	והשאנה
2.	7.	plen. ותעמוד	def. ותעמד
11.		כל אשר עשית	את כל אשר עשית
3.	9.	def. כנפך	plen. כנפך
	16.	כל אשר עשת	את כל אשר עשה
4.	18.	וקולות פרה	def. קולות

Occidentales.

Orientalis.

Cant.

1.	9.	לְסַמְתִּי	לְסוֹמְתִי
7.	2.	מַעֲשֵׂה יְדֵי אִמֵּן	מַעֲשֵׂי

Cobeleth.

3.	9.	יִתְרוֹן הַעֲשֵׂה	הַעוֹשֶׂה plen.
4.	1.	הַעֲשׂוּקִים	הַעֲשׂוּקִים def. bis plen.
5.	5.	מַעֲשֵׂה יָדַיךְ	מַעֲשֵׂי יָדְךָ S.
7.	3.	אֵל בֵּית מִשְׁתֶּה	הַמִּשְׁתֶּה S.
9.	9.	כִּי הוּא חֶלְקְךָ	כִּי הוּא S.
12.	5.	אֵל בֵּית עוֹלְמוֹ	עַל בֵּית עוֹלְמוֹ

Thren.

2.	14.	וּמְדוּחִים	וּמְדוּחִים plen.
3.	22.	רַחֲמֵי	רַחֲמֵי L. רַחֲמוֹ S.
	52.	כַּצֶּפֶר def.	כַּצֶּפֶר plen.
4.	14.	בְּלֹא יוֹכְלוּ plen.	בְּלֹא יוֹכְלוּ def.
4.	17.	עוֹדִינָה S.	עוֹדִינָה S.L.
5.	21.	הַשִּׁבְנוּ יְהוָה	הַשִּׁבְנוּ אֲדֹנָי

Ester, quem librum מגלה vocant, hoc est megellam, quod sonat volumen.

2.	14.	אֵל יָד שַׁעֲשֻׁנוּ	עַל יָד
	21.	אֲחַשְׁרוּשׁ	אֲחַשְׁרוּשׁ
3.	12.	אֲחַשְׁרוּשׁ def.	אֲחַשְׁרוּשׁ plen.
10.	1.	אֲחַשְׁרוּשׁ	אֲחַשְׁרוּשׁ plen.

Danielis

Occidentales.

Orientalis.

Danielis.

3.	21.	פַּטְשִׁיהוֹן	פַּטְשִׁיהוֹן
	28.	גְּשִׁמְחוֹן	גְּשִׁמְחוֹן S.
*	S.	וּפְשִׂרָא	וּפְשִׂרָא S.L.
6.	19.	בְּשַׁפְרָפְרָא	בְּשַׁפְרָ פְרָא
		unica dictione.	duabus.
9.	7.	כְּיוֹם הַזֶּה	כְּהַיּוֹם הַזֶּה
	8.	לְשִׁרְיָנוּ	וּלְשִׁרְיָנוּ
	17.	עַל מַקְדָּשְׁךָ	אֵל מַקְדָּשְׁךָ
11.	6.	כּוֹחַ הַזְרוּעַ	כַּח הַזְרוּעַ

1. Ezra.

10.	3.	בַּעֲצָה	בַּעֲצָה L. בַּעֲצָה S.
-----	----	----------	-------------------------

2. Ezra

4.	5.	אֵל חֶכֶם עַל עֵינַיִם	אֵל חֶכֶם אֵל עֵינַיִם
6.	2.	בְּכַפִּירִים	בְּכַפִּירִים S. בְּכַפִּירִים L.

In editis, quibus usus sum prius Iod deficit בְּכַפִּירִים.

7.	3.	וְהַעֲמִיד מִסְמְרוֹת	וְהַעֲמִיד S.
8.	6.	וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ	וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ L. וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ S.
12.	35.	בְּדַמְיָכָה	מִיכָה L. מִיכָה S.
13.	10.	נִתְּנָה	נִתְּנָה L. לֹא נִתְּנָה S.

Errata

Errata sic emendabis.

Pagina. 4. lin. 14. medicina. pag. 30. lin. 17. תרין
 absque dages in Phe. pag. 41. l. 15. תרין cum tseri sub
 Resch. pag. 48. lin. 2. תרין cum scheva & camets sub
 He. pag. 49. lin. 11. תרין cum scheva sub Schin.
 pag. 74. lin. ultima, DEUS Dominus. pag. 94 & 95.
 pro 86. & 87. Rursum pag. 100. lin. 12. תרין & pag.
 101. lin. 21. Hoc pro Hoc.

F I N I S.

D E
PARTICVLIS
 CHALDAICIS,
 SYRIACIS,
 THALMVDICIS
 ET
 RABBINICIS
Liber singularis.

*Significationes litterarum quibus usi
fuimus in hoc opusculo.*

Ch.	Chaldaicum.
Eb.	Ebraice.
Iero.	Ierosolymitanum.
Ion.	Ionathan.
M.	Massoreticum.
On.	Oncelos.
R.	Rabbinicum.
Sy.	Syriacum.
Th.	Thalmudicum.

Clariss. & reverendo viro,
D. GVLIELMO THORNO,
Doctori Theologo & Decano Cicestrensi, Re-
gio quondam lingue sanctæ professori, &c.

Ego Christianus amicus olim tuus, reverende Domine, inter eos fuit qui me hic in Frisia privatim & publice docentem audiverunt. Sub discessum suum ultimum ex his locis petiit a me ut de particularis Chaldaicis, Thalmudicis & Rabbinicis aliquid conscriberem. Feci, ut vides, eique licentiam feci sub nomine suo, si vellet, edendi. Statuerat ille addere particulas Arabicas, quam linguam in Gallia didicerat: sed morte præventus neutrum præstare potuit. Obiit in itinere, nescio ubi, cum domum rediret ex longinqua multorum annorum peregrinatione. Utinam Deus illi vitam longiorem concessisset: fuisset absque dubio patria sua non vulgare ornamentum. Nam eos fecerat progressus in linguis Orientalibus, ut illas cum fructu, imo cum laude, docere potuerit. Tales autem hodie necessarii potissimum in Academiis, ubi sciorum plena sunt omnia. Et senes & juvenes profitentur quod non intelligunt. Satis est si legere sciant. O utinam omnes non nescirent. Quanta est copia talium, tanta est inopia eorum qui solidam eruditionem adepti, alios recte ac methodice instituire queunt. Nam nemo docere potest quod nescit. Quam obrem optanda erat huic viro juveni vita longior, si Deus ita voluisset. Nunc aliter ei visum, in cuius manu vita & mors, cui nemo potest resistere. Plura vellem, sed impedit dolor, quem ex ejus imminuturo obitu concepi. Eum lenit ac mitigat recordatio eorum quæ R. tua filio meo Johanni an-

nis superioribus in Anglia praestitit. Quo nomine me de vino
 cum sibi habet & habebit, quoad vivam, ut qui maxime.
 Deus reddet premium tantis meritis dignum. Interim ac-
 cipe, quaso, abs eo hoc munus levius, quod gratum erit (ita
 spero quidem) vel propter alterum me, quem amas: vel pro-
 pter Lagonem, quem aliquando familiarem habuisti. Ta-
 ceo quod usui erit, si velis, studiis tuis Ebraicis, in quibus
 eosque processisti, ut etiam Ebraea legere possis absque pun-
 ctis. Quod inter paucos hodie tibi datum divinitus, R. tu-
 am apud me commendabilem, apud alios admirabilem red-
 dit. Bene vale, Ex museo nostrumense Augusto, anno
 Christi MDCVIII.

Tuae R. addictissimus

IOH. DRUSIUS.

De particulis Chaldaicis, Syriacis, Thalmudicis & Rabbincis

Liber singularis.

De particulis incipientibus ab א

אֵבֶּ propter, אֵצֶל, juxta, prope: idem videlicet
 quod אָב, ut אֵבֶּ redundare videatur, ac nescio an scri-
 bi possit אֵבֶּ cum chateph patach sub Aleph, ut אֵבֶּ
 scribimus pro אָב sanguis & אֵבֶּ pro אָבֶּ manus. אֵבֶּ
 propter, id est אֵבֶּ vel אֵבֶּ. R. Salo. Hof. VII.

אֵבֶּ post, id est אֵבֶּ. Munsterus in lexico Chal-
 daico

אֵבֶּ propterea quod,

אֵבֶּ tunc ex Ebraeo אֵבֶּ vel אֵבֶּ, Zain in Daleth
 versa. אֵבֶּ idem, in quo אֵבֶּ redundare videtur. Chal-
 daicum.

אֵבֶּ in tunc, ut, inante: quod in Latio repertum.

אֵבֶּ interim. Thalmudicum.

אֵבֶּ adhuc, אֵבֶּ, amplius. Th. אֵבֶּ & אֵבֶּ &
 אֵבֶּ contra. Thalmudicum.

אֵבֶּ unus. Ebraicum. Sed apud magistros pe-
 culiarem usum habet cum dicunt אֵבֶּ אֵבֶּ
 sive pauper sive dives, non refert. ei respondet apud

Latinos sive geminatum: item tam quam, tum cum.

אֲחֵרֵי זָנָה postea. Dan. 2. 29.

אֲמַי cur, quid ita, quamobrem. Th.

אֲמַי cum chirec, non; ut אֲמַי אֲמַי אֲמַי cum
tfere, ubi, id est אֲמַי. Videndus Thesbi. אֲמַי
unde: אֲמַי אֲמַי unde tu es?

אֲמַי, & repetitum sive, id est אֲמַי. Exod. 19. 13. in
Ierololymitano. אֲמַי אֲמַי אֲמַי sive bestia, sive vir,
Ebraice אֲמַי.

אֲמַי quisnam.

אֲמַי vel אֲמַי ubi. Ebraice אֲמַי

אֲמַי & אֲמַי quando, אֲמַי.

אֲמַי עַד quousque, Rabbinicum.

אֲמַי & אֲמַי idem. Compositum videtur ex אֲמַי

Aut Iod est paragogicum, ut in אֲמַי est.

אֲמַי quomodo & אֲמַי ex אֲמַי sive אֲמַי R.

אֲמַי, quod scribunt אֲמַי, & iteratum sive, in Iona-
tha Exod. 19. 13. ex Ebraico אֲמַי quod Oncelosibi
usurpat. Quamvis dialectus Chaldaica אֲמַי in j mu-
tare consuevit.

אֲמַי & אֲמַי est vel sunt. אֲמַי idem. Dan. 2. 10.

Originem habet ex Ebraeo אֲמַי Iod in Aleph versa, &
& אֲמַי in Thau, ut mos est Chaldaeis. אֲמַי non est,
Ezra. 4. 16. אֲמַי idem. Id contrastum ex eo. אֲמַי non &
אֲמַי est, & est frequens apud criticos Ebraeorum,

quos

quos Massoritas vocant. אֲמַי אֲמַי sicut est. אֲמַי est
ipse & אֲמַי, quod in textu Ebraico Esther אֲמַי
Pro אֲמַי Thalmudici dicunt,

אֲמַי est, & אֲמַי non est. Plenum esset אֲמַי.

Redditur etiam sunt, & אֲמַי non sunt. אֲמַי
sunt qui insectantur, Proverb. xix, 7.

אֲמַי Particula cum אֲמַי ante se reciprocationem si-
gnificat: אֲמַי ex sese, אֲמַי ex seipsis; quod scribunt
אֲמַי. forte legebant אֲמַי. Nam Iod etiam cha-
teph segol indicat. Autor Elias tantum in tertiis
personis inveniri. Sic אֲמַי ex seipsa, quod explicat
אֲמַי: non enim dicimus, inquit, אֲמַי ex me, אֲמַי
ex vobis, אֲמַי ex nobis. expende.

אֲמַי nisi, sed, tantum, duntaxat. Ies. 64. 4. in
commētariis Salomonis Iarchi, & Davidis Kimchi,
כל הנביאים לא נחבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא
omnes prophetæ non prophetarunt de Messia tan-
tum, sed de seculo venturo. Verba sunt Samue-
lis cuiusdam ex monumētis τῶν μακροτίτων magistro-
rum. Hanc particulam opinatur Mercerus esse ex
αὐτὰ Græcorum. Elias quoq; ait dictionem Græ-
cam esse, quam explicat per אֲמַי & אֲמַי & אֲמַי. Potest
ita esse, tamen inclino ut credam dictionem com-
positam esse ex אֲמַי, vel certe אֲמַי, & אֲמַי: cui firmando
segol quod sub Aleph.

אֲמַי אֲמַי si non, אֲמַי & אֲמַי. Simile in antiquitate

Hellel

אמפרנא numero, celeriter. Ezræ. v. 8. vi. 8. Vide Quæstiones meas. Mercerus exponit *diligenter*: alius, *festinanter, ilico*. Si bene memini, Franciscus Raphelingius pater ita olim exposuit: sed ubi nescio.

אף & אף, quod scribunt אף. Illo usus est Once- los: hoc Ionathan Gen. vi. 4. אף repetitum valet tam quam Gen. XLIII. 7.

אף אף itidem, similiter. R.

אפילו, vel potius אפילו, etiam si, ex אף & אלו. Elias, Caninius, Mercerus.

אפילו etiam & אפילו חזי in Ionatha, pro quo in Oncelo אף, & in Ebraeo אף etiam. Sunt qui ex אף & אלו componunt.

אף אף quanto magis. Ebra. אף בי אלהן

אף אף על אף idem. I h & R.

אף על אף, vel unica voce אפּעלּאפּי quamvis, licet, sequente א, ut cum dicunt אף על פּי שלא עבדו עז, ut cum dicunt אף על פּי שלא עבדו עז, quamvis non coluerint idola. Fere compendio utuntur scribentes per sigla ושבו ישראל ושבו quamvis omnes Israelitæ revertentur.

אף על אף quamvis ita, id est tamen, ἀντίστροφον superioris.

אפוקי רוב נוסחאות cum Lamed. אפוקי in plerisque codicibus.

אף אפּשׁר, possibile est, fieri potest. אף אפּשׁר

אף אפּשׁר, non est possibile. R.

אף אפּשׁר ליה אפּשׁר אף אפּשׁר. Chald. Invenitur & cum affixis.

אף ecce. Ebraice אף אף five אף אף. Supra est אף eodem sensu. Sic אף אף & אף אף maledictio, diræ. Nam אף & אף alternant. Sic græcè κλίβανος & κλίβανος, id est, clibanus.

אף quia, quod. Ch.

אף אף idem. Ierosolymitane: & אף אף.

אף אף verum Ruth. i. ii.

אף אף Heri, ex Ebraeo אף אף. Ergo Cholem ex more in Camets mutavit, & Iod addita per paragonem.

De Particulis incipientibus a littera ב

אף אף usurpant Chaldæi pro אף אף, ut Cantic. i. אף אף ea ipsa hora.

אף אף propter. recipit affixa, אף אף propter me, אף אף propter eos, Gen. 18. 26. in Ionatha. אף אף in eodem, ubi in fonte אף אף. Vide, si placet. אף אף propterea, Gen. 42. אף אף Thren. i. i.

אף אף idem, in Caninio: sed forte legendum אף אף, quæ est particula Ebraica, nota in vulgus.

אף אף, unde אף אף propterea quod Exod. xiv. 18. in Ionatha: אף אף אף אף, ut credant Exod. iv. 5. in eodem.

בְּרִיל idem quod בְּשָׁל propter.

בְּרִיל propter me. Ebraice בְּשָׁלִי mea causa. Nam est שׁ Ebraeorum, בְּרִילָהוֹן propter eos, Gen. xviii. 26. in Oncelo.

בְּרִילָהוֹן, ut Gen. xviii. 19. & Exod. iv. 5. in eodem. בְּרִילָהוֹן propter te Genes. xii. nec invenitur absque ב.

בְּרִילָהוֹן quod scribunt בגלל cito, celeriter. forte an a גלל volvo. Nam ordines hi de facili permutantur inter se.

בְּרִילָהוֹן dum, donec. Th.

בְּרִילָהוֹן propter, ut in proverbio illo vulgari בְּרִילָהוֹן propter foliū vapulat caulis: quod alibi legitur בדיל הוצא eodem sensu. Est autem adagium Thalmudicum.

בְּרִילָהוֹן mecum, apud me, id est אֶצְלִי aut עִמִּי, ait Elias in Lexico Chaldaico, quod Methurgeman vocat. R.

בְּרִילָהוֹן simul. Thalmudicum.

בְּרִילָהוֹן certe, sane. In libro fidei qui Ebraice סֵפֶר אֱמוּנָה, cap. v. aperte, manifesto. Ibid. cap. vii. ei opponitur בְּרִילָהוֹן nutu. Exponunt autem בבירור, clare, aperte. Videtur Græcum esse ιδία, privatim, specialiter, præcipuè: quamvis significatio non usque adeo conveniat. Aspiratio autem addita, ut in הַיְוֵאֵלִים הַיְוֵאֵלִים India & alijs nonnullis. Posset dici

dici לְהוֹרִי לְהוֹרִי אֵלֶיךָ, cum ל. Quod Elias se alibi legisse scribit, sed nescit ubi. Sic reperies לְהוֹרִי circa, juxta. De quo in הוֹרִי.

בְּרִילָהוֹן repetitum valet sive vel partim, ut Zach. xi. 5. In Camianis טוב בין טוב בין partim bonis, partim malis.

בְּרִילָהוֹן idem quod בְּרִילָהוֹן inter. Gen. xlix. 14. in Ierosolymitana editione. בְּרִילָהוֹן תְּחִיבֵיךָ inter duos terminos.

בְּרִילָהוֹן interim. Rab,

בְּרִילָהוֹן sic, ita. R.

בְּרִילָהוֹן tunc Exod. xv. 1. In Ionatha & Ierosolymitano. Sed in Oncelo בְּרִילָהוֹן cum Iod. Hæc particula obvia hoc sensu Gen. xlix. 4. & in textu Ebraico Cohel viii 10 item Esth. iv. 16. In Ecclesiaste Thargum habet בְּרִילָהוֹן vere. Mercerus annotat accipi etiam pro לְהוֹרִי ideo, propterea. Rabbinicum.

בְּרִילָהוֹן sine, absque, אֶתְּ. R.

בְּרִילָהוֹן juxta, prope: idē videlicet quod אֶצְלִי. Verbum e verbo *in latere*. Nam לָטַר latus. Dicunt etiam בְּרִילָהוֹן eodem significato, unde בְּרִילָהוֹן in latere tuo, id est, juxta te vel coram te. In Lexico Munsteri בְּרִילָהוֹן juxta eum.

בְּרִילָהוֹן sequente בְּרִילָהוֹן præter, extra. In Massora בְּרִילָהוֹן præter unum. Cum affixis בְּרִילָהוֹן præter me: בְּרִילָהוֹן

ablit a nobis. מן ספלא exceptis parvulis.
 מן כפנא קדמא præter famem primam sive prio-
 rem. Ebra. לכו מן סלכו, vel certe לכו מן סלכו.

מן ספלא foris vel toras. חיה פרא fera agrestis,
 quæ videlicet foris in agro vitam degit. פרא פרא fo-
 ras exiens mulier, id est meretrix, juxta illud Salo-
 monis, in domo non habitant pedes ejus, לברא foras.
 מן ספלא מן סלברא.

מן ספלא verum, verumtamen. Dan. 2. 28. utique
 Hof. 2. 23. מן ספלא, sed, id est מן Gen. 18. 15. tantum-
 modo, duntaxat, Gen. vii. 23. in Oncelo. Sumitur
 & pro מן etiam Job. xxxii.

מן ספלא propter: idem cum מן ספלא, nec sine מן inve-
 nitur. מן ספלא propterea quod. מן ספלא Rab-
 binicum.

מן ספלא interea, interim. R. Salomo Exod.
 xxxii. 2.

מן ספלא post. מן ספלא postea Gen. vi. 4. quod Rabbi-
 ni מן ספלא dicunt. מן ספלא idem Exod. v. i. in Ionatha:
 מן ספלא xxxiv. 32. in eodem, pro quo in Oncelo
 & מן ספלא. Vide, si dubitas. מן ספלא Dan. vii. 6. מן ספלא
 Gen. vii. 11. in Ionatha. מן ספלא postquam.

מן ספלא post te. Dan. ii. 39. מן ספלא post eum &c.

מן ספלא quæso, obsecro, Gen. xliiii. 19.

מן ספלא quæso te. xlii. 18.

מן ספלא idem & מן ספלא obsecro vel quæso te.

Vurpan

Vsurpant etiam pluraliter pro quæsumus. Sic
 מן ספלא.

De Particulis incipientibus a littera מ

מ cum, id est עם. Sic usurpat Thargum quod
 ab urbe nomen habet. Ierosolymitanum enim
 dicitur. מן ספלא cum illo: מן ספלא tecum. מן ספלא proprie latus.
 Rabbini utuntur pro מן ספלא juxta, prope. מן ספלא apud me:
 מן ספלא apud nos: & more pluralium, מן ספלא apud il-
 lum, quod מן ספלא. Reperio & מן ספלא ad illum. Id
 ex Ierosolymitano citat R. Salomo Hof. vii. 7. Si-
 gnificat etiam a, ab, ex, de. מן ספלא, abs illo.

מן ספלא idem, מן ספלא מן ספלא de morte vel obitu Mo-
 sis. מן ספלא ab artifice Hof. viii. 6. Huc pertinet
 proprie מן ספלא, de quo supra. מן ספלא super, supra, על.

מן ספלא super arbore, vel supra arboré. Th. Rab.

מן ספלא proprie medium, quod in regimine facit מן ספלא, vau
 quiescente, ut מן ספלא in medio urbis. Transit in
 particulam indeclinabilem, quoties ל proponitur
 aut מן ספלא, aut ל & מן ספלא, ל מן ספלא intrinsecus exod. xxviii. 26.
 in Oncelo. Nam in Ionatha est מן ספלא cum tseri: מן ספלא in-
 tra, מן ספלא vel מן ספלא absque dages, intrinsecus. In Mun-
 stero invenies מן ספלא inserta littera Iod, ut supra in
 Oncelo. Cum affixis מן ספלא in medio ejus, intra eum
 מן ספלא.

מן ספלא interior. Nomen adjectivum. R.

גון, unde פגון sicut, quemadmodum; idem videlicet quod פטו Rab. Sine Chaph non invenitur, quod sciam.

גמר, sed non sine lamed, לגמרי in totum, in universum. Th. & R. Alii scribunt לגמרי cum tsere. פגרה cum Beth פגרה ipsius met. Levit. vii. 19. in Ionatha.

De Particulis incipientibus a littera ג

גו & גי valent אפר, idem videlicet quod פ cum fe-gol. Significat etiam למען Dan. 2. 16. לדי cuius, cui: מן a quo: דלי meum Gen. xlvii. 6. pro דלי nisi mendum est. ג geminatum

גמתי meum: בארעה ולא דלא in terra non mea, גע, xlvii. 9. in Ionatha.

גמתי quosque: דהב גי auri sive ex auro. גמתי ex argento, Dan. 2. 32.

גמתי qui creavit. Cum duplici Iod גמתי, quod legunt גמתי, idoneus, sufficiens.

גמתי tamen. Thalmudicum.

גמתי ne, nequando, גמתי. Gen. xxx. 31. in On-celo & Ionatha: ubi codex Ebraeus habet גמתי, quod reddunt, ne forte malim, ne quando. Thalmudici dicunt גמתי. Vide sis Eliam in Thesbite de hac par-ticula. Deuter. vii. בן האמר. R. Salomo explicat גמתי, לטון דלמא, forte dices, id est, גמתי. Ergo גמתי

&

& גמתי synonyma sunt,

De Particulis incipientibus a littera ה

Hæc littera in digestis Thalmudicis præfigitur adverbiis

ההם ibi, illic: הנה hic, quod alii scribunt הנהם & הנה. Vide sequentia.

ההם ecce. Legitur in textu Ebraico Gen. xlvii. 23. Vulgo scribunt הנה cum camets, unde הנהם ecce ego, Gen. xlvii. 2. in Ionatha. Nam in Oncelo est הנהם & הנהם & הנהם & הנהם. Sequenti Chaph valet sicut הנהם & הנהם perinde ut ferru, הנהם & הנהם Dan. 2. 43. juxta benedictionem ejus, Gen. xlix. 29. in Ionatha: ubi Iod pro Aleph. Hinc הנהם de quo mox.

הנהם sicut, tanquam. Th.

הנהם pro הנהם hoc tempore, id est nunc, ut הנהם hac nocte, הנהם hodie. Thalmudicum.

הנהם ubi, quod Gen. xix. 5. in Ionatha scriptum הנהם per patach. Syriace in Hagiographis est הנהם.

הנהם idem quod הנהם. Nam הנהם addita, ut in הנהם & aliis. Ioseph Albo Soriensis Hispanus in libro ar-ticulorum fidei, ferm. 3. cap. 24. הנהם כוכבים הנהם נראין. *Stella quæ non videntur.*

הנהם sum. Gen. xlvii. 3. הנהם הנהם ego sum Deus, in Ionatha: & mox,

S

אנא הוא דבמסרי אחות עשך

Ego sum qui cum sermone meo descendam tecum. Quid si ego ipse? ut הוא sit omnium personarum, quemadmodum הוא ipse. Tunc verbum substantivum subaudiendum erit.

הואיל sequente vau. הוא ובר הוא postquam vel quandoquidem ita est. הואיל וברא וסל. quandoquidem urbs Sodomæ. Vide Thesbité Eliæ Levitæ.

הוי, unde ביהי dum, donec: item simul, pariter, propter. להוי circum, juxta. בהוי circa me, mecum. Dicunt Doctores פניו ולהוי פניו. videntur dicere, post faciem id est פניו, אחורי פניו. Vide Abenmelechû in Michlal Iophi, Exod. xxxiv.

הי hic, iste. גנא כהי ad hunc modum, quod abbreviantes scribunt כהי.

הי pro היך legitur Exod. xxviii. 15. in Ionatha, היך secundum opus: היך quomodo. Syre איה. Valet & sicut פרוזא היך, quod in Daniele כפרזלה sicut ferrum. R. היאך. quod scribunt היאך. Quidam legunt היאך quomodo: איה: איה: tanquam leo Gen. xlix. 9. in Ierosolymitano. Ceterum in Oncelo est פרוזא & in Ionatha פרוזא & in Oncelo est modo היי ibi significat ecce, ו: de quo dubito.

היך ubi. Syr.

היך pro היך quasi, quomodo istud. ופקדו. Gen. l. 12. Ceterum sic quemadmodum præceperat, Gen. l. 12. Ceterum

הי Syri passim pro היי usurpant, ut היי vel היי pro היי vel היי quis &c. Invenies & היי pro tunc, quod scribendum, autore Mercero, היי, vel certe היי pro היי. Ebra. איה

היי Ierosolymitane, sic, היי itane? Hic he est nota interrogandi.

היי sic. Sy. היי idem.

היי ubi. R. sequente היי sicut, ex היי quod valet היי & היי hic.

היי Sy. sic. Reperies & היי cum he in fine.

היי sequente היי, quod scribunt היי, ut cum dicunt היי, hoc est quod homines dicitât. Frequens est apud Magistros. Dicunt etiam היי hoc illud est, & היי. Dicitio cõposita ex היי fuit, est, & affixo היי, quod Ebraismus usurpat in היי est ipse.

היי propterea. ex היי & היי Th.

היי iste, ista. היי hoc illud est, & pluraliter היי היי ista sunt. R. & Th.

היי sic. Gen. xxvii. 37. Lxx. *incalvas*. Hieron. *juste*. On. recte. Iona. בקשה vere, *ἀγαθός*. Sic etiam Santes. ולהיי tametsi. איה interim: quorum & supra meminimus. איה licet ita sit.

היי idem, & sequente Daleth, היי sic probavi eos. Invenitur & היי pro היי quomodo, & pro היי ubi, איה;

הכא hic, huc, וְהִלֵּךְ. Gen. xxii. 5. & xxi. 23. Ebraice הַכָּה & הַכָּה. Sunt qui scribant הַכָּה: sed rectius est raphe, ut in pronomiisibus.

הכא sic, id est הַכָּה Ierosolymitane.

הכא sic. Sy.

הלא idem cum הַלְאָה ultra, ulterius, illuc. Gen. xix. 9. קָרַב לְהֵלֵךְ accede in diversam partem, secede illuc.

הכא pro הַכָּה huc, וְהִלֵּךְ.

הלוּ utinam, sequente וְ. Psal. lxxxvi. הַלְוֵי utinam populus meus audiret me. Scribunt vero הַלְוֵי cum apices absunt. Invenies etiam, הַלְוֵי quod scribunt הַלְוֵי, de quo suo loco. Rabbinus utuntur sequente vau הַלְוֵי.

הלוּ isti, ista. R. Idem quod הַלְוֵי & הַלְוֵי, de quo supra.

הלוּ ultra, id est הַלְוֵי. R. Ebraice הַלְוֵי. Utitur & pro illic, sed non sine Lamed. הַלְוֵי ulterius, quod alii scribunt הַלְוֵי.

הלוּ ipsi, ipsos, pro הַלְוֵי omnium personarum, ut הַלְוֵי nos ipsi, Ezræ v. 11. הַלְוֵי ab illo, id est, הַלְוֵי. R. הַלְוֵי abs illa. Ebra. הַלְוֵי.

הלוּ si, repetitum valet sive. Interdum vim habet interrogandi, ejusdem valoris cum הַלְוֵי, quod vocant הַלְוֵי, He interrogandi. Dan. 3. 15. הַלְוֵי אִתְּכֶם est: si ne vos? Ebr. הַלְוֵי num estis vos? הַלְוֵי nisi.

הלוּ etiam vel est. In opposito habet הַלְוֵי, ut cum dicunt, *Iustorum הַלְוֵי, est הַלְוֵי, & הַלְוֵי eorum, est הַלְוֵי.* Quadrat cum illo, *Sit sermo vester הַלְוֵי & הַלְוֵי.* R. Salomo Exod. xx. 1. *respondent ad est, est; et ad non, non.*

הלוּ verti, est. Sic Aufonius ad Paulinum, *quum multa loquaces Ambiguus sererent verbis, contra omnia solum Est respondebat vel non.*

In Iuchasin, *visne ut excipiamus hunc Philosophum socium nostrum? dixitei הַלְוֵי etiam.* 2. Corinth. i. 17. *Vt sit apud me הַלְוֵי, & הַלְוֵי; & הַלְוֵי, & etiam, etiam: & non, non.* Ebraice, הַלְוֵי וְהַלְוֵי

Saltemus
adverb.
accipiamus
faciem huius
philosophi.

הַלְוֵי sæpe, frequenter. R.

הַלְוֵי ecce, certe. Factum putatur ex Chaldaico הַלְוֵי tenui versa in aspiratam. Quod insolens non est.

הַלְוֵי, nunc Act. xxiv. 13. *ἀπὸ Matth. vi. הַלְוֵי ad horam hanc, Rom. 2. Sy.*

הַלְוֵי nunc, contractum videtur הַלְוֵי, fuga litteræ vastioris, quam litteram e הַלְוֵי & aliis multis consuetudo elegans Chaldaici sermonis evellit. הַלְוֵי hac hora, Gal. ores. הַלְוֵי deinceps. Ebraice הַלְוֵי a nunc.

הַלְוֵי hic, illic, vel, huc, illuc. הַלְוֵי in Chaldaismo est הַלְוֵי ibi, quod & הַלְוֵי dicunt: rarius cum הַלְוֵי, sive, ut alii scribunt, הַלְוֵי.

De Particulis incipientibus a littera vau.

וֵו Ve five veh, quod scribunt וּו cum gemino vau. וֵו לְנָא vā nobis. Quidam sumptum existimant è Latio: ego potius Latinum à Chaldaico sumptam putarim. Fere post se Lamed habet וּו לְנָא vā malo: וּו לְרָשָׁע improbo.

וּוּם, & sine punctis, וּוּם עֲשֵׂה, statim, quod & וּוּתִיאָם scribunt. dictio mere Græca.

וּוִי certum: unde וּוִי בְּוִי certe, procul dubio, quod scribunt וּוִי בְּוִי quasi dicas in confesso. Vnde nomen וּוִי vocant וּוִי quod ejus puncta certa ac stata sint.

וּוֹ Vah lætitiæ interjectio, ut וּוֹ doloris. In Lexico Chaldaico Munsteri וּוֹ & וּוֹ euge, vā.

De Particulis incipientibus a littera פ.

פּוּ paululum, modicum. פּוּ videtur esse adjectio syllabica. Extat Exod. xvii. 4. in Oncelo, פּוּ עוּד אֲדָמָה adhuc paullulum, ubi Jonathan edidit פּוּ. In Ebræo est פּוּ עוּד adhuc modicum.

De Particulis incipientibus a littera ח.

חֵוֹ vide, sumitur pro חֵוֹה ecce, en, ut חֵוֹה apud Ebræos aliquando adverbium est demonstrandi. Sic חֵוֹ pro חֵוֹ usurpatur.

חֵוֹר circumcirca, circumquaque. Sy.

רָחָה pro, vice, loco. R.

רָחָה חֵוֹה pro specie seu pulchritudine adustio. adagium.

חֵוֹ cum mem ante se חֵוֹה valet propter, id est, חֵוֹ, aut חֵוֹה, ut cum dicunt חֵוֹה propter luctum. Quidam punctant חֵוֹ, nec eo utuntur absque ח.

חֵוֹ absit. חֵוֹ absit a nobis. חֵוֹ לעבדך absit a seruo tuo. חֵוֹ וְשָׁלוֹם parce & pax, cum aliquid amoluntur & avertunt, Deus meliora, absit quam longissime, πᾶσι. Hesy chius πᾶσι ἐπὶ τῶ τὸ τέλει ἔχεν. Apud Plautum pax interjectio est complimentis & quasi cum verecundia sibi aut alteri silentium imponentis. Interpretes Chaldæi On. & Ion. utuntur חֵוֹ, cum Ebræum חֵוֹה interpretantur. Vide sis Eliam.

חֵוֹ, quod scribunt חֵוֹה, & cum Beth חֵוֹה in silentio, tacite. Mercerus autor non usurpari sine חֵוֹ sed absque חֵוֹ legitur in Lexico Chaldaico Munsteri ex 3. Reg. 19.

De Particulis incipientibus a littera מ.

מֵוֹ magis, plus: quod vulgo מֵוֹ scribunt. Ebraice מֵוֹ μαλλον. חֵוֹ & חֵוֹה & חֵוֹה clam. Sy.

De Particulis incipientibus a littera ל.

לָוֹ recte, pulcre, decēter, merito, cōveniēter, iuste. Gen.

יד manus. ejus usus late patet.

יד על per manus, id est opera, ministerio, beneficio, occasione, non hominis tantum, sed cujusvis rei. Sic dicunt ליד חטא in manus peccati: ליד נסיון in manus tentationis, pro eo quod nos diceremus, in peccatum, in tentationem. על יד ea ratione ut Gal. parle moyen que. notat סבת הדבר causam rei. על יד עמוד העמוד ductu columnæ nubis, על יד מכתב co quod vel quia scripsit. על יד מעשה causa sive occasione operis aut facti. מיד e manu, id est statim, quod manu nihil sit velocius. Latini dicerent, *e vestigio*,

אנא & יום ex hodie, יומא

ידם idem. יום interdium.

יתר plus, magis, amplius. Sy.

De abbreviaturis incipientibus a littera ב.

עד כאן hic, illic: ex Ebra. כא: item huc illuc. עד כאן usque illuc Gen. xxii. 5. in On & Ion. כא ex hoc loco, hinc. Ebra. כא Gen. L. 25. כא illuc, huc. כא & קאere suo loco.

עד כאן vel כאן huc. Adverbium loci, ut כא: unde כאן hucusque, hactenus. כאן כאן hic: כאן huc: כאן כאן huc & illuc. Sic dicunt כאן כאן huc & illuc.

כא sine Aleph obyium in Thal. feros.

כאן passim apud Magistros pro כאן ecce usurpatur, & sic exponit Abenezra Cohel. 2. 17.

כאן quanto magis, videlicet. Videndus Elias in Thesbite. Autor More Moses Cordubensis, qui vulgo Aegyptius, part. 2. c. 6.

עשוהו כביכול הוא ובית דינו

videlicet ipse & domus judicii ejus.

כאן sicut, quemadmodum, R,

עא & כא sic. ex כא

כא vel כא cum, quum.

כא idem & כא cum: item nunc, hoc est כא

Sic enarrat Moses de Kotsi autor libri qui per sigla vocatur כא, id est liber præceptorum major.

nunc poenituit te. כא ab hoc tempore

Gen. viii. 22. כא postea. Caninius scribit כא

Valet etiam sic, idem videlicet quod כא.

כא sic, כא vel כא Exod. v. 15.

כא sicut, perinde ac, cum, quando. Dan. 2. 43:

& 3. 7. proprie præcedente כא in Daniele כא

כא ex quo.

כא juxta vel eo, a כא five יד Rabbिनico. כא

eo ut non dicat.

כא sicut, id est כא: recipit affixa.

כא sicut ego, כא sicut ille, כא sicut nos, כא

sicut vos.

כא non est sicut ego.

קָפְצִיר fere. R.

כְּאַחַד & יַחַד simul, pariter, una. Ebraice
Gen. xlix. 16.

כִּי sequente פִּי, postquam, simul ac, quando-
quidē. כִּי־מִן שֶׁצָּא מִן־מִשָּׁה simulac egressus est Moses. כִּי־מִן
quandoquidem ita est. Utuntur etiam
pro statim: & מִן e vestigio, extemplo. Baal
Aruch interpretatur בְּמַהֲרָה cito, celeriter, & לְאַחַר
confestim. Tam est temporis quam quantitatis
numerique.

כִּי־אֵפֶת פֶּתַח כִּי־נֵי aperiens ilico. Vide fodes Eliam in כִּי־נֵי
& הוֹאִיל.

כִּי & quid, & וְכִי quomodo? כִּי־מִן ex quo, postquam.

כִּי sic. Rab. In regimine כִּי & cum he adjectitio
כִּי־מִן

כִּי־אֵחֶר post, postea. כִּי־אֵחֶר & כִּי־אֵחֶר, ut אֵחֶר & אֵחֶר. Pro כִּי־אֵחֶר
id est sic, frequēs est apud magistros. Sed כִּי־אֵחֶר legitur
Exod. xxix. Vide Abenmelechum.

כִּי־מִן quomodo, namque, etenim. Gen. vii. in
Salo. Trecentē.

כִּי־מִן pro כִּי־מִן vel כִּי־מִן tanquam nihilum Ebra.
כִּי־מִן. Legitur Dan. iv. 32. In hac scriptura כִּי־מִן pro
ponitur, quod crebrum in Daniele,

כִּי־מִן omnis, & sequente Maccaph. כִּי־מִן quod leges
chol per o breve. Habet Aleph in fine dictionis כִּי־מִן

Dan.

Dan. iv. 9. & est penacutum. Ebraei dicerent כִּי־מִן
וְכִי־מִן, & cetera, quod scribunt, &c. quum
aliquid citant quod non est ex textu. וְכִי־מִן cum ali-
quid ex contextu citant truncatim. Sed hoc discrimen non est perpetuum. Probabo alias, si Deus vo-
luerit.

כִּי־מִן unusquisque, quilibet. R.

כִּי־מִן usque adeo, tantopere. R.

כִּי־מִן tantopere vel nihilominus. Hof. iv. 1.

כִּי־מִן omnino, prout, & עִמָּךְ כִּי־מִן Cohel. i.

in Salom. Gallo, quem Rasai vocant per sigla.

כִּי־מִן omnino, prorsus. Zach. xi, 1. in comment.

R. David Kimchi.

כִּי־מִן quanto magis. ejus *αὐτὰρ ὁδοῦ* est כִּי־מִן, Hof.

iv. 7. in Rasai כִּי־מִן להם כִּי־מִן קוראים להם כִּי־מִן

quanto magis clamabant

ad eos, tanto magis fugiebant eos.

כִּי־מִן e regione, ex adverso, Gen. xxv. 18. in

Ierof. כִּי־מִן propterea quod Gal. *d'autant que*.

Dan. 2. 40. Rabbini dicunt כִּי־מִן Reperio

& כִּי־מִן redditum postea Dan. 2. 24.

כִּי־מִן ex adverso ejus, interea: item coram

Gen. xxxi. 32. in Ion. כִּי־מִן nihilominus.

כִּי־מִן nihilominus tamen. כִּי־מִן om-

nibus modis, omnino, omnimodo. R.

כִּי־מִן ex omni parte. R.

כַּל־שֶׁכֶן quanto magis vel quanto minus pro ra-

tione loci & sententiæ. Ebraice אִף בְּ

כִּלְוִים quicquam, כִּלְוִין אִין nihil quicquam. R.

כִּלְמָא fere, ferme. R.

כַּלְפֵי ex aduerso, e regione, id est, כַּנְגֵד. Caninius et-
iam interpretatur, versus, כַּלְפֵי לְעֵיל. Vide
Levitem Eliam.

כַּמָּא sicut, כַּמָּה idem. כַּמָּא וְיֵי quemadmodum
כַּמּוּ vel כַּמֵּשֶׁר. Dicunt etiam כַּמָּה & אַכְמָה Psal. LXXIII.
& מִכְמָה, & cum affixis כַּמְתִּי sicut ego.

כַּמְתְּהוּ sicut illi. Quod imitantur doctores; di-
centes כַּמְתְּהוּ sicut ille pro כַּמְתְּהוּ.

כַּמָּה vel כַּמָּה quam, quot.

דָּאֵת לְכַמּוּ זֹאת הַחֲצֵלָה כַּמּוּ כֵן sicut.
דָּאֵת לְכַמּוּ זֹאת הַחֲצֵלָה כַּמּוּ כֵן. *dignus est tali felicitate.*

בְּכַמּוּ הוּם שְׂמַח נוֹלַד מֹשֶׁה

Eo ipso die quo mortuus est, natus fuit Moses.

כַּעַן nunc. Dan. 2. 23. Ch.

כַּעַן עד כַּדּוֹן & עד כַּאֵן & עד hucusque, quod & כַּעַן
enun-
tiant.

כַּפִּי juxta, secundum, R.

כַּשֵּׁם idem. Similiter R.

כַּכְּמָא hujusmodi, ad hunc modum, istoc pacto.

Ezræ iv. 8. & v. 9.

כַּרְחֵד, unde כַּרְחֵד על velis nolis.
כַּרְחֵד על כַּרְחֵד. *ipso invito.*

de particulis incipientibus a littera ל.

לֵא non, ne. factum ex Ebraico לֵא, holem, ut fit,
in camets versa.

לֵא non, non est, vel non sunt. *Iustorum לאו לאו non, est non.* Adagium elegans. Vide in לאו est.

לאו לאו non divisi sunt, non dividuntur. Ex
libro fidei. Hujus pluralis לאוין, unde כל הלאוין
במעשה omnia quæ in operibus prohibentur sive
vetantur. Nam qui aliquid vetat utitur negatio-
ne לֵא, ut, non occides, &c. Significat etiã præcepta ne-

gantia sive negativa: cui respondent ex aduerso כַּעַן
quæ aliquid faciendum præcipiunt. Sunt au-
tem negantia sive prohibentia præcepta, hoc est
לאוין, CCCLXV. secundum dies anni solaris: affirman-
tia vero CCXLVIII. secundum humana membra. Un-
de dicunt unumquemque diem nos admonere
offici nostri ne faciamus quod Deus fieri prohibuit.
Similiter quodlibet membrum corporis nos ad-
monere ut faciamus quod Deus fieri præcepit.

לא לֵא statim, protinus, confestim. Vide אֵלֶּהר.
Elias scribit non usurpari absque Lamed.

לא לֵא præter, contra, e diverso sive cō-
trario. Obvium passim in libro fidei, ut cap. i. &c.
2. & alibi. Liber fidei est is qui Ebraice vocatur Se-
pher Emanâ, à Iudæo quodam Christiano conscri-
ptus.

לית itaq;, idcirco, præter, Dan. 2. 11. nam, Ezræ. v. 12. item nisi, sed, id est, ליתא.

לית utinam. Vide לית.

לית illis, contractum ex ליתו. Sic ביהו pro ביהו, Syre & Ierosolymitane. Legitur aliquando hoc sensu לית, quod tamen proprie sign. nobis, id est, ליתא.

לית ad, apud Thargumistas, hoc est, interpretes Chaldaeos. ליתו ad me. ליתו ad te Ezræ iv. 12.

לית e contrario. R.

ליתא valde, admodum, *ad lex*: quasi ad unum. Chaldaicum.

לית seorsum. Iero. Item tantum Gen, xx. 11. in On. & Ion. Fagius ibi reddit, utique, ut רק Mercurus, sane, verum. Pro etiam sumi videtur Exod. vi. 4. in Ion.

לית non est, quod plenius diceretur ליתא ליתא, ליתא ליתא non ipse, vel potius, non est ipse, more pluralium. ליתא non sunt ipsi. Frequens in Massora.

לית Th. pro ליתא לית non est vel non sunt. Vide ליתא.

לית ideo, propterea, R.

לית frustra, nequicquam: unde

לית de quo supra.

לית juxta, præter. R.

לית cur, quare, quamobrem.

לית divisim, vel ליתא conjunctim & unica dictione.

SYRIACIS, THALMUDICIS &c. 151
dictione, propterea. R.

לית versus, ליתא ליתא versus cœlum, Exod. ix. 8. in On. & Ion.

לית e regione, ex adverso Exod. xxv. 35 in On.

לית infra. ליתא vel ליתא absque daghes, infra, id est, ליתא,

לית secure, tuto.

De Particulis incipientibus a littera ד

ד pro quis, id est ד aut ד Gen. xix. 12. in On. nisi mendam est. In Lex Chald. Munsteri ד quis, quid. דא in quo. דא ודא unde sive ex quo. Male alii דא.

דא quid ita, quare, דא.

דא quid si, fortasse, si forte: ex דא & דא si, Gé. xviii. 24 in On. & Ion. Ebraice est דא.

דא quicquam. דא כל omne quod aut quicquid. Levit. 10. 9. in Ion. דא idem gerun Exod. 1. 15. Quidam scribant דא cum camets. compositum putatur ex דא & דא cui simile in Latio *quisquam Gentium*. דא Thal.

דא frustra, gratis, *δωρεα*. extat apud Syrum interpretem galat. 2. 21. דא דא trado, do.

דא sequente Daleth, propterea quod. Deut. vii.

דא 3. Reg. x. דא דא præter eos qui erant.

דא in adagio Thalmudico, de quo alias, דא.

ידיה manu sua. מן בגלל ut, Exod. iv: 5. in Ionatha. propterea quod Exod. x: 18.

מן בגלל idem ibid. in On. & Iero.

מן, vel potius מן, unde בְּמַחְלֵט absolute simpliciter. R.

מן propter. Vide רמח. R.

מן idem Sy. Quidam scribunt מן, מן.

מן propterea. מן לְאִתְקַבְּלָא quo accepta essent. Levit. viii. 28. in Ionatha.

מן, unde בְּמַטְוֹ quæso, obsecro Gen. xlii. 18. & בְּמַטְוֵי quæso vel quæsumuste Gen. xliii. 19. Tam plurali quam singulari servit.

מן e manu, id est statim, e vestigio.

מן hinc, illinc. מן Gen. i. 25. מן hinc inde, Exod. xxvi. 13. in On. Nam in Io. מן. Sic xxxii. 15. מן, hinc & hinc. מן Thal. ex quo, postquam מן, posteaquam. מן ex quo rebellant in me. מן idem

מן proprie. Gal. Mesmes. R.

מן quis. מן quinam hi sunt Gen. xxxviii. 8. מן ex qua.

מן vere, revera.

מן postea. Gen. xlv. 15. in Ionatha.

מן vel מן unde.

מן, unde מן ea lege & conditione ut, R.

De

De particulis incipientibus a littera ס.

ס continuum, conjunctum. Rabbinii utuntur pro juxta, prope, sequente Lamed לְחוּמָה סמך prope murum.

ס latus. בְּסַטְרֵי in latere, id est juxta, prope. vide in littera ג.

ס simpliciter, absolute.

ס, unde סְבִיבֵי hilari vultu.

ס ordo, unde סְדֵר ordine. R.

סחור סחור circumcirca, circumquaque.

De Particulis incipientibus a littera ע.

ע trans vel עבר, quod scribunt עבר עבר.

ע, unde עֵצְלָא curriculo, mox. Sy.

ע donec, Dan. 2. 9.

ע pro quo & עד hucusque: pro quo & עד Eccl. iv.

ע adhuc. R.

ע usque. Syr.

ע Gen. xliii. 26. in On. Nam in Ion. עד adhuc. Reperio & עד pro עד Gen. xlv. 12. in Ion.

ע illuc usque, Gen. xxii. 5. עד פה, eousque.

ע antequam.

ע priusquam, טרם.

V

עד למאוד עד לחזק exponitur עד לחזק. Nam לחזק Chaldaice מאוד valde. In Iuchaf. *Ioseph Babylonius sedebat coram eo & diligebat eum* עד לחזק singulariter, id est admodum, valde.

על five על supra. Reperitur etiam לעל & עלא Dan. vi, 3. & לעל & cum Mem על vel על supra perne. על supra, idem.

על cur, quamobrem Dan. 2. 15.

ען, unde ען in morem, in speciem. Idem & ען dicunt. R.

עכשו nunc. עכשו deinceps. R.

על, cum affixis עליו super illum, & עלה vel עלה & עלה vel עלה &c. Dicunt & עליו tam Chaldæi quàm Syri. Gen. xxiv. 30. עליו גמלא juxta camelos, in On. Ion. ibi habet עליו, nisi mendum ab imperitis punctatoribus pro עליו. Est ubi reperias עליו. Hac particula utuntur Chaldæi pro אל ad, quæ nunquã in Chaldaismo invenitur. על כרחו & על כרחו invitus ipse vel ipso invito. על כרחו velis nolis. R.

על de nomine aut propterea. R.

על propterea quod.

עצמי, unde עצמו ipse met vel ipsummet, עצמי meipsum, עצמו reipsum &c.

De Particulis incipientibus a littera א.

א os, idem quod א, & est adjectio syllabica

א

in א & א, ut apud Ebræos א in א & א. Scribi etiam potest א per Kibburs.

א a Caninio in Institut. linguæ Syriacæ, pag. 90. exponitur statim. Sed vix alia lingua exprimi potest. In conditionibus addi solet ubi quid innuitur א א א unica dictione, vel א א duabus. Vide sis Eliam. א א propemodum Gen. xxvi, 11, in On. & Ion. Fagius interpretatur, *parum absuit.*

א constructum ex א, & est adjectio Syllabica ad æstimationem & conjecturam seu modum rei significandum. א juxta, pro, secundum. א idem: item propter. א propterea. א juxta, ex præscripto. א א quamvis & א א conjunctim.

א, unde א א palam, *φανερως*. R. & Sy. Videtur esse Latinum pompa.

א א א, unde א א א *απαρρησία*, palam, aperte. Græcum est, nec utuntur absque א, quod sciam. Ejus contrarium א א in occulto.

א expositio, unde א א exposite, aperte, explicite, diferte, clare, distincte. R.

א א, supputatio. א א secundum æram minorem, hoc est, omisis millenariis: ut hoc anno 1608. Christi, juxta supputationem hanc, annus est א א a Christo nato & א א a condito mundo,

א א cito, celeriter. R.

א א retro, *ἀναπαλαιω*, præpostero ordine, ut cum

aliquis legit a dextera sinistrorsum, more Grecorum & Latinorum, dicitur legere למפרע, & hujusmodi lectionem vocant קריאה למפרע hoc est præposteram, & Aegyptiacam. Quippe ludæi Aegyptienses ita legebant Biblia Græca, quibus utebantur olim in synagogis suis. Res notior quam ut probari debeat. Quidam scribunt למפרע.

למפרע palam, in propatulo.

למפרע simplex sensus. לפי הפשט simpliciter, secundum litteram. R.

De Particulis incipientibus a littera צ.

לצד השמים לצד in latere tuo, juxta te, בצדו לצד versus cœlum. Exod. ix. 22. מצדו לצד ad latum deserti, prope desertum: idem quod מצדו, de quo alias. Quære suo loco.

מצדו præcise, R. Levi Job. 13.

מצדו occulte, clam. R.

מצדו על צדו & לצדו שמים versus cœlum, Exod. ix. in On. & Ion.

מצדו & צדו mane, חוקר. Ch.

De Particulis incipientibus a littera ק.

לקבל ante, & cum Lamed לקבל. significat etiam propter, Dan. v. 10. לקבל explicatum est supra. לקבל e regione, ex adverso, Exod. xxvii.

35. in On. & Ion.

קדם ante. recipit affixa קדמותי ante illum. קדמי ante me. Dan. 2. 6. קדם ער. Exod. xxxiv.

25. in Ion. קדם קדם propterea quod Exod. xix. 18.

קדם idem. hoc etiam in Ebraismo extat Psalm. cxxix. קדמה קדמה שרף. Exod. xxxiv.

קדם nisi leg. קדם ante hac. קל וחומר le ve & grave, id est, multo magis aut minus R. Munsterus scribit קל וחומר unica voce: dubito an bene. In eodem perperam scriptum חוקר pro חוקר.

קום & קום Thalmudicis idem valent. קום vel קום ante illum &c. Sic apud illos קום est primus, & קום בקום porta prima, quod ex קום factum videtur. Certe pro קום, reperitur קום, ab eo qui eum præcessit, qui ante illum fuit קום & קום infra, cum aliquid mox ob oculos subjicitur, nec ita longe abest, & infra vel mox exponit. In libro fidei, cap. viii. ferme quatuor capita interponuntur inter locum ubi קום ponitur, & id quod se se explicaturum קום infra pollicetur.

קצרה brevis. קצרה קצרה breviter, compendio quodam. R.

קשיה cum difficultate, difficulter. Hof. xi. 7. in comment. R. Salo.

קשית in veritate. קשית vere, אלמא, certe.

De Particulis incipientibus a littera ג.

לְרַחֵץ tuto, secure. Ebr. לְכַסּוּ.

לְרַחֵץ infra. Vide supra.

לְרַחֵץ plurimum, ut plurimum, ὡς ἐπι τὸ πλεῖστον. R.

לְרַחֵץ secreto, clanculum, clam.

לְרַחֵץ nutus. בְּרַחֵץ & בְּרַחֵץ nutu, obscure: quando aliquid quasi innuimus, nō aperte indicamus. R.

De particulis incipientibus a littera ש.

שׁוּב adhuc, amplius, ἔτι: item rursus, iterum. R.

Sumptum a verbo שׁוּב, quod hoc sensu usurpatur Zach. v. i.

וְשׁוּב וְשׁוּב וְשׁוּב וְשׁוּב *rursus levavi oculos meos.* Verbum pro verbo, *conversus sum*, sive redii & *levavi*. Sic Gen. xxvi. 18. וְשׁוּב וְשׁוּב וְשׁוּב *reversus est Isabac et fodit*, ubi LXX. πάλιν ὠρυξέ: optime & rectissime. Affine est אֲרַחֵץ אֲרַחֵץ *addam miserebor* pro denuo miserebor. שׁוּב proprie futurum est imperans, sive modus imperativus, & pro adverbio usurpatur, ut רַחֵץ vide, quod usurpant pro הֵנָּה ecce. Sic חָמִי & חָמִי in lingua Chaldæorum.

שׁוּב ullus. R. שׁוּב ullum verbum, ulla res. שׁוּב de, πάλιν: item de nomine, quod & שׁוּב. Sed שׁוּב aliquando propter, propterea, בְּךָ שׁוּב ideo, quocirca.

שׁוּב quiete, tranquille. Sumptum ex

שׁוּב, Num. xx. R.

שׁוּב factum ex illo Salomonis שׁוּב שׁוּב articulus est genitivi apud Magistros.

שׁוּב ejus & שׁוּב meum. Invenitur & שׁוּב unica dictione, dages ex Lamed expuncto, quod habeat Scheva. Amat enim dages ex talib. excidere.

שׁוּב & שׁוּב repente vel quiete. Sy. שׁוּב Eb.

שׁוּב, unde שׁוּב de nomine & שׁוּב idem. Sed abundare videtur in שׁוּב & שׁוּב propterea. שׁוּב שׁוּב eo quod tōdeat. שׁוּב שׁוּב propter opes aut divitias, &c.

שׁוּב illuc, ἐκεῖσε. Dan. i. in Aben,

שׁוּב forsan, fortasse, ne forte: idem quod שׁוּב & Ebraum שׁוּב. R.

De particulis incipientibus a littera ח.

חָמִי adhuc, rursus, denuo. חָמִי adhuc parum modicum. Exod. xvii. 4. in Ion. Factum ex חָמִי. Nam dialectus Chaldaica ח in ת mutat. Thalmudice חָמִי & חָמִי & adhuc, in epistola Calonymi Iudæi ad me. Ebra. חָמִי, qua particula usus fuit & Ion. Gen. xix. 12. In חָמִי resecta ultima ex חָמִי, quod Deuter. rotis familiare.

חָמִי, unde חָמִי חָמִי interea. Exod. xxxii. 2. in R. Salo.

חָמִי sub, subter. Th. חָמִי & חָמִי vel חָמִי pro חָמִי
elisa

elifa gutturali ה, sub, infra: & תתניא minus. תתאחא ים
mare inferum, תתאה גלילאה חתאה Galilæa inferior.

תקף שיסירי. תקף לברכה. statim. תקף עבוד העם
statim ac removissent: תתניא simulac transf-
iisset populus. בתקף confessim. Gen, XLVIII. 7. in
Ion. בתקף מיתה mortua est subito: in Aben. pro
eo est פתאב repente תתניא & תתניא illic, ibi. Ch.

תתניא illuc. תתניא illinc.

תתניא cum conditione, ea lege, quod scribunt
בתנאי. Vide sis Eliam. Quidam legunt תתניא.

תתניא explicatum supra. ותו לא מדי & nihil amplius.
Elias explicat לא ועוד לא & adhuc non. Vide Thesbiten.
תתניא, id est, תווב, iterum, denuo: ut dictum est.

תתניא heri, χθες.

תתניא intra. מתוך בקר propterea, idcirco. quin
ט, in Camianis Malach. 3. In libro Emanā
תתניא intra decem annos. Verbum e
verbo, intra tractum decem annorum.

תתניא secundo, iterum, denuo, rursus: τοδεύτερον,
παλιν. Ch.

Errata sic restitues.

Pag. 127. lin. 12. טעצתא 129. 11. Ebraicè. 130. 1. ט
VI. 8. 138. 15. כהוג. 139. 24. היכי. 144. 10. על יד.
145. 18. בני. 146. 25. כל. 147. 2. וכלי. 148.
16. גורל. 152. 14. מזה.

T E A O Σ.